

آلماس ایلدیریم

سٚخکیش اثر لرمی

“اؤندر نشریات”

باکی-۲۰۰۴

بو كىتاب “آلماس بىلدىرىم. قارا داستان. شئۇرلر و پوئىمالار”
(باكى، “آذربايجان” نىشرياتى، ۱۹۹۴) نىشرى اساسىندا
تىكرار نىشره هازىرلانمىش دىر

توپلايانى، ترتيب ائندى و اؤن سؤزون مؤلفى: **معاريف تيمور**
رئداكتورو: **نىكپور جاببارلى**

۱۶۸۹۴.۳۶۱ - ج ۲۱

آلماس ايلدىرىم. سئچىلمىش اثرلىرى. باكى، “اؤندر نىشريات” ، ۲۰۰۴، ۱۶۰ سه.

آلماس ايلدىرىمىن سئچىلمىش اثرلىرىدىن عبارت اولان بو كىتابىنا مؤلفىن
مىللى اىستىقلال، آزادلىق، موستقىللىق اوغروندا موبارىزه حصر اولونموش شئىرلىرى
توپلانمىش دىر.

شئىرلرده وطن هسرتى، تارىخى كئچمىشيمىزله باغلى پوئىتىك دوشونجهلر اؤز
پارلاق عكسىنى تاپمىش دىر.

ISBN 9952-416-03-1

© “ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”, 2004

موندريجات

آلماس ايلديريمين حياتى، موهيتى، شخصيتى (م.تئيمور)
وطنده

منيم اينجيم
آركاداشيم نافيه
نريمان
داغ لار
داغ لارا ويدا
آرخيمئد و من
قوركييه
او منيمدير ازلدن
قافقاز داغ لارينا
ببرلشن ايكي نهر
او گوزمله
آ داغ لار
اومروم خاراب اولدو هئي
نه اوچون؟
دورناحيق
دورنالار
ماييس گوزلينه
ببر ائل آشيغي نين دنديكلرى
هيندلى قيزى
هينديستاندا فيرتينا
قربه
پاريسه خيتاب
سئن چاغ لار
شرقه
آنانين قيزينا
موستملكه اولموش شرقه
يارين
الويدا، باكى!
گيجگينه
“پوتيو مكين”
سليم خان
سورگونه
ياريمچيق قالميش شئير
بولودلار
اجى گونلر
من ده آغلاميرام
من
ببر سس گلير اوزاقدان
تامارا
ساراي لار بيخيلاركن
كريمدا آخشام لار

داغ لار سسلنيركن
داغ لاردان خاطرملر
لزكى انلر ينده
بو غولمايان بير سس
منيم توركوم
كوپنت داغ لارى
يارالى اولماسايدى
امودريا
بو يوك شهيديميزه
“پراودا ووستوكا” يا
هانى؟
قريب قوشوما
موهاجيرتده
ايران قيزى
بير پارچا
اذرين دعاسى
گولجوكله حسبى-حال
منيم پروتستوم
مورادى كچركن
باتان گونش
قافقاز
سوسون
قوربتده
باكى
بير گونده اولن انكيزلر
منمى
اسير اذربايجانيم
بيلمم كى
يورد هسرتى
شرقى
قوربانين اولاي بيلم
قوز غون اوچون
سيلايا واراجام
بير گون
نئيليم
آ دوست
اؤلمكمى، ياشاماقمى؟
“دئرلر اوردا بير جنت وار”
قوربت مکتوب لارى
لنت شاپرليگيمه
قالخ، سئوگيليم
“قيزيل كوللر” دونياسينا
مقدس ايختيالال
بير گون گلهجك
آرازلا دردلشمه
قافقاز داغ لاريندا

من كيمم؟
شيكاييت
گۈزل يورد
كوسدوگوم باهار
موسكوا
الله نامينه
دۈنوك قارداش
قارا داستان
ايگيدلره چاغيريش
گنجلره اوميديم وار

آذربايجان ادبياتي تاريخينه آلماس ايلديريم كيمي داخيل اولموش شاعرين اصيل آدى ابدولهسن دير. لاکين اوشاق ليقدان اونو باباسي نين آدى ايله آلماس چاغيرارميش لار. شئيرلريني آلماس ايلديريم ايمزاسيبيلا درج انتديرديگين دن بو آدلا دا تانيميش و مشهور لاشميش دير.

آلماس ايلديريم ۱۹۰۷-جي ايل مارت آينين ۲۴-ده باكي ياخينليغين داكي قالا كندينه آنادان اولموش دور. اكينچي اولان آتاسي حاجي ابدولمههمد كيشي نين قالا كندينه كيچيك تورپاق ساحهسي، ليدؤينده ايسه بير-ايكي باليقچي قاييغي واردى كي، بون لاردان الدهه انتديگي قازانچلا عائلهسي نين دولاناچاغيني، چتين ليكله ده اولسا، تعمين انده بيليردى. آناسي نيسه خانيم ائودارليقا مشغول اولموش، اوشاق لاريني همين قازانچلا بؤيودوردو. ۱۹۱۳ جو ايله آلماس آلتى ياشيندا ايكن عائله لرى شووه لانا، ۱۹۲۰-جي ايله ايسه چمبهركنده كؤچور. كيچيك آلماس ۱۹۱۴-۱۹۱۵-جي تدريس ايلين دن باشلاياراق، جنوبي آذربايجان دان باكي نفث مدن لرينه ايشلميه گلميش فهملرين اوشاق لارى اوچون ايران حكومتى طرفين دن آچيلميش “ايتيهاد” مکتببنده تحصيل آماغا باشلايير. بو مکتبه درس لر آذربايجان ديلبنده تدريس انديليردى، عيني زاماندا فارس ديلي فننينه ده گننيس يئر وئر بيليردى. اودور كي، آ. ايلديريم “ايتيهاد” مکتببنه بيتيرر كن فارس ديلبنده موكممل يازى و دانشيق تجروبهسي قازانميشدى.

۱۹۲۵-جي ايله “ايتيهاد” مکتببنه بيتيرن اون سگكيز ياشلى آلماس تحصيليني عبدالله شابقين نومونه مکتببنده داوام انتدير معيه باشلايير. بو مکتبه درس دئين آشايق، س. حسين، ق. افنديو (قانتمير) كيمي گؤركملى ضيالى لارلا اونسيت، گنج آلماسين اينتئلئكتوال اينكيشايندا، بدي يار اديجي ليق ايسئتدادى نين پارلاماسيندا اونملى رول اويناير. آشايقين نومونه مکتببنده آلماس ايلديريملا بيرگه اوخوموش و دوستلوق ائتميش بوزوونالى آباسقولو اليهوسئين او غلو ابدوللابئو (نافى) (۱۹۰۵-۱۹۹۳) خاطرهلر بنده گؤسترير كي، طلبه لر يميز آراسين داكي دوستلوق، سميميت و مئهر بيان ليقدان بحث ائتمك لازيم گلسه، آلماس ايلديريمين آدى خصوصى قئيد اولونمالي دير. او، آغير طبيعتلى، توازؤكار بير شخصيت ايدى. معلم لر ين دن س. حسين و آشايقله داها چوخ اونسيتده اولاردى.

طبيعي كي، آ. ايلديريمين مکتب معلم لر ين دن بو ايكي تانيميش يازيچي ايله داها چوخ اونسيتده اولماسي اوزونون ده ادبي فعاليته باشلاماسي ايله علاقه دار ايدى. گنج آ. ايلديريم “ايتيهاد” مکتببنه سون صينيف لر بنده آرتيق شينئر يازير و هله او زامان جدى مؤوزولار سئچه بيلير و بو مؤوزولارين بدي ايفاده سينده شعرين تئكنيكاسينا ياخشى بلد اولدوغونو نوماييش انتديريردى.

آشايقين نومونه مکتببنده اوخودوغو ايللرده آ. ايلديريم ه جاويد، اجاواد، ج. جاببارلى كيمي گؤركملى اديبلرله ده تانيس اولور، اونلارين اثرلريني موتاليه اندير. بو سنتكار لار ايچرى سينده گنج آلماسين روحونو ان چوخ اوخشاينان و اونا ياخين اولانى احمد جاواد ايدى. اجاوادين اينجه روحو، هسساس قلبى، آليجناب داورانيشي گنج شاعرين دقتبنه داها چوخ جلب انديردى. انله بونا گؤره ده اوزونده شاعر ليك يانغى سي هيسس انتديگي گون دن اجاوادى اوزونه اوستاد بيلميشدى. اصلبنده او ايللرده تگجه آ. ايلديريم دئييل،

بوتون ميللېتېچى آذربايجان گنجلىگى، گۆى گۆل” مؤلفينه حئيران ايدى.

ا. جاواد او زامان يئنيجه تشكيل اولونموش “ادبيات جمعيتى” نين مسؤل كاتيبى ايدى. آذربايجان ادبياتى نين يئنى قورولوشون طلبلرينه اوبغون اينكيشافيني تعمين ائتمى قارشى سينا باشليجا مقصد قويان بو جمعيتين اساس فعاليت ايستيقامت لرين دن بيرى ده گنج ادبى قولره كؤمك ائتمك ايدى. جمعيتين فعاليتينده تانينميش سنتكار لار لا ياناشى، گنج شاعر و يازيچى لار دا ياخين دان ايشتيراك اندير، يئنى اثرلرينى اوخويور، موزاكي مرده چيخيش انديردى لر. گنج آ. ايلديريمين ا. جاواد صنعتينه و شخصيتينه بؤيوك رغبت و مهببتي اونو بو جمعيتين سيرالارينا كئيرير.

۱۹۲۶- جى ايلده “ادبيات جمعيتى” فعاليتيني داينديرير. بونا سبب، جمعيتده يئنى قورولوشلا آياقلاشا بيلمهين (اصلينده بونو هئج آرزولاميان) ج. ممدقولوزاده، ا. هاقوئردينو، س. س. آخوندو و س. “قوجامان” يازيچى لارين نفوذونون آرتماسى ايدى. “ادبيات جمعيتى” اؤز ايشيني “قيزيل قلملر اتقاي” نا تهويل وئرير. “ادبيات جمعيتى” نده آچيق-ساچيق ميللى فيكىرلى گنج شاعر آ. ايلديريم يئنى قورولوشون (سوئت قورولوشونون) “آبيق-سابيق” كئشيكچى لريني درهال دويوق سالىر. آز سونرا آذربايجان پرولتنار يازيچى لارى جمعيتى نين صدرى مصطفى قولينو يازيردى: “يازيچى لار آراسيندا موساواتچى لارا اشيق و توركييه چاوش لارى نين حقيقى شاگيردى بولونان آلماس ايلديريم يئر الميش اولدوغو ميدانا چيخماقتادير. بون لار احمد جاواد و حسين جاويدلرين يولچوسودور لار. ميللى ادبيات ياراتماق مقصديله غملى مرسيه لار يازان بو كيمي گنج شاعرلردن ادبياتيميزي تميزلمليگيك”.

بو “تميزليك”، يوخاريدا قنيد ائتديگيميز كيمي، محض ۱۹۲۶- جى ايلده فعاليتيه باشلايان “قيزيل قلملر اتقاي” نين بونؤورهسى قويلور. آ. ايلديريم ادبى فعاليتيني بو اتقايين عضوو كيمي ده داوام ائتديرميه

باشلاير. ۱۹۲۶- جى ايلده همين اتقايين نشر ائتديديگى “گنج قيزيل قلملر” مجموهه سينده اونون آلتى شعرى (“هيندلى قيز”، “شرق”، “يارين”، “اى هينديستان”، “تريمان”، “قربه”) درج انديلير.

۱۹۲۷- جى ايلده اينديكى باكى دؤلت اونيوئرسيتنتى نين شرقشوناس ليق فاكولته سينه داخيل اولان آ. ايلديريم آز سونرا بو تحصيل اوچاغين دان خارج اولونور. سبب كيمي گويا اونون تاجير عائله سى نين اوولادى اولماسى گؤستريلير. اصلينده ايسه، آلماسين آتاسى ابدولمهمد كيشى چمبرك نده خيردا آليشونر يشله مشغول اولوردو كى، بون دان دا اله اولونان قازانچ اونون عائله سى نين ان زوروى احتياج لاريني زورلا اؤدييردى.

آ. ايلديريمين اونيوئرسيتنتدن خارج اولوندوغو دؤور آرتيق ميللى دوشونجه لى ضيالى لارين تعقيب لاريني گوجلنديگى، ميللى منليك شعورونون ايزلنديگى ايلر ايدى. بولشويك رژيمي نين اؤزونه دوشمن سايدىغى سوسيال زومرلرى – تاجيرلرى، سنايچى لرى، كئچميش دؤلت ممولرلاريني، ميللى اورودو ظابطلاريني، كند مولكهدار لاريني، هابئله اونلارين عائله عضولريني ايزلمه يه، بيرينچى مقامداجا مهو ائتمه يه باشلاميشدى.

بئىنچە مۇستەقىل ھاياتا قەدەم قۇيان، ئىلم، تەخسىل تەشەنەلى. آ. ایلدیریم،
اونیۋېرسىتەتتەن خاریج اندیلمەسیندن حدەن ضیادە مۇتەسسىر اولور، بیر
مەدەت گۆچلۈ روح دوشکون لوگو وضعیتیندە یاشاپیر. بیر قەدەر قەدینی
دوزلەندیکەن سونرا ادبی ایستنادینی، بیلک و باجاریغینی گۆز چکیش دیرمک
اۋچون مۇناسیب مۇھیت آختارماغا باشلاپیر. ادینی “اعتبار سیز آدم لار” سیاھى سیندان سیل دیرمک اۋچون،
کۆنۈل سوز دە اولسا یئنی حیاتی ترنوم اندن
شئیرلر یازماغا باشلاپیر. یئنه دە داخیلی یانغى سینى بوروزە وئرمەدن شعرە
حصر اولونموش بیغینجاق لاردا، موزاکیرەلر دە چىخیش اندیردی.

بو اووقات آ. ایلدیریمی ۱۹۲۸- جى ایلدە یئنی تسیس اولونموش آذربایجان
پرولنتار یازىچى لاری جمعیتینە گتیریب چىخاریر. آذربایجان مۇھاجیرت
ادبیاتشوناس لیغى نین گۆزکەلى نمايندهسى ابدولوهاب یوردسئور
(۱۹۷۶-۱۸۹۸) پرولنتار یازىچى لاری جمعیتی نین ماهیتینی بئله آچىقلاپیر: “کومونیست پارتیاسى طرفیندن
قورولان بو جمعیت قایەسى
سوۋئت رژیمنە کور-کورانه خیدمت اندەجک، سۆزدە “ادیبلر” یئتیش دیرمکدی. کومونیست سیرالاریندا
قوتلى و ایستنادلى صنعت اربابى پک
بولونمادیغى اۋچون بو کیمی لار اکثرن پارتیاسیزلار آراسیندا آرنماقدادیر. بو مقصدلە، اصیل کومونیست
ادیبلرین یەنى-باشیندا بیر دە “جیغیرداش” بازارلار زومرەسى ایھداس اندیلمیش دیر. جیغیرداش بازار،
کومونیست
گۆروشونە گۆرە، سوۋئت رژیمنە پرىنسىپ اعتباریلە مۇخالیف اولمايیب اونولا
ادبی ساحەدە ایشبیرلیگی یاپماغا آمادە بولونان قلم صاحبی دئمک دیر.

بۇیلە بیر پارتیاسیز ادبی زومرەنین ایھداسى هم کومونیستلرین،
هم دە میللیتچى لرین ایشینە گلپوردو. کومونیستلر بو سرەتلە قورولان مشترک چالیشما مۇھیتیندە بعضى
ایستنادلى گنج لری پارتیا لئھینە قازانا بیلەجکلرینە اومید اندیردی لر. میللیتچى شاعرلر ایسە باشقا
هئچ بیر عالمى چالیشما ساحەسى بولامادیق لاری اۋچون بو جمعیتە گیرمک
سورتیلە فیکیرلرینی بیر پارچا یوروتمک و شئیرلرینی خالفا دویورماق
فورستینی الدە اندە بیلەجکلرینی اولویارلاردی. بۇیلەجە، جمعیت اچیندە
ایکی مۇختلیف و حتی بیر-بیرینە دوشمن زومرە قارشى-قارشىبا گلیمیش
اولوردو.”

آلماس ایلدیریم دا محض “جیغیرداش” بازارلاردان ساییلیردی. آکادئمیک
بکیر نییۋین بئله بیر مولاهیزەسى ایلە بیز دە تامامیلە رازیبیق کی،
“۲۰ یاشى ترە تامام اولان بیر گنج ایستنادین ج. ممدقولوزادە،
ه. جاوید، آ. شایق کیمی “قوجامان”، “کۆهنە” سئنگارلارلا بیلرلیکدە “جیغیرداش” کانتقور یاسینا سالینماسى بیر
طرفدن اونون اجتماعی منشیى ایلە
“تاجیر اوغلو” علاقەدار ایدیسە، او بیری طرفدن آ. ایلدیریمین ایستانبولدا چاپ
اولونموش شئیرلرینی نین هلە دە اونودولماماسى ایلە باغلى ایدی.” بورادا ایزاهات
اۋچون قئید اندک کی، ۱۹۲۶- جى ایلدە ایستانبولدا چىخان “حیات” درگی سیندە
آ. ایلدیریمین “داغ لار”، “سئودیکیم” و س. شئیرلری چاپ اولونموشدو.

گنج شاعرین “جیغیرداش” لار سیاھى سینا سالینماسى نین دیگر بیر سببى
ایسە مۇختلیف ادبی-مدنى تدبیرلر دە، بیغینجاق لاردا دۆرون، جمعیت دکی حاکم ایدئولوگیانین طلبلرینە اویغون
گلەمەین چىخیش لار
انتمەسى ایدی.

آلماس ایلدیریمین آذربایجان پرولنتار یازچی لاری جمعیتین دکی فعالیتینی بارده او زمانین دؤوری مطبوعاتیندا معلومات چوخ آزدير. آرتیق شخصیت کیمی کسکین، میلی و دونیوی مؤزولاردا یازان آ. ایلدیریمی آچیقجاسینا تعقیب اندیلیر، دوشونجه لرینی زورلا “سوونت ایدئولوگیاسی” باخیمیندان گوناھلان دیریردی لار. هم ده آ. ایلدیریم گنج، یئنی یئتمه اولسا دا، آذربایجان خالق جومهوریتی نین یارانیشینی دویموش و اونون سوفوتونون آجی سینی او مرو بویو اونوتمامیشدی.

س. مومتاز آدینا آذربایجان رئسپوبلیکاسی دؤولت ادبیات و اینجسنت آرخیوینده محافظه اولونان سند و ماتریال لاردا دا آ. ایلدیریمین همین جمعیت دکی فعالیتینه دایر اهمیتلی منبع لره راست گلمدیک. یالنیز ۱۹۸۰-جی ایل لرین سونو، ۱۹۹۰-جی ایل لرین اول لرینده رئسپوبلیکا مطبوعاتیندا درج اولونموش بعضی یازی لاردا ۱۹۳۰، ۱۹۲۰-جو ایل لرین ادبی-مدنی موهیتی، همچی نین آذربایجان پرولنتار یازچی لاری جمعیتین دکی آب-هاوانین حقیقی منزره سینی جانلاندیر ماغا یوندیلیمیش جهدلرین شاهیدی اولوروق. بو باخیمدان واختیله

همین جمعیتین رهبر لرین دن اولموش (مسئول کاتب) خالق شاعری سولنیمان روستمین “ادبیات و اینجسنت” قزنتی نین ۲۲ یانوار ۱۹۸۸-جی ایل تاریخلی ساییندا “زامانین اساس منیاری” سرلؤ وهسی آلتیندا درج اولونموش خاطره-موساهیبه سینده نر یلمیش فیکیر لر مارق دو غورور. س. روستم بو موساهیبه سینده آذربایجان پرولنتار یازچی لاری جمعیتی نین بیر چوخ گنج عضولری نین احوال-رو هیه سی حاقیندا معلومات وئر مکله یاناشی، دوستو آ. ایلدیریمین دا بو جمعیت دکی مؤوقیین دن صحبت آچیر: “بیز، آذربایجان پرولنتار یازچی لاری جمعیتی نین گنج عضولری ایستیردی کی، هامی بیزیم کیمی یاز سین، بیزیم کیمی دوشونسون، اینقیلابی تلمی قوراسین... بیز یاشلی نسیل او زمان گنج سنتکار لارین یارادیجی لیغینی بزن دوزگون قیمت لندیر میردیک. زمان قاریشیق ایدی. بعضی لری گیزلی فعالیت گؤستر ن موسوات پارتیاسی نین تأثیری آلتینا دوشدو. بعضی لری ایسه حاق سیز تنقید لره داوام گتیر مده.

بونون نتیجه سینده بیر نچه شاعر اولکه میزی ترک اتندی. اونلارین هنج بیر ی، او دؤورون طلبی ایله دسک، نه بورژوا یازچی سی ایدی، نه ده بی-خان او لادلاری. آرالاریندا آ. ایلدیریم کیمی چوخ گوج لو و ایستندادلی شاعر لر ده واردی...”

آذربایجان رئسپوبلیکاسی نین امکدار معلمی، و اخت ایله آذربایجان پرولنتار یازچی لاری جمعیتی نین عضو اولموش هومای حسن زاده نین (قنید اندک کی، هومای خانیم همین جمعیته قبول اندیلن ایلك شاعره قیز ایدی – م. ب. ت.) حاضر دا س. مومتاز آدینا آذربایجان رئسپوبلیکاسی دؤولت ادبیات و اینجسنت آرخیوینده قورونان خاطر ملری ده،

آ. ایلدیریمین شخصیتی، کارا کتتری حاقیندا موجود تسووروموزو بیر قدر ده دولغونلاشدیریر. هومای خانیمین شهادتینه گوره، آ. ایلدیریم اورتا بوی لو، ساده و سلیقه لی گنبین، آستا یزیش لی بیر گنج ایمیش. باکیدا او زمان لار چوخ پوپولیار اولان م. ا. سابیر آدینا کیتاب خانادا “کیتاب دوست لاری” جمعیتی نین تشکیل اتدیگی بیغینجاق لاردا ایشتی راک اندر، شئیر لری او خویار مییش. رسمی ایدئولوگیا ایله اوست-اوسته دوشمه یین بیر سیرا چیخیش لارینا گوره، آ. ایلدیریم “خیردا بورژوا یازچی سی” کیمی، هنج ده خئییرلی آقیبت ود ائتمه یین بیر دامغا دا قازانمیش ایمیش.

طبیعی کی، بنله بیر داغما صاحبی اولان گنج شاعرین تعقیب لره مرو ز قالماسی لا بود ایدی. حتی یئنی اجتماعی-سیاسی موناسیبت لری ترنوم ائدن “هیندلی قیزی”، “شرقه”، “یارین”، “قربه”، “کریمدا آخسام لار” کیمی شئیر لر یازیب چاپ اتدیر مده ده اونو بو تعقیب لردن قورویا بیلیمیر.

باش سیاسی ایداره (قپو) شاعری نظارته گۆتورور و هر آددیمینی ایزلمهیه باشلايير. ایستانبولدا “حیات” درگی سینده چاپ اولونموش “آ داغلار”

شعری پرولتنار یازیچی لاری جمعیتینده، داها سونرا ایسه “گنج قیزیل قلملر اتفاقی” ندا موزاکیره اندیلیر. پرولتنار یازیچی لاری جمعیتی نین

صدری، او دؤورون نفوذلو تنقیدچی لرین دن ساییلان اکبر روحی، مصطفی قولینو آ. ایلدیریمی “میلی ادبیات پردهسی” آلتیندا مریسیملر، سئوگی قزل لری یازماقدا اتهام اندیر، اونو “موساواتچی لارین آشیقی”، “تورکییه قووش لاری نین حقیقی شاگردی” آدلاندیریر، “آرتیق بونا میدان وئرمیجیک” کیمی حدلرله شاعری آددیم-آددیم ایزلیردی. قلبی، اوربی، وطن عشقی ایله دؤیونن آ. ایلدیریمی “اگر کئچمیش دن واز کئچرسه، سادهجه سؤزده دئییل، ایشده ده بیزیمله اولارسا، باشقا مسئله، یوخسا بیزیم هوجوم لاریمیزا سینه گرملی دیر” کیمی فیکیرله بولشویک مطبوعاتیندا چبخیش اندیرلر. حتی ۱۹۳۰-جو ایللرین اول لرین دن، آشقاباددا چیخان “زحمت” قزئتینده (۱۹۳۲-جی ایل، ۱۰ آقوست) اوخویوروق: “آلماس ایلدیریم ایدنولوزیمیز (سوونت ایدنولوگیسی - م.ت.) اوچون زررلی بیر اینسان دیر. بیزه اینانماق شرتیله آرمیزدا قالماق دیلینده ایسه، بو آرزوسونو مطبوعات واسطهسی ایله بیلدیرمهلی دیر”. اونو احمد جاواد و حسین جاوید کیمی شاعرلرین یولونو داوام آندیرمکده گوناھلانديرير، بو کیمی یازارلاردان پرولتنار ادبیاتینی تمیزلمک لوزومونو کسکین شکلده قنید اندیردی. وولقار سوسیولوژی تنقیدین نمایندهلرین دن اولان اسد اییوبی ایسه بوتون اخلاقی اورمالاری اونوداراق یازیردی کی، “آلماس کیمی لرین باش لاری سوونت چکیجی ایله ایزلمهلی دیر”.

بئلهیکله، “حیات منیدانینا پارتلایبیش لی گون لرده آتیلان و سوونت ایستیلان سین دان قاجاراق”، آ. ایلدیریم بیر شخصیت کیمی وطنه باغلی لیق هیسینینی شخصیتی ایله بیرلشدیریر. آمان سیز تعقیبلره مروز قالان شاعر آذربایجان پرولتنار یازیچی لاری جمعیتین دن خارج اولونور و داغیستانا سورگون اندیلیر. آ. ایلدیریمین داغیستاندا کئچن ایکی ایللیک سورگون حیاتی بورادا ادبی موهیتین قاینار دؤورونه تصادف اندیر. شاعر بیر طرفدن پنداقوژی فعالیت گؤستریر، عینی زاماندا “داغیستان فوقراسی” قزئتینده یئنی شئیرلرینی درج اندیریر. بو شئیرلر داغیستاندا یاشایان آذربایجانلی لار، لزگی لر، چئنلر و باشقا خالق لارین نمایندهلری ایچری سینده گنیش یاییلیر، سئویله-سئویله اوخونور.

سورگون دؤورونده آ. ایلدیریم همچی نین داغیستان پرولتنار یازیچی لاری جمعیتی نین تشکیلاتلارناماسیندا، بو جمعیتین دریند اؤزی نین یارادیلما سیندا یاخین دان ایشتیراک اندیر، موزاکیرلرده فال لیق گؤستریر، یئنی شئیرلرینی اوخویور. آز بیر زاماندا گنج شاعر داغیستان ضیالی لاری، طلبه، گنجلر و زهمتکنش خالق ایچری سینده بؤیوک نفوذ قازانیر. طبیعی کی، بو حال داغیستاندا سورگون حیاتی یاشایان آ. ایلدیریمین هر بیر آددیمینی ایزلمهین سیاسی ایداره امکداهش لارینی ناراحات ائتمهیه بیلمزدی. اونلار آ. ایلدیریمین بون دان سونرا دا داغیستاندا قالماسینی میلیتیجی لیک، ایستقلال ایدئیا لاری نین داها دا قوووتلنمه سی نین تکانوئریجی عاملی

کیمی قیمتندیریر و بو مؤوجود سیاسی رنژیم اوچون بؤیوک تهلوکه ساییردی لار. شاعرین داغیستان داکی ادبی، پنداقوژی، اجتماعی فعالیتی نین میلیتیجی، ایستیقلاچی فیکیرلری نین گنیش ووستی باش سیاسی ایدارنی شاعره قارشى یئنی قدار تدبیرلر گؤرمهیه سؤوق اندیر.

اونون ۱۹۳۰-جو ایله باکیدا آرنشتر طرفین دن چاپ اندیلیمیش “داغلار سسلنیرکن” کیتابی سوسیالیزم قورولوشونو، فهله-کندلی حکومتی الیهینه تبلیغات مقصدی گون زیانلی ادبیات کیمی قیسا بیر زاماندا ماغازالاردان، کیتاب خانالاردان بیغیشدیریلیر. ۱۹۳۰-جو ایلین اول لرینده ایسه آ. ایلدیریم داغیستان دان تورکمنیستانا سورگون اندیلیر.

داغیستاندا باشلادیغی پنداقوژی فعالیتینی شاعر تورکمنیستاندا داوام آندیریر. آشقاباددا ایران دان و قافقازدان کؤچورولموش تورک عائله لری نین اوشاق لاری اوچون تشکیل اندیلیمیش مکتبه درس دئییر. عینی زاماندا تورکمن ادیب لری، عالیملری، ضیالی لاری ایله سیخ علاقه لر قورور. یئرلی قزنتلرله، آشقاباد رادیوسو ایله سیخ

امکدش لایق اندیر، قارداش تورکمن خالقین حیاتی ایله یاخیندان تانیش اولور و البته کی، شئیر یارادیجی لیغینی داوام انتدیریر.

او، بورادا ژورنالیست لیک فعالیتی ایله اینتئنسویو مشغول اولور،
“زحمت” قزئتنده خئی لی شئیر و مقاله لری درج اندیلیر.

۱۹۳۲- جی ایلین اولینده شاعر شاماخی دان عائله سی ایله بیرگه تورکمنیستانا سورگون اندیلیمیش، اصلن آذربایجانین جنوبوندان – تبریردن اولان زیور ادلی بیر قیزلا عائله حیاتی قورور. بو ایزدیواجدان دونیا یا گلن ایلك اوغلونا شاعر آذر آدینی وئریر.
ائله بورادا یئنی یئتمه، سورگون حیاتی یاشایان، میلی لیک روحو ایله یوغرولموش شاعر آلماس ایلدیریمین ایلك اوولادینا “آذر” آدی وئر مه سی م. ا. رسول زاده نین “عصریمیزین سیاوشو” ادلی اثرین دکی آشاغی دکی فیکری بیر داها یادا سالیر: “او، پری کیمی بیر اوغول دوغدو کی، چوهره سی آذر هیکلینه بنزیردی.”
بورادان، بو آدقویمادان آیدین اولور کی، آلماس ایلدیریم بیر شخصیت کیمی دؤورونون آجی سینی، شیرینینی دادمیش، اوزون دن اولکی سنتکار لارین اثرلرینی درین دن موتالیه ائتمیش، “بو قوجا و سرت دونیانین عادتی بله دیر کی، گاه اینسانی پهرین بنلینده، گاه دا پهری اینسانین بنلینده گز دیریر” کلامی ایله باریشمالی اولموش دور.
لاکین تالی تورکمنیستاندا دا آ. ایلدیریمین اوزونه گولمور.
اونو بورادا دا راحت بوراخمیر لار.

شاعر دایم تعقیب اولونور، ایزلنیلیر و اونون توتدوغو میلی لیک یولون دان ساپیندیر ماغا چالیشیر لار. “زحمت” قزئتی نین ۲۷ آپریل ۱۹۳۲- جی ایل تاریخ لی سایندا درج اولونموش “اوز حاقیمدا” ادلی مقاله سین دن معلوم اولور کی، و تعینده ده شاعرین النیهینه کومپانیا داوام انتدیریلیر، اونا موختلیف دامغالار و وروردولور. حتی شاعرین سورگون دکی فعالیتینه نظارت ائتمک اوچون، آذربایجان سسر باش سیاسی ایداره سی خصوصی نماینده سینی آشقابادا انزام اندیر. “بو آگنتت اوز بدخاه وظیفه سینی ایکی ایستیقامته یئرینه یئتیریردی: بیر طرف دن شاعرین هر بیر آددیمینی ایزله یمرک اوز ایداره سی اوچون دنوس هازیر لاییر، دیگر طرف دن ایسه تورکمن لر و رئیسوب لیکاداکی آذربایجان لی لار آراسیندا اونا گوزدن سالماق اوچون مقاله لر یازیب نشر اندیردی.”
آ. ایلدیریم یا بولشویک رئژی می نین تکلیفینی قبول اندیب، همین ایدولوژی نین جبهه سینه کئچمه لی، یا دا میلی ایدئالا صادق قالاراق ایستیقلال موجدیله سینی داوام انتدیرمه لی ایدی.

حیثیتینی، شرف و لیاقتینی هر شئی دن اوستون توتان شاعر، طبیعی کی، ایکینجی یولو – موجدیله یولونو اینتیخاب اندیر. آرتیق تورکمنیستاندا قالماق اوزو و عائله سی اوچون تهلوکمه لی اولدوغون دان موهاجیر حیاتی نی، یعنی خارجه گنتمک یولونو سئچیر. ۱۹۳۳- جو ایلین یونوندا حیات یولداشی زیور خانیمی و اوچ ایللیق کورپه اوغلو آذری ده گوتوروب، خلوتی اولاراق ایرانا دوغرو ایستیقامت آلان قاچاقمالچی دوه کاروانینا قاتیلیر.
اوزون یول قت اندهرک، قاچاقمالچی لاردان آیریلیب داغ و تپله ره، ایاق لاری داش و تیکان لاردان یارالی، اوزلری آج و سوسوز، اوزولموش حالدا ایران سرحدینه یاخینلاشیر لار.
سرحد منطقه سینده آلماس ایلدیریمی درهال هیس اندیر، ۲۴ ساعت سویوق سودا ساخلاییر لار. ایران سرهدچی لری شاعری بولشویک آگنتی زنن اندهرک، اونا ۲۵ گون موختلیف ایشگنجه لر وئریر، سینه سینه قدر سویوق سویون ایچری سینده سوال-جاوابا توتور لار. بوتون بو ایشگنجه لر آ. ایلدیریمین سههتینه منفی تأثیر گوستریر و او، بویرک خسته لیگینه توتولور.

نهایت، تهران رسمی لری نین گوستری شی ایله شاعر آزاد اندیلیب، عائله سی ایله بیرلیکده مشهده گوندریلیر. بنله لیکله، آلماس ایلدیریمین حیاتی نین و ادبی فعالیتی نین موهاجیرت دؤورو باش لانیر. قئید اندک کی، موهاجیر

شاعریمیزین یارادیجیلیغیندا ایدئولوژی-سیاسی روحلا، کولتورولوژی، تاریخی مزمون قووشوغوندان، اونون شخصیتی نین اؤیرنیلمهسی تحلیل متودوندان ایرهلی گلیر. بو دا هنج ده موهاجیر ادبیاتی یارادان شخصیتین سیاسته تابع ائتدیریلیمیش “منی” دئییل، میلی ایدئولوگیا (آزربایجانین ایستقلاللی، آزادلیغی و مستقللیگی) اوغروندا دؤیوشن یارادیجی شخصیتینی موبینلشدیرن عاملدیر. محض بو عامله خیدمت ائدن شاعرین روحونو اوخشامایان ایران حیاتی نی مشهده، تهراند و تبریزده یوخسول کنجیرن گوروروک. چکدیگی بو ایزتیرابلاری شئیرلری نین بیرینده بئله ایفاده ائدیر:

هسرت قالیب دوغما یوردون نازلی، موشفیق قوجاغینا،
گوزلر یاشلی، بویون بوکوک و تنسیزمی اولهجهیم؟
گوز دیکهرک یاد ائلرین شفا وئرمز اوجاغینا،
بؤیله قریب بیر پارچاقیق، کفنسیزمی اولهجهیم؟

شئیر پارچاسیندان گوروندوگو کیمی شاعر ایراندا، جنوبی آذربایجاندا بئله اوزونو یاد و کیمسه سیز هیسس ائدیر، قفسدکی قوش کیمی چیر پیئیر.

نهایت، ایرانی دا ترک ائتمک قرارینا گلیر. بونا سبب ایسه، قدارلیغی و آمان سیزلیغی ایله سوونت اتقاقینداکی بولشویک رژیمن دن هنج نه ایله فرقلمهین، ایران شاملیق رژیمی ایدی. آیلدیریم او زامان تورک دونیاسی نین یئنگانه مستقل و دئموکراتیک اولکهمسی اولان تورکییه جومهوریتینه پناه آپاریر.

۱۹۳۳- جو ایلده تورکییه گئدن آیلدیریم، بو اولکهنین سیماسیندا اوزونه ایکنجی وطن تاپیر. دیلی، دینی، کولتور و بیر قارداش-باجی لارینا قووشور. شاعرین وطن هسرتیله تشنه اولان قلبی، آز دا اولسا، راحتلیق تاپیر.

بورادا منزیل و ایشله تعمین اولونور، عائلهسی نین گوزرانی مویین قدر یاخشیشیر. عینی زاماندا یورولمادان بدیی یارادیجی لبقلا مشغول اولور، شئیرلر یازیر. تورکییهده یاشادیغی تقریباً ۱۷ ایلیک موهاجیرلیک حیاتی دؤورونده آیلدیریمین “چینارالتی”، “گوبورو”، “بوز قورد”، “اورکون”، “اوزلیش”، “کومونیزمله موجدیله” کیمی تورکچولوک فیکرینی یایان مجمولرده، وان و مالاتیایا ابالتلرینده، همچنین بئرلینده نشر اولونان “قورتولوش” موهاجیرت درگی سینده شئیرلری یایم لانییر. آذربایجانین مستقللیک ایدنیاسی هسرتله بیرلشهرک، آلماس ایلدیریمین لیریک شئیرلرینده قووشور و اونون شخصیتی نین تام اچیلماسی ایدینلاشیر. میللیتچیلیگین هزم اولونماسی ایله باغلی لیریک فیکرلر، آیلدیریمی داها چوخ ماراقلاندیریر و وطنی آذربایجانین، سسری-دکی حالی اونو اینجی دیر. ماهیت اعتباری ایله شاعر شخصیتی، وطن هسرتی ایله تام چولغاشیر. ۱۹۳۶- جی ایلده بوتون بو فیکرلر شعره چئوریلهرک، ایستانبولدا “بوغولمایان بیر سس” آدی ایله ایشیق اوزو گورور. بو کیتابداکی شئیرلره شاعر موهاجیرلیک حیاتی نین ایلك ایللرینده قارشسیینداکی وظیفهلردن بیرینی اوند گورور کی، آذربایجان بارده تورکییه ایجتیمایتینده یارادیلمیش یالنیش تفسوراتی داغیتسین، اوزینده ایسه گنرچکلیگی عکس ائدیرن اوبیئکتیو ری فورمالاشدیرسین...

۱۹۳۶- جی ایلده آیلدیریمین اکیز اوغلان لاری دونیایا گلیر. شاعر اوغلانلاریندان بیرینه ائلدگز، دیگرینه یوردوار آدی قویور.

آکادمیک بکیر نبیونین قنید ائندیگی کیمی، “آتا اوز اوولادلارینا وئریدیگی بو نادیر آدلارلا اونلارا اوزونون ان بؤیوک تاپشیریغینی تعمین ائتمک ایستیمیشدی: یعنی اونلار، اوولادلاری موتلق یوردا، وطنه و ارمالی، ائله، اوبادا گزمهلی دیرلر!” تأسف کی، شاعرین بیر چوخ آرزولاری کیمی، بو آرزوسو دا اورینده قالیر.

اكيزلر اغير خستهلنير و بير گونده دوغولوق لاري كيمي، بير گونده ده دونيالاريني دبشيرلر. بو فاجعه دن درين سارسينتي كنجيرن آ. ايلدير يم چكديگي ايزتيراب لاري “بير گونده اولن اكيزلر” شعرينده بئله ايفاده اندير:

من دئيرديم كي، بير گون واريب آنا يوردونا،
اوپرسينيز انامين توز باسان مزاريني...
اوزلديگيم او گونده من اولموش اولسام، بئله
سيز من سيز گزرسينيز باكي نين خزريني...
لنت اولسون منه يار اولمايان بو فلهيه،
دوشمن كسيلى منده ياشايان هر ديلهيه.

۱۹۳۵-۱۹۳۶-جي ايللرده آ. ايلدير يم پنداووزى فعاليتيني موهاجيرتده ده داوام ائتديرير.
بير مدت پولو ايلقهسي نين قاراغا بوجاغي ايبتيادى مکتبلرينده معلم ليك ائتميش، ۱۹۳۶-جي ايلدن اومرونون
سونونا قدر شرقى آنادولونون موختليف ايالت شهرلرينده كارگوزار، كاتيب ايشلميش دير.
او، ۱۹۳۶-جي ايلده ائلازيق اينسان ممورلوغوندا، ۱۹۳۷-۱۹۳۹-جو ايللرده كيبين و پولو تحقيقات
كاتيب ليكلرينده، ۱۹۳۹-۱۹۵۱-جي ايللرده ايسه قارباغان، آغين، خانكندی، بالى بي و موشان بوجاق بلديهلرينده،
۱۹۵۱-جي ايل يول آيين دان دنكابر آيينادك تونغالى نين ايرمسي
بوجاق بلديه سينده چالشميش دير. اولومون دن بير آي اول، ۱۹۵۱-جي ايلين دنكابر يندا ايسه شاعر مالاتيانين قالا
قصبه بلديه سينده ايشه كنجير يلميشدى. انله بو وظيفه ده ايشلديگي زامان، ۱۹۵۲-جي ايل يانوارين ۱۴-ده، بازار
انرتمسي گونو موهاجير شاعر گوزلريني ابدى اولراق يوموش دور. بو باره ده توركييه ده چاپ انديلن بير نچه
قرئنده او جمله دن “آذربايجان” درگي سينده بير صحيفه معلومات وئريلميش دير.

آ. ايلدير يم يمين حياتى اذيت و مشققتلى اولموش، بونا باخماياراق،
اونون دوغما آذربايجانا مهيبتي سونميش و او، آنا وطنين
ايستيقبالينا، مستقيل ليگينه درين بير اوميد بسلميش دير. بو فيكلرلى او،
اوزونون معلم لرى ج. جاببارلى، ه. جاويد، اجاواد كيمي شخصيتلرين
ياراديجي ليغيندا دا آختارميش دير. اصلينده سيمووليزمه مراجعت ائتديكه
ده آ. ايلدير يم ياراديجي ليغى نين و شخصيتى نين ماهيتى تام اچيلير.
مسئلن، داغلارا مراجعتى، امدوريا ايله صحبتى، خزرين سيموولو اولان گولجوكله دردلشمه سينده روس-سوونت
سنزور اسيندان ياخاسيني قورتارماق يوخ، اونلارين مكرليگيني، ميللى منليك حاقيندا دوشونلرين باشلارينا
آچديق لارى فلاكتى تصوير اندير.
قافقاز داغلارينا مراجعتى بو فيكر يمى تام ايدينلاشديرير.
بوتون بو فيكلرله روس ايستيلاسينى، تاريخين درين قاتلاريندان آنالوگيا تاپماقلا سيمووللاش ديران شاعر
آذربايجانين يارالارينا سانكى ملهم آختارير.
شاعر بو ملهمى شئيرلرينده تاپير و وتمين مستقيل، آزاد، هورر ياشاماسينا بوتون وارليغي ايله اينانير:

سن آلدير ما اچيم دن يار اليام، يارالى،
بوراخ كنجين گنج او مروم فيرتينالى، بورالى.
من بيليرم، سونوندا چيخمام اوزو قارالى،
يوردومون گنجلرينه اوميديم، ايمانيم وار.

معاري ف تيمور

وطن دە

منیم اینجیم

نه ایران دان، نه هینددن، نه افغان دان، نه چین دن،
من بیر اینجی تاپمیشدیم قافقاسلارین * ایچین دن،
اوینادارکن، علیم دن دوشدو تورپاغا اینجیم،
نئرده منیم گنجلیگیم، نئرده منیم سئوینجیم؟
دویمادیم، اوچدو گئتدی او من دن چوخ اوزاغا،
تالنه قوشوم باشین دان اننیب دوشدو توزاغا. **
او زامان دان کی، منیم اوز اینجیمی چالدی لار،
ساناسان کی، عشقیمی، سئوینجیمی چالدی لار...

اولونجا اوز یوردون دان، تورپاغین دان، داشین دان،
گنج بیر شاعر نه آنلار، باهارین دان، قیشین دان؟
نئیلبیم من روحومو چوخ ایستهین گونشی،
هاردا منیم ایلاهیم، هاردا کونلومون انشی، ***
من نه اندم گونشین دو غوب تا باتدیغینی،
اؤنومه زهر ساچان بیر گون یاراتغینی،
من او گون دن نه سئوینج، نه بیر هوس بیلیرم،
یابانچی ماهنی لار لا آغلا بیرام، گولورم!..

* مؤلفین ایملاسی ایمکان داخیلینده قورونموش دور.
** توزاق – تله، تور.
*** انش – انکیز، برابر، تای-توش، یولداش، یار.

آرکاداشیم نافی * بیر خاطره
اولماق او چون شئیرلریم دن
بیر پارچاسینی یازیرام...

سن دن آیریلالی توتولدوم یاسا،
بو خسته کونلومده ناله لر قالدی.
گوزلریم یاشاردی بولودلار کیمی،
ساریشین چؤهرمه ژاله لر قالدی.

فلک وارلیغیمی گنج ایکن ازدی،
قلبیمده المهر، آجی لار گزدی،
عمل قونچه سینی یاد اللر اوزدو،
یئرینده بییر انمیش لاله لر قالدی.

بییر لیکده بییر زامان سنویشمز میدیک؟
کونولدن نه کنجسه بولوشمز میدیک؟
اوز- اوزه دایانیب گولوشمز میدیک؟
ایندی آرامیزدا حاله لر قالدی...

۱۹۲۵، باکی

-----
* نافی آلماس ایلدیریملا "ایتتیلهاد" مکتبینه اوخوموش آبیاسقولو الیهوسئین اوغلو آبدوللایئوین تخل لوسودور.
ایلدیریمین آذربایجان داکی یئگانه
آتوقرافیینی اوزون ایللر بویو خاطره آلبوموندا قورویوب ساخلایان نافی، ۱۹۹۳-جو
ایلین یونوندا ۸۶ یاشیندا بوزونادا وفات اندیب.

نریمان

نریمان نریمانوون وفاتی
موناسیبتیلە یازیلیمیش دیر

شرقە بپر سادت آرادیغین گون
نریمان، اویریین پارچالاندیمی؟
گۆز قاپاق لارینی بومارکن او گون
دوداق لارین قوجا شرقی آندیمی؟

اوفوق دن آخدی نمی، سن دە سۆندونمو؟
ساردی اولوم رنگی دوداقلارینی...
نریمان، اولورکن هنج دوشوندونمو
شرقین ایسسیز* قالان بوجاق لارینی؟

آه، شیمدی آیریلدین، قالدین اوزاقدا،
کسدی آرامیزی اولوم پردەسی.
سۆیلە، گلپورمو سنە تورپاقدا
ویران شرق انلی نین یانئق لی سسی...

اؤنوموزو کسن درمی، داغمی؟
اوچوروم لار بیزی قورخوداجاقمی؟
اطراقیمیز اولسا ظالم لار دولو.
یئنە ایزلیبیریز غنئدیگین یولو.

* ایسسیز – بوش، کیمسەسبیز.

داغلار

اۇپرکن آلتن دان فوسون لو بېر ياز،
آخبيور دۇشون دن سئلر، آ داغلار!
ياشيل، زومرود گۆزلو ياماج لاريندا
آچيلير لاله لر، غول لر، آ داغلار!..

تاربخده نامى نين سيلنمز شانى،
كاروان لار بوينونون قيزيل مرجانى،
سیننده كسرلر انلر قوربانى،
كنچيررکن آغير ايللر، آ داغلار!..

تورپاغين جواهر، داش لارين آلماس،
چاملېقلار* گنېنميش ايپكدن لېياس،
بزن بيلم نچين ساخلايېر سان ياس،
قوز غوندان** اسرکن يئلر، آ داغلار!..

چكلميش قلوبنه اسكى دن مين داغ،
تېترېير عشقيني آنان هر دوداق،
ياييلير شيكسته سسلرى داغ-داغ،
نه سؤىلر بو قريپ ديلر، آ داغلار!..

زىرونده اويناين روزگار لار آجى،
ايللرله گورونمز باشى نين تاجى،
آنلات كى، دردى نين ندير ايلاجى،
ندير بو دومان دان تولر، آ داغلار؟

بوينوندا قيز لاردان رنگين بېر دسته،
لاله لر داغيلميش يول لارين اوسته،
سن گل بو اولكهدن مين قوربان ايسته
سن دن اسيرگمز يول لار، آ داغلار!..

۱۹۲۷، باكى

* چامليق لار – شام منشه لرى.
** قوز غون – خزر دنيزى نين كؤهنه آدى.

داغلارا ويدا

ازلدن جان دئيهرك بو سئودالى اولكهييه،
هر قاداسين آلدغييم سانا ايان، آ داغلار.
اوخشاركن هر دردينى سوز وئرديم اولوم دئيه،
اونونچون بو چكديگيم درد بيپايان، آ داغلار.

دوغما يوردو ترك انديب آتيلديم ديار-ديار،
گورمديم گنج اؤمرومه ياشاناجاق بير باهار.
دوندو هپ دوشمن اولدو دوست دئييلن هر نه وار،
بارى سن دوستلوغوندا مؤهكم دايان، آ داغلار.

قف، باكى... بو آيرى ليق مانا اولومدن آغير،
عالمه باهار گلدى، سنه ياغمور، قار ياغير،
گوندوزلرين دومانلى، گنجهلر ديل سيز، ساغير*،
بو بوغولان سسي مى وار مى دويان، آ داغلار.

هيچرينه تاب اندرسم، داغلارى دلجهيم،
بير قانلى سئزار كيمي من يئنه گلجهيم،
بير گون انلديگيز كيمي هايقيرا بيلهجهيم،
آرتيق اويان، آ داغلار، آرتيق اويان، آ داغلار...

بير گون گلر قوشارق يوردومون هارايينا،
من آتش اندهجهيم دوشمه نين سارايينا،
نه دوشر يوردو باتميش بير ايگيدين پايينا؟
يا شرفلى ايستيقلال، يا قيزيل قان، آ داغلار...

۱۹۲۷، قيزيلبورون

* ساغير – كار.

آرخىمىند و من

آرخىمىند دىيىر: “گۈزلىرىمە بوشلوقدا
بىر نقتە، بىر اىستىنادگاہ گۈرۈلسە،
بىر دىمىرلە چنۋىرىدىم دۇنيانى...”
من دىيىرم: بو گىچلىككە، بو ياشلىقتا
اود گمىرن گىچلىك مانا ئىرىسە
بىر وروشدا دىۋىرىدىم دۇنيانى.

۱۹۲۷، باكى

قورکىيە

سن، داشقىن دىنىزلىرىن قايلارلا چارپىشان،
يىلدىرىم لار سۇن-دورن دالغاسىن دان ياراندىن.
شاھلارنىن حۇكم ائىدىگى يوخسول لار اولكەسىندە
آج، چىلپاق “آنا” لارنىن غم، ياسىن دان ياراندىن.

اولكەدە قان ساچىركن كنىزالارنىن قفرمانجى،
سانا دوشمن كسىلدى رومانولارنىن تاجى،
اونونچون دۇنوب اولدو سۇزلىرىن، آدىن “آجى”
يورسوزلارى اوخشادىن، كىمسەسىز لره ياندىن.

ازلدن اينقىلابىن سن آپرىلماز ائشىسن،
بوز دىنىزلردە سوزن فىرتىنلار قوشوسان،
سن بو گون مىليونلارنى تانىمىش يولداشىسان،
دۇنمز موبارىز كىمى اوز سۇزونده دايدىن...

او منىمدىر ازلدن

اسمه، ائى ساباه يئلى، بۇيله موخالىف اسمه،
تئل لرىنى پوزدو غون او سئودالى يار منىم.
سوز وئردىم گلهجهيم، گل ده، بولومو كسمه،
او گوى دنيز، ياشيل داغ، او گول لو ديار منىم.

كؤنلوم آلوو ساچاركن وولكان كىمى درىندن،
نه قورخوم بىر يول سوزون، ايمان سىزىن بىرىندن.
بىر آه چكسم چالخانار، داغلار قوپار بىرىندن،
تارىخلردن اون آلمىش بىر شوهرتىم وار منىم.

كىم كئچر دونيالارى مست ائدن او گؤزلدن؟
من اونون اوز يارىيام، او منىمدىر ازلدن،
بولوندا دؤيوشورم، واز كئچمم بو عملدن،
يا او منىم اولاجاق، يا قانلى مزار منىم.

قافقاز داغ لارينا

اولكوداشيم* لئيلايا

قاناديم يوخ، اوچوب گلسم ياخانا،
سنين دكى شاهين لره ائش اولسام.
يا دا مغرور بير قارتالين قوندوغو
كوكسونده بير اسيرديده داش اولسام...

گۇي بير بولود اولوب سنده گريلسم،
تورپاق اولوب آياغينا سريلسم،
بير گول اولوب سنين اوچون دريلسم،
يا اوچونون شيكارى بير قوش اولسام...

باخيپ دورسام اوزاق-اوزاق ايزلره،
قولاق وئرسم سنى آنان سوزلره،
هسرتينله بولودلانان گوزلره،
سندن آخان بير داملاجيق ياش اولسام...

* اولكوداش – مسلكداش

بیرلشن ایکی نهر

تاریخ بویو آخدیغی یئردن آلیب ایزینی،
قوشموش دلی قوز غونا کور چاغلايا-چاغلايا.
گۆرونجه باش اوجوندا دردلی تورکمن قیزینی،
آراز دا درده گلیمیش یاس باغلايا-باغلايا.

قوجاقلاشمیش او یئرده، بیرلشمیش ایکی باجی،
بیری عشقیم، وارلیغیم، بیری باشیمین تاجی...

بیرینده قافگاس قیزی بیخامیش گور ساچینی،
یولوندا قوربان انتمیش منیم کیمی قاچینی*.
بیری ائش بولماز، تۆکسه گیزلی-گیزلی ایچینی،
یانارمیش اؤز دردینه قلب داغلايا-داغلايا...

بولوشدوق لاری تورپاق یئرده جنتین انشی،
بیری قلبیمدکی قان، بیری گۆزومون یاشی...

بیری توپلار سویونو مین درهدن، مین گۆلدن،
بیری نین باغری یانیق، اوزاقدان گلن سئلدن،
بیری منیم اؤز دیلیم، بیری آنلاماز دیلدن،
یانارام آرخاسیندان، من آغلايا-آغلايا...

بیری منه دوغما یورد، بیری گیردیگیم قوجاق،
بیر منیم، بیری ده... او دا منیم اولاجاق!..

* قاچینی – نئچه سینی

او گۆز مله

خاتير لار ميسان كى، اوردا بير زامان
سنينله ديلهيه ائرديم*، گۆز ليم...
سن من دن يادىگار بير شنى ايسندين،
قوياريب قلوبىمى وئرديم، گۆز ليم.

منى قبره قدر گۆتورسون دئيه،
زهرمى قاتميشدين سوندوغون** مئيه؟
من لنت اوخودوم سن سيز هر شئيه،
من هر شئيه سنى گۆردوم، گۆز ليم...

موغان يايلاسيندا، گۆى ميل دوزونده،
آخدى قانيم داملا-داملا ايزينده،
گل وفا قيل، سن ده بير دور سوزونده،
من سوزوم اوستونده دوردوم، گۆز ليم...

كيم اولدون، مئهر ابينا ديز قويدوم،
خيزريم اولدون، درگاهينا گۆز قويدوم،
قريب دوشدوم، تورپاغينا اوز قويدوم،
بير سورمادين ندير درديم، گۆز ليم؟

هارا گئتسم آرخامدا بير آهيم وار،
واريب باش قويماغا بير درگاهيم وار،
البت كى، منيم ده بير اللهيم وار،
گون گلير هورر اولور يوردوم، گۆز ليم...

* ائرديم – يئتديم.
** سوندوغون – اوز اتديغين، تكليف اتنديگين.

آ داغلار

چيچكلى قوينوندا بېر باغچا تېكديم،
سووار-سووارا گۆز ياشى توكدوم،
گنجه-گوندوز اميينى من چكديم،
يولدو منيوهسينى يئلر، آ داغلار!..

ندن كوسكون ياخانداكى بولبولر،
هاردا مانا لايلا چالان او ديئلر؟!..
من سسلنسم: انلر، انلر، آى انلر،
عكسى-سدا گلير: “انلر...”، آ داغلار!..

سؤيله، ندىن سس وئرميىر خزريم،
من كى، اونون هر دردينى يازاريم،
سورگون اولوب او غروندا هپ گزريم،
قيسمتيم بو اوزون يوللار، آ داغلار!..

سؤيله ندىن دلى كوروم چاغلماز،
ايچدىن جوشوب اوز گونونه آغلماز،
گۆى موغانيم ندىن ياشيل باغلماز،
درديمىدير او گۆى گولر، آ داغلار!..

سؤيله، شاهداغلاريم ندىن ياسلىدير؟
كوكسوندىكى قىلينچ، قالخان پاسلىدير؟
شاعرلرين ندىن هزين سسلىدير،
قريب سازدا قيريق تنلر، آ داغلار!..

آ داغلار، آ داغلار، سؤيله، آ داغلار،
اولورمو آشناليق بؤيله، آ داغلار!..
يامان گونوم ياخشى ائيله، آ داغلار،
سانا قوربان بو كؤنولر، آ داغلار!..

اۋمروم خاراب اولدو ھنى...

كىم دئدى سانا كى، چىخىب يولوما،
گنج ياشىمدا گۈندىر سىن اولومە،
آدىنى كىم قازدى بىلمە كۈنلۈمە،
گل كى، سىن سىز اۋمروم خاراب اولدو ھنى...

سىن گىتدىن، آردىنجا بوينوم بوكولدى،
آخدى، آخدى گۈز ياش لارىم تۈكۈلدى،
انلار، دوستلار، بىر-بىر چكىلدى،
ھىممىم بىر قەدە شراب اولدو ھنى...

دوغموشكن سولئيمان تاختىنا گونش،
نە بىر موشفق ھىممە، نە جاواد بىر ائش.
ندىر بو ايچىمدە سۈنمەين آتس؟
كۈنلۈمدە اوميدلر سىراب اولدو، ھنى...

من بىزگىنم سىن سىز ھر بىر گونومدىن،
كۈنۈل آسى * بختە اولان كىنيمدىن.
كنچىم اوگروندا تانرىمىدان، دىنيمدىن
باسدىغىن بىر مانا مئھراب اولدو، ھنى!..

* آسى – اوسيانكار

نئى اوچون؟..

من آرتىق نە يازىم يوردوما داير،
دوشمن زهر ساچير، دوستلار گيزلنير.
بيلم اوز يوردونو سئون بير شاعر
نە اوچون بير جاني كيمي ايزلنير؟

گيزلى يول كسديم، قاچاق اولماديم،
ساكيت بير حياتى پوزماديم من كى،
هنچ كيمه قانلى بير بيچاق اولماديم،
هنچ بير قتله فرمان يازماديم من كى...

بس نئچين قرييم بو دو غما ائله،
مهيسمى دورد يانيم، من كى بو غولدم...
ملون بير زاماندا، محكوم بير ايله
اللهيم، من نئچين شاعر دو غولدم؟..

دور ناجیق*

بو گونلر منیم دردیم باشدان آشقیندی یئنه،
دقت ائتسه نیز اگر سیز چوهرمین رنگینه،
ان آغیر بیر کدرین دویاجاق سیز ایزینی،
دردیم گتیریر جوشا قلبیمین دنیزی. بورالار.
ایچیمدکی توفانلار، فیرننالار، بورالار.
هر بیر آندا کؤنلومو گاه اوزر، گاه یارالار.
هر باخیشدان قلبیمه ساپلنار درین بیر اوخ،
هنیهات، ینتیم قلبیمین هنج بیر تسللیسی یوخ...
بو گنتدیگیم یوللارین اوجو یوخ، بوجاغی یوخ،
بلالی باش قویماغا بیر آنه قوجاغی یوخ...
دورنا، گل قبول ائت، سن بو چارپاشیق اویونو،
تنهلی سؤز اونونده بوکمه زریف بوینونو.
کوسمه، سئودالی دورنام، هر دردیمیز بللی، گل،
گل بیر لیکده بولالیم باش-باشا تسللی، گل.
غنتمه دورنام، گنتمه، دور، آخی یوللار دولاشیق،
بیر دینله، باخ نه دیور باشی بلالی آشیق...

* ایلك دفعه چاپ اولونان "دور ناجیق" شعرى بو ایللر عرضینده امکدار معلم
هومای حسن ز ادمنین حافیظه سینده یاشاییردی.

دورنالار

اوچورسونوز آلنى آچىق، اوزو آغ،
باغرىم چاتلار سيزدن آلماسام سوراق.
يورولاندا اولور سيزه اوتوراق
گول كنارى ياشيل چمن، دورنالار.

قاققىلداشين، قوی ياتانلار آيىلسين،
ازيلنلر قالخيب آدم سايىلسين،
شؤهرتينيى بو انلله يايىلسين،
اى باش ووروب گولده چيمن، دورنالار.

آرزوم بودور كسيلسين گوز ياشينيى،
هر بلادان اوزاق اولسون ياشينيى،
چيچكلنسين تورپاغينيى، داشينيى،
توخونماسين سيزه دوشمن، دورنالار.

من اوزومه سيزى سيرداس سانيرام،
آرزونوزو دوشونورم، قانيرام،
حالينيى اود توتورام، يانيرام،
دردينيى گل بولك تن، دورنالار.

ماييس گۈزلىنە

يېنى پرولتتار ادبىياتىمىزىن
پيونئرى سولئيمان روستمزا دەپتە

باشىندا ايپكەن بىر قىزىل اۋرىك،
دۈشۈندە لالەلەر، گۈللەرلە گلېر.
بىر باھار گۈلۈشۈ منىمسەپەرەك،
لئنتالى، قىويرچىق تئلەرلە گلېر.

قارشىيا چىخانلار داغىلىر دوزە،
چۆكر موژدچىلر اۋنۈندە دىزە،
وئرمەپە بىر خبر گۈنشەن بىزە،
نشەلى، سئىدالى دىلەرلە گلېر.

گۈلۈش – سىماسىندا پوزولماز بىر شان،
گۈرنلر حوسنۈنە وئرمەدە مېن جان،
قولاغىندا سىرغا، بوپنۈندا مرجان،
انلر نېشانلىسى انلرلە گلېر.

ايللرلە كوسولو قلبى آجىدان،
انلر سئۈبىنچ اومار قويدوغو تاجدان،
چىچكىلى درەدن، زومرود ياماچدان
دالغىن، آشيب جوشان سئلەرلە گلېر.

بیر ائل آشیغی نین دئدیکلری

(قوبادا بیر گون)

گونش سوزگون تئل لرینی بیغینجا داغلار آردی،
بنزهدی بیر یانیق قلبه، آخار سولار قارالدی.
بوروندو بیر یاس تولونه چمن، چاییر، داغ، دره،
قاناد چارپان هر ینتیم قوش چکیلدی انگین لره.
دیلبیر کؤیلو* قیزلاری نین یاس بورورکن اوزونو،
بیر هیچقیریق توتدو آخان پینارلارین** گوزونو.
قارا گوزلو گنج قیزلارا قایغی وئرن بیر آخشام
خبرینی وئردی گؤیده ایلک اولاراق یانان شام.
باشلاریندا دؤرد بوز ایللیک بیر کؤلهلیک کؤلگهسی،
آلنی آچیق ایختیارلار قاش چاتاراق انگینه،
باخیبورلار اوفوقلرین قان لکهلرینی رنگینه.
گنج ایگیلر آت اویناتماز، قئیب انتمیشلر سئوینجی،
آه بو دیلبیر اوبالارین هاردا گؤمولدو دینجی؟
اوزون یولدان یورغون-آرغین، بت-بنیزی بولاشیق،
علینده بیر اوچتئللی ساز گلدی بیر قوجا آشیق.
گورونجه هر گنج، ایختیار آیاغینا واردی لار،
گورونن بیر خیزیر کیمی اطرافینی ساردی لار.

– گل، گل آشیق...

– نئردن بؤیله؟

– اوزاقمی گلدیگین یول؟

– گل روحوموز آجیق لی دیر، باری بیزه نشه بول!..

آشیق گولدو آجی-آجی:

– نشمی؟ من گورمدیم،

بو یوللاردا اؤمور وئردیم، بیر سئوینجه ائرمدم.

نشه هاردا، بکلنیرمی جهنمهده بیر باهار؟

– بس سازی نین تئل لرینده؟..

– اینیلتی لر، هیجرانلار...

– بیز قملیگیک، نشه لن دیر،

– منه دئییل، سازا سور...

ساز بو ائلین قلبی، روحو، هنج اولمورمو اونا زور؟

سنین کؤنلون نه ایسترس...

– یوخ بارماق لاردا بیر ایش،

یالینیز دردی تئل لرین دیر هر نغمه، هر سؤیلیش...

آشیق بیر آز راحتلاندی، توپلاندی کؤی باشینا،

آنلادی کی، ائل مونتریر او دیلسیز یولداشینا.

بیر آه چکیب آلدی اله، گوز دیکهرک داغلارا،

* کؤی – کند.

** پینار - بولاق.

آتشلى بىر قوشما قوندو
او تىترىك دوداق لارا:
– دورنام اوچدو گىتدى اوزاق انلله،

گىتدى، بىلم ھاردا قالدى، گىمدى...
چوخ يالوار دىم آشيب-داشان سئلرھ
اوجا داغ لار دومان آدى، گىمدى...
دورنان اوچدو، منىم بوينوم بوکولدو،
خزان گىدى، گوى يارپاق لار تۆكولدو،
لاله سولدو، يازىن باغرى سۆكولدو،
بولبول اولدو، گول سارالدى، گىمدى...

دورنام اوچدو اوزاق داغ لار آردىنا،
اوغرادىمى بىلم شىمال قوردونا؟
انلله بىر باھار، منھ فىرتىنا،
گونش سوندو، قاش قارالدى، گىمدى...

عكس اندىنجه بو شرقى قارشىيا قىرىق-قىرىق
ھامى نىن گۆزلرىندھ تىترھدى بىر آبرىلىق.
بىر آخشام قىرباىگى سىنرکن اول لارا،
دالدى كوسكون باخىش لار دومان چۆكن يول لارا.
بىر شئىخ شامىل ھىددتى قونونجا دوداق لارا،
ايختىيار لار قاش چاتىب داخدى لار شاه داغلارا...

هيندلى قىزى

يئنه سوردوم او گۈزل قىز جىغازى،
يئنه ھىجران اۈنو سارمىش دئدىلر.
پورخز نمىش* يازىق اۈمروندە يازى،
بىر يقين ماتم اولموش دئدىلر...

سىزلا بىر مىش يئنه قلىبندە سىتم،
چىر پىنير مىش يئنه درد ايله الم،
اۈنو پىك اغلا تىيورموش آجى غم،
اىنججىك قلىبىنى يورموش دئدىلر...

قوجيوركن قارا سىس ائللىرىنى،
اوزادىن شرقە كىچىك اللرىنى.
پوزويوركن آجى يئل تئللىرىنى،
قايناشىب دردى جوشارمىش دئدىلر...

خىر پالاركن اۈنو هر قانلى بىر ال،
اىنلىبىر مىش او سىياه ساچلى گۈزل،
چاغىرىر: "آذرى قىز، قوش، بانا گل"
گۈزو بىر نورو آرارمىش دئدىلر...

او سولوق باورونو شنلن دىر مچك،
غملى، گولمز اوزو ھىپ گول دور مچك،
او آخان ياش لارى بىر آن سىلەجك
اىنقىلاب اوردوسو وارمىش دئدىلر...

* پورخز نمىش – پايىز لا دولو

ھىندىستاندا فېرتىنا*

دئىرلر اوزاق ھىندىستانىن گۈل سىنەسىندە،
زىجىرلنن دوغما انلار قان قوسار، آغلار.
قوجا ھىندىن بىر ھىچقىرىق وارمىش سىندە،
اوقۇلردە سىلنىرکن اويانان داغلار.

انگىنلرى اۋتن قارا گۈزلۈ بولودلار،
آخىب گۈدن دردى قاندا شىكايىت انىلر.
اىلك باھارىن دوغوشونو گۈرمەين اوتلار،
قربىن آجى روزگارىن دان حكاىە انىلر.

اوردا چىلپاق آنەلرىن سىنەسىندە آج
ياورولارىن ياپراق كىمى سولمادا اۋمرو.
سارىلاركن كۈلەلرىن اوزوننا** قىرپاج،
تورپاق لارى چىنەپىرەك كىچىرىر امرى.

اوردا قوجا ھىندى دىنيزى اسبى، قاينار،
ساحللىرىن قىلى قىرىق قاسىرغالاردان.
چايلارىندا آخىب گۈدن مئىيەتلر اوينار،
اودىنيزىن اوددوغو قان، سوووردوغو قان...
فېرتىنا وار،
فېرتىنا وار،
پارچالاندى گۈى...
اوقۇلرىن بىلدىرىم لار دولدو قىلىنە،
قوپاچاقدى فېرتىنالار،
ايشدە ياندى گۈى،
بو قودورمىوش قاسىرغالار نە اىستىير، نە؟
چىنلاندى پىر،
چىنلاندى گۈى،
چاتلادى داغلار...
بولودلارىن اوز-گۈزۈندە تلاش وار، تلاش،
قوپدو بۈيۈك بىر زىلمە،

پارتلادى داغلار...
اۋرستىن جىرىن دن قوپدو بۈيۈك داش

* منبەلردە بو شعرىن س.رحمانلا بىرگە يازىلدىغى ادعا اندىلير.
** اوموز - چىگىن

فیرتینا وار،
فیرتینا وار،
کۆپوردو چای لار،
بیر سئل آخدی مئییتلردن اوممانا دوغرو.
سان یئریندن دئوریله جک قانلی سارای لار،
قوجا هیندین چاتلادی باخ،
چاتلادی باغری.

کینلی بومبئی، اسکی قانقون، او قانلی دنهلی
بیر هزر آلدی فیرتینادان، قیزیشدی عصیان،
اسیرلرله زنجیرلی بیر اولکهنین اهلی،
گوندوزلره ساچدی آلوو، گنجهلره قان...
قوپدو چیلغین فیرتینالار
جوشدو آخینلار...
اود گتیرن گنجهلرین قلبی قودوردو،
قوشولدو بو فیرتینایا اوزاق، یاخین لار،
اینگیلیسلر بوتون یولو باغلادی، دوردو –

“هیند بیزیمدی!”
“چک علینی!”
دالغالاندی سس،
“او بیزیمدیر،
قیر زنجیری،
گۆتور کمندی!..”

سس وئردی بو دالغین سسه هر اینلهمین کس،
ساردی قانلی بیر عصیان هر شهری، کندی.
قوپدو قریبین اولوم ساچان قانلی روزگاری،
قان داملادی فیرتینانین اودلو گۆزوندن،
عصیان ائدن هیندلی لرین کسکین باش لاری،
آخدی قانقین قان لکهلی جوشغون اوزوندن.
فیرتینانین قلبی قودوز، دورماز، اینلییر،
قوت آلیر عصیان دولو قاسیر غالاردان.
“هیند بیزیمدیر!..”
یالنیز بونو، بونو دینلییر،
یان، ائی ملون بریتانیا، قیریل، تۆکول، یان!

ساوریلارکن تورپاق اوسته چاناق-چاناق قان،
یانیر، اودلو هیندیستانین قلبی یانیر، باخ!
سؤیله ایگید هیندیر سونا اویونمه سین چوخ.
هیندی آلمیش دیشینه بیر کینلی فیرتینا
قانادلانیب عصیان لارین مینمیش سیرتینا،
ائله آزغین بیر عصیان کی، داشسا دنیزلر،

بئنه بۇيوك مقصدىنى دورمادان ايزلر،
ائله چيلغين بير عصيان كى،
قورخ سن اوزون ده،
پارتلاماسين لون دورانين ملون گوزونده
“يا آزادلىق و يا اولوم...” هايقيران عصيان،
“هيند بيزيمدير، چك الينى...”
دئين زورلو فيل
تاپداغيندا سوروكلنن بير اجيز دئيبيل،
بير گون گلر قز بلنئيب توتاجاق سنى،
خورتوموندا اوممان لارا اتاجاق سنى.
فورست ايكن بيغ شلنى، باشينى آل، قاچ،
او كولهليك زنجيرينى هينديستان دان آچ!
بوخسا اولوم امان وئرمز، بيخار تاختينى،
باخ اونسوز دا اوغور سوزلوق سارميش باختينى.
يان، ائى ملون برىتانيا، قيريل، توكول، يان.
هيند قورتولور،
يارين اولور.
آزاد هينديستان.

قربە

بئنه قانلا دولموش آفاقين،
جاناوار گۆزلىرىندە كين پارلار.
ايتى جايناقلى قانلى پنجهده،
ديدىلن، پك چوخ آغلايانلار وار.

ائى سپاه اوزلو وحشى افريت،
نه گۆزل، كيرلى شۇهرتین واردير.
وارليغيندان اوساندى بير خيلقت،
حاكمين قان ايچن كراللارىدير.

او كراللار، او كينلى جلالدار
حؤكم ائدن فارسدا، چينده، هر يئرده.
قويويور اولكلرده فریادلار،
نئرده ويچدان، عدالتين نئرده؟

وارليغين هر دميرله، داشلارلا،
پارچالانسین دا قانلى ياشلارلا،
نه دئيم، آه، او گۆزلىرىن باتسين.
سنى، ائى قرب، فلكلر آغلاتماز،
بير قدر بکله سن ده، سن ده بير آز،
سنى يالنيز بير آغلادان اولاجاق
او دا البت، قيزيل، قيزيل بايراق.

پاریسە خیتاب

ائی قودوز آتلاس لارین یاخاسیندا قیوریلان،
آلولو فرانسائین دامار لارینی سوران،
موهیتلره قان ساچان “مدنیت” اوجاغی،
تاریخلرده ان بؤیوک فاجعلر قوجاغی.

سینن دکی توفان لار، فیرتینالار، بورالار،
باخ منیم ده قلبیمی زامان-زامان یارالار.
او وحشی گۆبیینده قان لارین چاغلا دیغی،
کۆکسونده کۆلهلرین اینلهییب آغلا دیغی،

میلیون لار لا آج، چیلپاق سورونن اینسان لارین
یئر آلتیندا گیزلیجه بوغدو غو گۆز یاش لاری،
“آلتون” دئییه زؤوق او چون کسین قوربان لارین
گنجهلری سننایا فیرلادیلان باش لاری،

“حاقیم” – دئییه عصیان لار، تتیل لرله قاینانشان،
“اؤلوم” – دئییه آجیق لی تالنیبله اویناشان،
آجیز لرله ایلمک، گولمک آسان دئییل دیر،
اونلارین دمیر قولو دیک باش لاری اییل دیر.

قورخ کی، سالون لاریندا ایچیلن قان لی شراب
منیم بیخدیغیم چارین ایچدیگینه دؤنمه سین.
مؤهنتشم سارای لارین دؤنوب اولماسین خاراب،
دونیا یا کین پوسکورن تاجین یئرله ائنمه سین.

سۇن * چاغلار ...

پارىس كوموناسىنا

من اۇمرومده پارىسىن گۇرمامىشم اوزونو،
انممىشم او وحشى، چىلغىن شانتان لارىنا.
قوجمامىشا، آج گۇزلو قهپلرین دىزىنى،
باخممامىشام سارايدا ووران فانتان لارىنا.

اوردا كى، سېنەسىندە سودمر دىل سىز چوجوق،
آج و چىلپاق آنەلر سو كاك لارا آتى لار.
اوردا كى، آلتون دنىه گنج قىز لار قىوريلاراق،
بىر ساعتلىق زۇوق اوچون كاپاك لاردا ساتى لار.

اوردا كى، آشيب داشان دلى، قودوز سۇن چاغ لار،
عكس اندر قهقهسى هېچقىران گنجلرە،
دردىنى بۇلن دىل سىز قارا داش لار، تورپاق لار
جاواب وئرمز سور دوغو گىزلى بىلمەجەلرە.

اوردا كى، ناپالئون لار آتش ساچىب دورموشدو،
چنۇير مىشىدى دونىانى آجىز لرىن باشىنا،
لودوويكلر حۇكمونو قان اوستونده قورموشدو،
بو يانمىشىدى ظلمدن تورپاق لار گۇز ياشىنا.

او يۇردە كى، حالا سۇن قان ايچكىسىلە يئنه،
سولارىندا بو غولموش مئىبىتلرلە او ياشىر،
اوردا “بشر” نامينه، “مدنىت” نامينه
دونىاداكى ان چىركىن رزالتلر قايناشىر.

اوردا اللى دوققوز ايل بون دان ازل ايرماق لار،
جوشغون بىر اينقىلابىن ماھنى سىنى دىنلەدى،
عصرلر بويو گولمز سارى، سولغون دوداق لار
او خوركن او ماھنىنى پك درىن دن اينلەدى.

اوردا يالنىز بىر باھار چىچك آجدى، ياز اولدو،
دۇندو آنجاق بىر يازلىق تار گنجەلر گوندوزە.
آغلابان لار گولركن گۇز ياش لارى آز اولدو،
هر كس ايناندى دور دو سوئىلنن شىرىن سۇزە.

اىلك اولاراق كۆلەر زنجىرلى آچاراق،
مۇھتشم ساراى لارىن قىردى لار قاپى سىنى.
اىلك اولاراق پارىسىن قاپى سىندا آل باىراق
قوردولار لئشلر اوستده قوربان لار ياپى سىنى.

* سۇن – سۇنا چاى

آچیلدی بیر گون بیئه فیرتینانین قانادی،
قارا قانلی اوفوق لر بوروندو بیر چارشاقا،
سنننن دلی قلبی بیئه جوشدو، قانادی
آتیلارکن باغرینا مین لرجه قانلی قافا...

هفته لرله پاری سین سوکاک لاریندا قانلی
اوز اوسیانین قال دیران چیلیق لئش لر اوزاندی.
اونونچون "گوزل" پاریس دیل لره دوشدو شانلی،
تاریخ لردن سیلینمز یرنج بیر آد قازاندی.

او زامان دان باغریندا فیرتینالار، بورالار،
قودوردوقجا داش لاری، تورپاق لاری اینلییر،
بو درد اونون قلبینی هر گون بیر آز یارالار،
دلی، جوشغون آتلاس لار ماهنی سینی دینلییر.

شرقه

آنه، آرتىق بو گون سن آغلاما، گول...
چونكى قوينوندا اويناشان بولبول
جوشاراق اينجه بير ترنومله،
سنه بير باخ نه سويلويور، دىنل...

بو گون اوغروندا چاربيشان، ووروشان
ياورولار، قونچملر، گوزل قيزلار،
هره بير بيلديرىم، ياتار وولكان
كىمى گورلار، جوشار، چاخار، قاينار.

درملر، داغلار، اولكلر آشيبور،
بير ييغين اولو ياورولار قوشويور.
قوشويور اينلهمين او فريادا،
قوشويور هپسى، هپسى ايمدادا.

سيس، دومان دان سيليندى، باخ يوللار،
گليور هپ دمير قيران قوللار،
بير جسور قيز علينده بير بايراق،
گورلو بير سسله دايم هايقيراراق.

سويليبر: “دورما، قاچ، چكىل، دوشمن...”
باخ ناسيل تيتريور سفيل دوشمن!
تيتريور خيردا قورخاجاق لار تك،
قاچماق ايستر رزيل قاچاق لار تك.

قاچيبور بلكه، دورمادان قاچيبور،
سانكى داغلاردا بير دومان اوچويور.
آن... آن... يئتر باخيب دورما،
اولو بير قلبى گل ياخيب دورما.

يئتر آرتىق ورمه اللشدين،
بيئدى هر شئى – هپ آبرىلىق، هيجران،
سندھ وار شيمدى علم، حاق، اورفان
نه قدر باخ بو گون گوزلشدين.

آنانین قیزینا

ائی اسکیندن بری یاسا بورونن،
شرفالی آنامین گولوزلو قیزی،
آل شفق لر ایچره ایندی گورونن
شرق اوفوق لری نین پنبه ییلدیزی.

بیر زامان یوردومون قارانلیق قالان
بوجاق لاریندا سن آغلاماز میدین؟
هورریت عشقیله جوشوب چیرپینان
آنامین اوریین داغلاماز میدین؟

فقط ایندی هاردا او درین-درین
هزین نالهرین، اینیلتی لرین؟
سؤیله، آغ گون لره چیخدیمنی بور گون؟
ظلمون هیکلینی بیخدیمنی بو گون?..

موستملكه اولموش شرقه

قانلى پنجهلرده گۆز باشى تۆكمه،
ائى سياه اورتوكلو گليني شرقين!
ظالمه يالوارما، بوينونو بوكمه،
ازجا آچما داها علينى شرقين.

چؤكدوسه اورتايا هيجران، آغلاما،
اولدوسا انلارين ويران، آغلاما،
وئردينسه سن بير چوخ قوربان، آغلاما،
بيياز لاتما سياه تئلىنى شرقين.

او شيمدى اينلهين ناشادلارينلا،
او قليبىدن قوپان فريادلارينلا،
او ايگيد چؤهررى اوولادلارينلا،
پارچالا، ياخ قارا تولونو شرقين.

باخ يئنه جوشويور آخان چاي لارين،
“قالخ” دئيه سسليير هيمالاي لارين.
اينان كى، قوينوندا عصياندير يارين،
آيدين انت عصيانلا يولونو شرقين.

سيلكين، تا قيريلسين دمير قفهسين،
ثروتين ايشلتسين “حاق” دئين سسين،
ظالم دوشمن لرى ياخسين نفهسين،
قالدير يوكسكلره يولونو شرقين.

ائى پارچالانميش شرق، ائى گؤزل آنا،
بنزه دنيزلرده قوپان توفانا،
آجيز يوخ، جسور اول، هابقير دوشمانا،
ازمهسين اينلهين انلىنى شرقين!

يارين*

(شرق اوچون)

خزان پنجه سينده سارا لان گول لر،
شوبه سيز، شنلنېب گوله جك يارين.
هسرتله چير پينان خسته كونول لر،
پك دادلى نشه لر سورم جك يارين.

قير يلاجاق كيرلى، دمير قفس لر،
داها گل ميه جك او يانېق سسلر،
قاران ليق لارداكى اينلھين كسلر
ياشلى گوز لر ينى سيله جك يارين.

شرقه حوكم اندر كن قابارلى اللر،
قونچهلر وئرم جك سولوق عمل لر.
ببر شن لېك گور مھين او ايسسيز انلر
سادت نه ايميش، بيله جك يارين.

* يارين – سابه

الويدا، باكى!

(توركوستانا گندركن)

الويدا، ائى موشفيق آنا، الويدا...
بو آندا قليبده نه درين غم وار،
ايچيمده بير سيزى، گوزومده نم وار،
الويدا، ائى موشفيق آنا، الويدا...

سندە كئچيب گنتدى ايگيرمى دورد ياشيم،
بير زامان بلادان چيخمادى باشيم،
سن اولدون همدميم، دردى يولداشيم،
لايلالار سويلدين مانا، الويدا...

من سانا ياد دئييل، دوغما اوغولدم،
اوز قانيندان گول ياخاندان دوغولدم،
گوناهيم، "جان" دئديم سانا، قوولدم،
آجيمادين بو قوربانان، الويدا...

يوخ اولدو چمبركندى* گوزلردن،
باتيب گنتدى پيرونزلى* ايزلردن،
كيم نه آنلار بو چارپاشيق سوزلردن،
بونلار بير خاتيرات مانا، الويدا...

بير زامان قوينوندا من ده ياشاديم،
سوكاكدان-سوكاكا** سسلندى اديم،
بيلمم سونجكمى سن دكى ياديم؟
بلكه ده دؤنم سانا، الويدا...

باخ نه دئيير بيئنه بو جوشغون خزر،
قوينوندا شيمالدان گلن ياد گزر،
بو بير درد كى، منى اؤمرومجه از،
سالير منى حالدان-حالا، الويدا...

* چمبركند، پيرونزلى – باكى محللرى
** سوكاك – كوچه

اوزاقدا قارالير قيزلار قالاسى
سۇىلر كى، باشىمىن چوخ دور بلاسى،
نۇرده اۇز اوغولو، ايگيد بالاسى،
آجىسىن دوشدوگو اودا، الويدا...

منيم گوناھيم بوخ، منى باغيشلا،
چوخ چارپيشديم، دوشدوم توفانلا، قيشلا،
بزن سلام گۇندر سن ده بير قوشلا
گۇنديگيم يئر توركوستانا الويدا...

الويدا، انى گۇزل باكى، الويدا!
ساغليقلا قال، سون سوزوم بو، الويدا!..

من كرىمىن ساحلىنى
گىزىب-گىزىب دولاشدۇم.
ياشلىق، دىلبىر تىپلەردىن،
اوجا داغ لاردان اشىدۇم.

يالى بويۇ قارا دىنىز
دالغالاندىب كۆپيۇر.
ساحلدىكى گىجگىنەنىن
اتىنىن دىن اۆپيۇر.

گىتيرىكن سولار دىلە
ساحلدىكى داش لارى،
گىجگىنەنىن گۆزلر بىندە
سال لانىر گۆز ياش لارى.

گىجگىنە، او ماجرالار
ياوروسونون بىشىكى،
قارا دىنىز ساحلىندە
توقاي خانىم كۆيوشۇ.

كۆھنە ساراي لىوادىيا
ساغ بۇيرونده تىكىلى.
باغ باشىندا ساندا لىيانىن
قىرىب بويۇ بوكلۇ.

سول بۇيرونده اوچوب گىندن
بىر فىر لانتىچ يوواسى.
كىچىن عصرىن كىچىب گىندن
گۆزۇ ياشلى دورناسى.

گىجگىنە، او دىلبىر قىزىن
آدلادىغى تىپلەر،
ماھنى سىنى دىنلر ايمىش،
دردىن بىلن لىپلەر.

توقاي، يالى بوينوندا بىر
بۇيوك تاجىر سانلىير.
هر ياندا آد قاز انمىش دىر،
هر طرفدە آنلىير.

اونو بلکہ ايمپىراتور

بۇيوك بېلىر، تانيردى.
اوتاغىندا سىلسىلەر،
چىلچىراق لار يانيردى.

آدلى خان لار، بىزادەلر،
كنياز لاردان قوناغى.
هۇكموندىدى داغ لارداكى
قاچاق لارين بىغناغى.

“قىز سالونو” سوسلنيردى
اسير دوشن قىزلارا.
ساف آلتون لار سسلنيردى
كىسەلرە يوزلرە.

شرق ائلين دن گلن قىزلار،
ساتيليردى بىلرە.
عكس ائديردى گوز ياش لارى
اولدوزلارا، آيلارا.

زۇوقو اوچون بوتون قول لار
صرف ائديردى اؤمرونو.
تورپاق لارى چىنەدەرك،
كنچيريردى امرينى.

قارا دنيز، قارا دنيز
كۇپوروردو، جوشوردو.
گمى لرله گلن لرین
ايمدادينا قوشوردو.

گلن قول لار بوينو بوكوك
سالاملاركن ساحلى،
او مولووس * گنجەلرین
كىلبدلنيردى دىلى.

II

گىجگىنه ساحل بووندا
بىر بالىقچى نين قىز بىدى،
گوزلرى گوى دنيز رنگى،
ياناق لارى قىرميز بىدى.

* مولووس – لکنميش، موردار لانميش.

او هر گون آخسام چاغيندا
چيخاردى ساحل دوزونه،
گۆى دنيزدن اسن روزگار
تۆكردى ساچين اوزونه.

اوندا بير تاتار قيزى نين
محضون، ديلبر اوزو واردى،
گيزلى سئوگى اولدوزونون
گۆزلرينده ايزى واردى.

بزن سورار دالغالاردان
سئودىگى نين دوراغينى.
دالغاجيق لار گليب ديله،
وئرمدى سوراغينى:

– خاساي، خاساي، ايگيد خاساي
دنيزلرين انلچى سى دير.
گلمهيه جك سنه بو آي،
اوزون يول لار يولچوسودور.

خاساي يوخسول بير تاتاردى،
سورمىشدى گنج او مرونو.
اوموزوندا داشيبيردى
توقاي خانين هر امرينى.

گميده بير موزدور كيمي
چاپالايب دوراردى او.
بزن جوشغون دالغالاردان
گيجگيننى سوراردى او.

تيترك، دورغون گۆزلريندن
سيجاق اينجى لر داماردى.
سئودىگينى ساليب يادا
ساحل لرى سالاملاردى...

او زامان لار قارا دنيز
فير تينالى، بورالييدى.
سولار جوشغون، اسبيدى،
داشقين قلبى يارالييدى.

اوزرينده اسن يئل لر
كۆپوروردو توفانينى.
گميده هيچقيران قول لار
جوشدوروردو عصيانينى.

ساحلده سرت قايالارى
كۆكوندن بېخماق ايستردى.
قان لكهلى بو يال لارى
عصيانلا بو غماق ايستردى.

III

يئنه بىلكنلى بىر گمى،
ياخىنلاشېردى كۆرپويە.
اسيرملر گلدى دئيه،
گۆلرېن آرتېردى غمى.

توقاي خانىن گۆزلرېندە
سار آلتون پارېلتىسى،
گلنلرېن اوزلرېندە
ھىجران ياشى، الم ياشى.

زنجىرلنىپ آپارىلدى
توقاي خانىن ساراينىنا.
گۆى سرولر سس وئردىلر
زنجىرلرېن ھاراينىنا.

قىز سالونو دولدو يئنه
شرقىن يئنىم قىزلارېيلا.
اينلەيەرك ساتىلدىلار،
دللاللارېن سۆزلرېلە.

IV

بىر گون يئنه گىجگىنەين
دردلرى جوشدو، چاغلادى،
چىخدى قالىن اورمانلىغا
گىزلى آغلادى، آغلادى.

بىر آرالىق توقاي خانىن
قىز اوولايان اووچوسو،
قارشى چىخدى گىجگىنەيە
اولدو اونون آليجىسى.

قىز چىرپىنىپ قارشى دوردو،
چوخ يالواردى، چوخ آغلادى.
فقط توقاي خانىن قوردو
توتدو قوللارېن باغلادى.

قاچماق اوچون يولو باغلى،
يئتمزدىلر ھاراينىنا.

دوشدو علی، قولو باغلی
توقای خانین سار ایینا.

او سئودالی کریم قیزی
دوشدو قیزلار سالونونا.
دردلی گنجهلر اولدوزو
بوروندو غمدن دونونا.

باخدی باش اوچوندا دوران
توقای خانین گؤزلرینه.
دلی، چیلغین مجلس قوران
کنیازلارین اوزلرینه.

بیر یاندا قول اسیرلر،
بدن لری بوتون چیلپاق.
بیر چوخونون اوموزوندا
قامچی لارین قویدوغو داغ،
قیوریلایب لار ایلان کیمی،
آتشده قیوریلان کیمی.

اسیر دوشن گنجگینه نین
سارای دولاندی باشینا.
حنیران-حنیران باخیب دوردو
توتولدو هپ گؤز یاشینا.

اوریینده سئودیگی نین
گوناهسیز عشقی جانلاندی.
آتاسینی سالیب یادا،
قیوریلدی، قیوریلدی، یاندی.

او شیمدی بیر اولو کیمی
زاوالی، بوینو بوکولو.
یورغون پریشان تئل لری
آچیق اوموزا تئوکولو.

باخیبور بیر دورنا کیمی
گؤزلرینده پاریلتی لار.
عکس اندمز قولاغینا
سارایداکی گورولتولار.

توقای خانین داماریندا
اڤهتیراس جوشدو، قاینادی،
باخیب دیلبر گنجگینه
زؤوقو بیئریندن اوینادی.

امر ائلهدى دوران قوللا
آپار يلسين اوتاغينا.
او هر زامان هازيرلانميش
اسيرملر ياتاغينا.

كنياز لارين علينده مئى
اويناداراق گولوشدولر.
سونرا دوروب زنجيرلنن
گۇزللرى بۇلوشدولر.

ايلان كيمى قيوريلاراق
هره چكىلدى بير يانا.
دوداق لار كينلى، مؤهتريس،
دامار لار گلدى هيجانا.

هر بوجاقدا، هر گوشده
يوكسلى ناله، هيچقيريق.
ات چيگنهين ديش لرين دن
اوزلر اولدو قيريق-قيريق.

V

توقاي هله گير مميشدى
او زنجيرلى اوتاغا.
گيجگينه بير سولا باخدى،
بير ده قانلى ياتاغا.

پنجره يه ياخينلاشيب،
باخدى ساحل بويونا.
آي نورو نو سپيردى
گوى دنيزين سويونا.

گنجملرين دردى يئلى
خفيف-خفيف اسيردى.
گيجگينهين غير قئيب على
اوميدىنى كسيردى.

دالغالارين اينىلتىسى
اولدوزلارين آتشى،
سئودىگىنى خاتير لاتدى
آيين سولغون باخيشى.

او بېر هفته بون دان اول
ماوی گوزلو او دېلېر
بېر گنجهده ددلسیردی
سئودیگیله برابر.

خاطرلر خیال کیمی
گلیب کئچدی گوزون دن.
او، آیریلماق ایستمیردی
سئودیگی نین ایزین دن.

قلبین دکی قیریق-توکوک
عمللری دیریلیردی.
او زنجیرلی حیات اونا
بیر جهنم گورونوردو.

بلکه داها سون اولراق
اومید اونا گولمز ایدی.
بلکه داها خاسایجیغی
اونو گوره بیلمز ایدی.

او یاشاماق ایستر ایدی،
او یاشاماق ایستیردی.
تالی اونا سون اولراق
قانلی بېر یول گؤستیردی.

دوداق لارین چئینه یهرک
آجی-آجی دوشونوردو.
او آندا بېر گوموش خنجر
گوزلرینه ایلیشیردی.

آلیب باخدی، هنوز قانی
سیلینمیش دوروردو.
توقای اونا اسپرلر
سینه سین دن ووروردو.

او آن ایدی یان اوتاق دان
بیر اسیره اینلهدی.
قالخیب-ائنن نفه سینی

دیل سیز گئجه دینلهدی.

او آن ایدی توقای خانین
گورلو سسی یاخلاشیر،
او گونا سیز قیز جیغازین
سون نفهسی باغلاشیر.

بوتون اؤمر و گؤمولسونمو
جاوان ایکن تورپاغا؟
یا دؤنسونمو یاتاق لاردا
چیگننن بیر یاراغا؟

یا دؤنهرک بیر ایگیده
اونا قارشى دورسونمو؟
قان داملايان پولادجیغى
سینه سیندن وورسونمو؟

قرار وئردی، گؤزلرینده
قان ایزلری اوینادی.
اورینده قودوز کیمی
بیر اینتیقام قاینادی.

قان لکهلی پولادجیغى
باسدی یومشاق قوینونا
ساق لارینی داغیداراق
دوزدو بیاز بوینونا.

توقای گیردی، گؤزلرینده
وحشی زؤوقون نشهسی،
گیجگینه نین ایشوملرله
بویالییدی چؤهرهسی.

قارشیلاییب توقای خانى
سور وکلهدی یاتاغا،
بو آندا بیر دلی فریاد
عکس ائیلهدی اوتاغا.

بیر آه چکیب دوشدو یئره
اینلههرک توقای خان،

آخدى بياز ياتاغيئا
كين پوسكورن قيزيل قان.

– وورولموش دور توقاي، – دئيه
سس-كوى دوشدو سارايا.
بوتون قول لار، اسيرملر
قوشولموش لار هارايا.
گيجگينهين قلبى قودوز،
قان چوكموشدو گوزونه.
دلى كيمي باخماداپدى
گلن لرین اوزونه.

علين دكى خنجرين دن
داملايىردى قيزيل قان،
يوخسول لارين گوز ياشين دان
لاختالانميش رزىل قان.

ذاتاً بۇيوك پاشالارين،
كنياز لارين، بى لرین،
ذاتاً بوتون تورپاق لارين
دنيز لرین گۇى لرین.

تارىخلرله ساويرديغى
قان گوز ياشى دئيىلمى؟
سلطان لارين ايچديگى مئى
حاق سيز لارين آل قانى

كۆله لرین گۆز ياشى دیر
اسير لرین فغانى.

توقاي خانى ھپ بولاشميش
گورونجه آل قانينا،
بوتون سرخوش كنياز لارين
قورخو دوشدو جانينا.

اسيرملر، بوتون قول لار
سارايا كين ساچدى لار.
او كۆله ليك زنجيريني
قوللاريندان آچدى لار.

او زامان دان توقاي خانين
قيز سالونو بوش قالدى

او يوزلرجه قيز چنگنن
وحشى ساراي لوش قالدی.

گون لر كنجدی، آيلار اؤتدو،
بیر چوخ ایلر دولاندى.
قارا دنیز ساحل لری
قیزیل قانلا بولاندى.

بیر گون دلی بیر زلزله
قوپدو، یئر لر سیخیلدى،
او مؤهنشم شن ساراي لار،
او قاپی لار بیخیلدى.

او زامان دان او یئر لره
دالغالار باش اییر لر.
یاواش-یاواش گيجگینه نین
ساحلینه دییر لر.

او زامان دان او سار ایدا
گيجگینه نین یادی وار.
گيجگینه یوخ، یالنیز اونون
شن دیل لرده آدی وار...

“پوتیومکین”

(تاریخی پوئمادان بیر پارچا)

قارا دنیز قارا گۈزلر کیمی دالغین، قایناشیر،
اوزرینده اسن چیلغین روزگارلارلا اویناشیر.
أفوق قارا دومانلاردان بیر چادرایا بورونموش،
گۈی اوزوندن آخیب گئدن او سئودالی، او گوموش
أی سولارین گۈی باغرینا سولغون بیر نور سپیور،
دالغاجیق لار اوینادیقجا، قارا دنیز کۈپیور.
بیر فیرتینا موژدهسی وار افوقلرین گۈزونده،
قاسیرغالار رقس ائتمهده گۈی دنیزین اوزونده.
“پوتیومکین” این پولاد دۈشو آغ کۈپوکلر ساچاراق،
ایرللیبر گۈی سولارین باغریندا یول آچاراق...
ایرللیبر... سسلنرکن سولار اونا قیزیور.
ایرللیبر... دالغالارین هوجومونو پوزویور،
ایرللیبر... گونهرک ایچیندکی عصیان،
دۈبوش گرمیش پولاد دۈشلر فیرتینایا، توفانا...
ایچیندکی بهریونلار اند ایچهرک دریندن،
قویارمیشلار او دیک باشلی لئیتنانتی بیئریندن،
آلمیش اله “پوتیومکین” این سوکانینی اوسیانکار
بهریونلار ایلک اولاراق او بییرتیجی، جانوار
لئیتنانتا قیزغین هوجوم آتشینی آچمیشلار،
قارا دنیز سولاریندا دلی بیر کین ساچمیشلار.
او اوسیانکار “پوتیومکین” این ایلک آچدیغی آل بایراق،
ایلک اولاراق “شاه” عصیان تنلرینی ووران او،
ایلک اولاراق وحشیلیبه کۈکس گریب دوران او،
او قهرمان “پاتیومکین” این چلیک قلبی دۈیونور،
قارا دنیز اونون اولمز قورورویلا اۈیونور،
آلمیش اوانو کۈپوک ساچان دلی مغرور قویونونا،
سالمایش اوانو قاسیرغالار، فیرتینالار اوینونا.
بورأدیغی قارا، قالین دومانلاردان یاس داملار،
آل بایراغی اۈین یئلر ساحلیری سلاملار...

سليم خان

(تاریخی پوئماندان پارچالار)

چنچنلى ا.پ-په

خيالىمدا بئر انتميش،
ايختيار داغ لارينيز
سنىنله كزديگيم او،
بختيار داغلاريميز...

گيريش

او زامان كى، قافقازين ايختيار داغلارينا
اوقوق لرده آغ باشلى قارا دومان چوكويور،
او زامان كى، بولودلار شيمشكله اوپوشمرك،
آخيب گندن آرخونا گوز ياشىنى توكويور،
او زامان كى، گوزونو قيرپارق نازلى گونش،
ياس لانيير ياواش-ياواش قوجا داغلار آردينا،
او زامان كى، قانادين چارپارق هر بىننيم قوش
چكيليير اورمانليغا، گوى بوداق لار آردينا،
او زامان كى، گولوزلو ديلبر چنچن قيز لارى،
دؤنرلر آدديم-آدديم بولاق لارين باشيندان،
كۆپوكلرله قاينايان ايرماق لارين باشيندان،
دوداق لاريندا چين لار اولو چنچن ماهنىسى.

چنچن ماهنىسى

آيلى-لا-يالى-آيلى-لا-والى
يالى-لا-آيلى-والى-لا-آيلى...
دوداق لاريندا چين لار اولو چنچن ماهنىسى.
او زامان كى، قهرمان، ايگيد چنچن انللىرى
دوغما يوردون سئويملى تورپاغيندا سوروندو،
اوندا دمير هاسارلى وندونولون يول لارى
چار گؤندرن آغ اتلى كازاكلارلا بوروندو.
او گونده كى او جلالد بولكونيكين چكمهسى
ديدى بيزيم چنچننين تورپاغينا، داشينا.
او زامان دان سليم خان دوغما يوردان آيرىليب،

ديرماندى او ووقارلى، قوجا داغلار باشينا.
اونون يوشاق ياتاغي قارا داشدى، تورپاقدى،
توك ياستيغى كۆتوكلر، ماوى گؤلر يورغانى.
آجاندا چنچنديگى سارى، سولغون يارپاقدى،
ايچديگى سو چول لرين ياغمور گوزلو دومانى.

او زامان كى، دومان لار توكولوردو داغلارا،
 يوكليردى درهدن آج قوردلارين سسلرى.
 او چينينده توفنگى چكيليردى داغلارا،
 بوراخمازدى ياخيئا اونا دوشن كسلرى.
 چوخ گئنئرال، پولكوونيك دوشدو اونون ايزينه،
 امر انلهدى سلیم خان يوواسيندا توتولسون،
 لاکين او اورينى آلاق اوز ديشينه
 كيمسنى بوراخمازدى اوزرينه آتيلسين.
 او زامان كى، تالانميش، مخمر دونلو اوباسى
 ظالم لارين عليندن گيزلى-گيزلى ياناردى،
 اوندا بيزيم سلیم خان قاجاق لارين باباسى
 باشى قارلى داغلارين زيروهسینه قوناردى.
 آيلاى-لاوالاى-آلاى-لاوالاى...
 دينلرکن بو ماهينى، باخديم، چئن داغلارى
 قافقاس لارين پوزولماز قورورونا بوروندو.
 منه نقل اندر كيمى تيتريمين دوداق لارى،
 گوزلريمده سلیم خان ياپينجيدا گوروندو.
 او بزن وئدونولون يول لاريندا آت اوستده
 درهلردن آدلایيب، تپهله ديرمانير،
 بزن ده قارتال كيمى سن ايكي قاناد اوستده
 شاهين لرین قوندوغو زيرومله دايانير.
 گنجهلر گوزلرينه اويغو گيرميش دنرلر،
 ساعت لارجا باخيرميش كندى دوغما يوردونا.
 اوزاقميش خوراجوى دان اونون گزديگى يئرلر،
 وئررميش آرخاسينى قارلى داغلار آردينا.
 من گورمديم بون لارى، منيمچين بير ايختيار
 تيتيرك دوداقلار ييلا سويلميشدى چئننده،
 سلیم خانى تانبيان، ايستهين هر بختيار
 سورسون داشا، تورپاغا خوراجوى دان كئچند...
 بير گون يئنه رياكار، اوزون ديللى بير چئن

خاين ديلين اوزاديب يالتاقلاندى مارشالا،
 دئدى: - ياتما بو گوجه، داغلار دادير، سلیم خان...
 يئنه بير تور قورولدى او چئنلى قارتالا.
 چاليندى تونج، بارابان اوردو دوندو دنيزه،
 زنجير كيمى ساردى لار دورد طرفى، دورد يعنى.
 سلیم خانين پاپاغى گوروندو داغ باشيندا
 مارشال آغزى كوپوكلو، گورونجه سلیم خانى

- دور! - دئدى، - قاجاماز سان، قيميلدانا، تسليم اول.
 يوخ سنه آرتيق آمان، هونرين وار، چيخ اوزه.
 سنى او اويوندوگون، دوردوغون ديك قايدان
 بير قارتال كيمى آليب فيرلادارام دنيزه.
 سلیم خان گولومسهدى: - هايدى، قوچاق مارشاليم،
 آل اوردونو، چكيل گنت، جان-باشين سيز لامادان.

سن اۋزون قورخ، ياتديغين او قارا گنجلرده
 باخ ياستيغين آلتينا، يوخمو اوردا سليم خان.
 ايگيد مارشال، اورماندا چوخ قوربانلار گورموشم.
 كي، اونلار يالنيز بير قورد بالاسي هوركودور.
 چوخونو گوز اچينجا ديك آلتيندان وورموشام،
 بو باشيمدا گوردوگون ايگيد چنچن بوركودور.
 اخماق او دلي شاهدير كي، سني قويموش حاكم
 حاقسيزجا حوكم انتميه بو چنچن انلارينده.
 هايدى باشلا، باخاليم، قورخاق كيمدير، قوچاق كيم؟
 هونرليس، سن دايمان او دوردوگون يئرند...
 چاليندى تونج، بارابان، هوجوم امري وئريلدى.
 سس دوشدو او دومانلى، قوجا، كسكين داغلارا،
 هر كس ساندى كي، آرتيق ايگيد قارتال وورولدو،
 سليم خانسا گونيب اوجا، كسكين داغلارا،
 نيشان آدى مارشالين دلي مغرور باشيني،
 ووروش داها توتمادى، سريلى مارشال يئره،
 آغ اتلى كازاكلارا اود دوشدو بيردن-بيره،
 اوندا چنچن داغلار چاتدى گرگين قاشيني،
 سليم خان گولومسهييب ياپينجيبا بوروندو،
 آدى دمير چينينه جان يولداشى توفنگي.
 كنيازلارا اود ساچان چنچنستان قاچاغى
 اوجا، قارلى داغلارين ديك باشيندا گوروندو...

خاراچوى

خاراچوى، خاراچوى، ديلبر خاراچوى،
 قاچاق سليم خانين دوغما يوواسى.
 داغلارين باغريندا آتميش گويه بوى،
 ايگيد چنچنلرين ياشيل اوباسى.
 اطرافى دومانلى داغلار لا موهاث*
 اوستونده بولودلار قانادلى بير ات،
 دومان اوچماددير ديك زيروملره،
 بير يعنى باشلارى دؤندرن دره.
 درهنين قلوبنده گوز ياشى چاغلار –
 قايلاردان سيزان سرين بولاقلار.
 قافقاسين ان گوزل، ديلبر گوروشو،
 بو قوجا داغلار كي، اوردو يوروشو
 كيمي دوزولموش دور آرخا-آرخايا.
 اوچرومون باشيندا دوران هر قايا
 مغرور بير گوركمه بورونوب دورور،
 تورپاغيندا قورور، داشيندا قورور،
 باخديقجا اينسانين قلبى دؤيونور.
 دونيايا ايشوملر سالان داغلارلا
 اؤيونور بو قوجا قافقاس، اؤيونور.
 خاراچويدا سليم نجيب و يوخسول
 * موهاث – اهاته اولونموش

بىر گىنج تانابىردى، گۆرن لىر دئىر،
اۋمروندە وئرممىش ھاقسىزلىغا يول،
كىمسەدن مرھمت اومماز، باش ايمز،
ارلر مىجلى سىندە اۋزونو اۋيمز.
آتىلمىش زىمىتە اون دۇرد ياشىندا،
بىر بۇيوك عائلە باردى باشىندا.
او قوجا باباسى ساچ-ساققالى آغ،
سلىمى اۋزونە ساتىردى داياق.
عليندە دوخسان بئش ايللىك بىر اسا،
ھەر آخشام گۆزلردى اونون يولونو،
تارلادان دۇندوگو بىر آز گىنج اولسا،
تيتىرك اللرىنى قالدېرىپ گۆيە،
ايگىد نوهسىنە دعا اوخوردو،

قاش لارىنى چاتىپ يولا باخىردى.
او ھەر آخشام بولاق اوستە كىچىندە،
گۆزل قىزلار اونا قاش-گۆز اتاردى.
اۋزونو سۇدېرىمك اوچون چىچىندە
گۆزلردە بۇيلە بىر عادت باردى.
بىر چوخو اوركدن اونا مفتوندو،
بوتون گىنجلىك اونا بلکہ مديوندو*
سلىم خان، سلىم خان – ايگىد بىر اوغول
گۆرمك اىستىمىزدى چىچىنلىنى قول.
زۇوقونو اوخشاردى ھەر توتن باجا.
اناسى آلتىمىش ياشلى بىر قوجا،
سلىم خانلا ھەر گون چۆلدە برابر
گاه توخوم سىردى، گاه شوملاردى يئر.
باجىسى فاطمە ھەر گون گونورتا
عليندە دوز، چۆرك، ياغ و يومورتا،
ياللىن جىغىرلاردان كىچىب او تايان،
آپارىردى اونلار اوچون تارلايا.
ترلى سۇيىنچلرلە، شن گولوشلرلە
ھامىسى بىرلىكدە اندردى ناھار.
بۇيلەلىكلە ھەر ايل گلىب كىچىردى
داغلارنى قلىبىندە آچان بىر باھار...

* مديون – بورچلو

سورگون

بیر گون چاردان امر اولوندو
آغ آتلی بیر قازاغا،
خبر وئرین، چنچئن یوردو
کؤچورولسون اوزاغا!

یاییلارکن اول لارا
کین دولوسو بو خیر،
چاتیب دوردو قاش لارینی
هر چنچئنلی ایگید ار.

قلبی قیریق آنهلرین
دولدو یاش لار گؤزونه،
ایختیار لار باخیب دوردو
ایگیدلرین اوزونه.

ناسیل اولدو چار نامینه
بؤیله امر وئریلدی؟
چنچئنلرین سورگون لوگو
ندن روا گؤرولدو؟

بیر قانونمو دوغما یوردو
ترک انله سین چنچئنلی؟
تانی بیزه چوخمو گوردو
بو تورپاغی، بو انلی؟

بیز کؤچموروک اوزاق لارا،
مسکنیمیز بو بیزیم.
یئر وئرمریک کازاک لارا،
تورپاق بیزیم، سو بیزیم...

خبر چاتدی پولکونیکه
امرہ قارشی چیخمیش دان.
بیر آز کنجدی اوچ آتلی
کازاک انندی یوخوش دان.

بو چنچئنلی خاین ظابط،

بايقوش كيمى او غورسوز.
هايقيرينجا سوسدو بوتون
چولوق، چوجوق، گلين، قيز.

قورناز ظابط علين دكى
كسكين امرى او خودو،
آنهلرين آغ تئلينه
قارا لچك تو خودو.

چارين امرى بودور دندى:
هايدوت چنچن ارلرى،
اليب پوز غون آنهلرى
ترك انتسين بو يئرلرى!

يئتر آرتيق بو اولكهنين
وارى، بوخو تالاندى
يئتر آرتيق چنچن لى لر
قولدور لوقلا دولاندى!

– بيزمى قول دور؟
– او، يار اماز!
– سنده چنچن قانى بوخ!
– بو تحقيره دايا نيلماز!
– ظلم ائوى نين سونو بوخ!
بيزمى چاپديق بو اولكنى،
ياخود كازاكلار، روس لار؟
بو بو هتانا دايا نيرمى
كاز بئكلر، ائلبروس لار؟

بوتون بير كند دالغالاندى
دنيز كيمى داشدى لار،
امر اولوندو كازاكلارا
هپسى آتش آچدى لار.

قويدو قان لى بير فير تينا،
اولوم حوكمو وئريلدى.
قارشى دوران ايگيد گنج لر
بير-بير يئره سريلدى.

آنهلرين كوكسو آچيق
قان لكهسى دوشونده،

توتولموش بىر ھېچقېرىغا
اۋلن لىرىن باشىندا.

ايختيارلار سىنەسىندە
اۋچ يوز ايللىك اودلو داغ.
ساچلارى قانلى، گونشە
انتمىدى الويدا...

آخشام چۆكدو، ماوى گۆلىر
پرده چىكى اوزونە،
بىر ھېچقېرىق قوندو آخان
پىنارلارین گۆزونە.

“كۆچ اندنلر” ياواش-ياواش،
يول اوستونە چىخدىلار.
ياشیل، دوغما يوردلارینا
سون باخیشلا باخدىلار.

ايختيارلار دوشدو اۋنە،
چولوق-چوجوق ھېپ ياپا.
قىز، گلینلر دۋنە-دۋنە
باخىردىلار آرخايا...

يول آلدی لار انگینلرە
بو داغىلمیش دستەلر.
يوللاردا جان وئره-وئره،
گۆز يوموردو خستەلر.

دول قالانلار گۆزو ياشلى
سلاملاردى داغلارى.
اندی لار ھېپ بايقوشلارا
بوراخىلان باغلارى.

بىر ايختيار چىخىب باخدى
بىر تپەدن گنرىبە،
گۆردو يانیر اود ايچىندە
گۆی اریبە-اریبە.

سون اولاراق يانان يوردو،
هسرتله سلاملادی،
گۆزلریندن ایکی داملا
اود دامجیسی داملادی.

چارین امری بویموش – دئدی
دوغما یوردو بوراخ، گئت
ننرون اولسا بئله آرتیق،
باشاماز بو سلنتت...

دئییه گۆزدن قنیب اولاراق،
توز ایچینده ایتدی لر.
تالی اوچون اوفونلری
دولاشاراق گنتدی لر...

* * *

خوراچوی، خوراچوی، دیلیر خوراچوی،
ایگید چنچن لرین دوغما یوواسی،
داغلارین قوینوندا آتمیش گۆیه بوی،
زحمت سنون لرین یاشیل اوباسی...

اطرافی دومانلی داغلارلا موهات،
اوستونده بولودلار قانادلی بیر آت.
دومان اوچمادایر دیک زیروملره،
بیر یعنی باشلاری دؤندر دره.

درهنین قوینوندا گۆز یاشی چاغلار –
قایادان فیشقیران بوزلو بولاقلار.
قافقاسین ان گۆزل، دیلیر گۆروشو،
بو قوجا داغلار دیر اوردو یوروشو.

کیمی دوزولموش دور آرخا-آرخایا.
اوچوروم باشیندا دوران هر قایا،
مغورور بیر گۆرکمه بورونوب دورور،

تورپاغیندا قورور، داشیندا قورور.
باخدیقجا اینسانین قلبی دؤیونور،
چیچکلی داغلارلا، قارلی داغلارلا
اؤیونوب بو قوجا قافقاس، اؤیونور.

آغ ساچ بېر ايختيار نجيب و بوخسول،
اومرونده وئرمميش هاقسيزليغا يول،
كىمسەدن مرھمت اومماز، باش ايمز،
ارلر مجلى سينده اوزونو اؤيمز.
آتيلميش زحمتە جاوان ياشيندا،
بېر بؤيوك عائله واردى باشيندا.

او اوز زھمتيله خوش دولانيردى
سليمى اوزونە داياق سانيردى.
اوندان كيچيك او غلو سلطان موراددى،
اوغول لار اوغول يوخ، آلودو، اوددو.
سليمخان، سليمخان ايگيد بېر اوغول،
گورمك ايستمزدى چچئنلىنى قول.
او دا جوجوقلوقدان داغ لارا مفتون،
ائلىنە مرھمت، شفقەت ديلردى.
اونو سسلبيردى كؤيوكلو ارغون،
هاقسيزليغا قارشى سوسماز بېر اردى.

گورونجه يوردونو اودلار ايچينده
قلبي چيلديريدى، جوشوردو قانى،
قاليركن وئدئو يادلار ايچينده
دامار ريندا آشير-داشيردى قانى...
او آچيق گوروردو چچئننده هر گون
بوخسول كندلى لرين تالانديغىنى،
دوياردى، آت اوستده كئچنده هر گون
گوى لرين باشينا دولانديغىنى.

بزن وئدئويا دوشنده يولو،
گوزلر يردن نيفرت اودو ياغيردى.
تالانميش گورركن ساغى و سولو
ھسرتلە داغ لارا دوغرو باخيردى.

او زامان وئدئو مؤھكم بېر قالا،
اوردا پولكوونيك اولوردو ساكين.
داغ لار باش اييركن او “آغ قارتالا”
چچئن اولكەسىنە ساليردى بېر كين.

اوردا حيات واردى: دوخان، رنستوران،
سرخوش ظابطلرين اللرينده قان،
قان دولو قدهلر سسلنيردى لر.
چچئن قانى سوروب بسلنيردى لر.

اوردا فاهيشهطر، شانسوننتتكالار...
چالغين دوخان لاردا قيامت قوپار.
اوردا اوركنسترو، كلوب، كازينو،
ايلنجهطر يوردو، سيسلى وئدئو،
هر گون زؤوق ايچينده آتى لاردى هپ.
اوردا پولكوونيكين بوساتى واردى.
جنته اوخشار بير حياتى واردى.
اوردا كازاكالارين قوردوغو مجلس،
چار سولدا لارى نين سوردوغو مجلس.
اوردا چئچئنلرين آلنميش حاقى
قولدورلار اليله چالنميش حاقى
اوردا نيكولا بين بوپروغو واردى،
كين ساچان دلى بير "قوپروغو" واردى.
هؤكموندىدى بوتون چئچئن يوردلارى،
بيغاراق باشينا بياز قوردلارى،
او "دلى قارتالين" وحشى قوربانى
تالاييردى بوتون انلى، اوبانى.
اورادا چئچئنلر آغلار دوروردو،
دره لى سسلنيب، داغلار دوروردو.
دومان لار آجىقلى، يئلر آجىقلى،
تئرئكده قودوران سئلر آجىقلى!

دره لى قورخولو، اوفوقلر قانلى،
انگينده قاش چاتان داغلار دومانلى.
سان بير فيرتينايا توتولاجاقدى،
اؤلومله قوو غويا آتيلاجاقدى...

ياريمچيق قالميش شئير...

او زامانلار چوجوق ايديم، طبيعتين قوينوندا
تام آسوده ياشار ايديم، تانيماز ديم ايستيبداد.
فيرلانار ديم دايم كؤنلوم سيخيلمايان يئرلرده،
آديم آلماس، قورخو بيلمز، شجاعتلى بئر اوولاد.

خوش سؤزلرله آتام، آتام ائوده منه هر زامان
هپسيندن چوخ نئم، بابام، نسيهتلر اندردى.
دامداباجا بئر ديو ايميش سىككىز باشلى، قوجامان،
هر بئر كسكى، ديندار اولماز، اونو يئير، - دئيردى.

گؤى گورولدار، شيمشك چاخار ايفر يئتلر يئر ينده،
آج يالقوزاق گوزو سانكى قاران ليقتا گؤيرميش.
آزанда، ديو چؤلده قالان چوجوقلارى بوغازلار،
تانرى بيلمز، راحت دورماز اينسانلارى يئيرميش...

بولودلار

لئرمونتوودان ايقتيباس

ائى لاجبور د گۇىلرین ابدى يولچولارى،
مىرواريد زنجير كىمى اوفوقلر آشارسىنىز.
سىزدمى منىم كىمى دوغما، عزيز وطن دن
قوولدونوز، اونونچون جنوبا قوشارسىنىز؟

كىمدىر قووان سىزلرى، تالنى، يا قرامى؟
و يا گىزلى بىر هسرت، آچىق بىر قرهزمى وار؟
بوخسا بو گئنىش گۇىلر گزمىه سىزه دارمى؟
گئنىمى آخشاملاردا شيطانلارین بزمى وار؟

بوخ، بوخ... سىز بو بهرەسىز تارلالاردان بىقىدىنىز،
اونون اوچون اوزون بىر يولچولوغا چىخدىنىز...
يابانچىدىر سىزلره ايزتيراب و ائەتيراس،
سىز او بوشلوق ايچىنده آزاد دوغولورسونوز.
سىزلر كى، منىم كىمى دوپامازسىز كدر، ياس
نه بىر وطنىنىز وار، نه ده قوولورسونوز.

۱۹۳۰

آجى گونلر

آج چىلپاق ايشچىلر بوتون گونونو
چاليشير اونلارچىن آلىن تریله.
اؤزونه بورج بىلمىش ايتىن گونونو
دؤيوشور هييجان زربلریله.
چاليشير، اؤزو آج، عائلهسى آج،
چاليشير، آلدیغى موزدو، حاقي نه؟
چاتماير انجاق بىر يىمک حاقينا.
هئىف حاق وئرن بوخ، فقط نه انتسىن؟
شىكايىت انتميه كىملره گنتسىن؟
بوخ، اونون گوجو وار، قودرتى ده وار،
يا اولوم، يا حيات وئرسىنىمى قارار؟

او زامان روسيا اودلار ايچىنده
وروشلار ايچىنده چالخالانبرىدى.
آجلىغىن كابوسو گرمىشدى قاندا.
هر ياندا فلاكت، هر ياندا اولوم،
هر ياندا كىن، زهر ساچان بىر حيات.
بوخسوللار بو ظلمه “بئتر” دئمىشلر،
سورونمك اولومدن “بئتر” دئمىشلر.
يا اولوم، يا حيات بودور سان دئمك
چار ايسه ساراي دان گولومسهيىرك،
اولوم امرى وئرمىش، بوتون بىر اولكه
آتىلمىش توفانلار ايچىنه بلكه.
هر يئرده ايشچىلر دالغالاناراق،
زنجىرلى حياتا كسىلمىش آسى،
شهر اولموش بىر اينقىلاب يوواسى،
ايشچىلر ايچىنده بىر هييجان وار،
“قارا كوتلهلر يىن” سؤزونه قارشى
بؤيوك مىليونئرلر ناراحات اولموش،
يئرىن دن قوپاجاق سانكى زاوودلار،
نؤكرى گؤرونجه اؤزونه قارشى
قىزىشمىش هيىدنتى، ايكى قات اولموش،
بىر چوخ زاوودلاردا ايشلر قىرىلىر،

بىر چوخ بيغىنجاقتا ميتىنىق قورولور.
ناتىقلر جوشاراق سؤىلر آزادلىق،
بىر چوخو هايقىرىر: حاق وئرىن بيزه!
چوخ يئرده ايشچىلر داياتير اوزه.
اه، بونو بوغماغا قان لازىمدير، قان،
عجبا، وارمىدير بؤيله بىر ايگىد
كى انتسىن بو آسى قهرى ساكيت؟
وار، اوت قودرتلى بىر نيكولاي وار،

ھۆكموبلە تالانچى، امرىلە قەددار،
او بوتون اولكنى بوغماغا قاديير.
اونونچون شەرىن دوخانلار يندان
او غرو، باش كسنلر بىغىلمىش لار دىير.
ھەر گىجە محلە، دالان لار يندا
يىنى بىر حادثە، بىر لۇو ھە وار دىير.
ھەر گىجە قول دور لار، دستە توتاراق
كنار مەلەلرە ھوجوم اندردى،
قارشى چىخان لارى بوراخمازدى سان،
بوتون عائلىنى سويوب كندردى.
ھەر قاتىل بىلدىردى، چارين قوشونو
بىر جزايا محكوم اندمز اونو.
او زامان ھەر قاچاق بىر ھۆكمراندى،
ھەر قوچو آبريجا بىر قەرماندى.
بۇيلە بىر شەردە كىم باش قالدىرير،
پوليس دن خبر سىز بىر باش قالدىرير.
كىم دىمز كى، چارين والى سى او غرو؟
ايشچىلر سويلر كن:
بومو چارين بىزلرە
بخش اتتىگى “عدالت”،
“چكىلمز بو زالت،
بو ظلمە قارشى آرتىق
بىلنمز نە اتتمەلى؟
مىليون لارين سسىلە
يئرلرى تىترتمەلى...
اونونچون توپلاشمالى
“بولشئويك” فىرقەسىنە،

بىرلىككە سس وئرمەلى
رھىرلرین سسىنە.
بو چىخىلماز حىياتدان
اونلار قورتارار بىزى
دوغرو يول بودور بوتون،
زاوودلارى بىخمالى
بوتون ساھىبكار لارى،
ھىجاندا بوراخمالى.
او وحشى آلچاق لارا
ان كسكىن جاواب بودور.

– اوت، دوغرو دور.
– يوخ، دىيىل!
– يوخ، دوغرو دور!
بىر بولشئويك ھىددتلە
آتىلىب چىخدى اوزە

– بو تئروور چولوق سيزه
هئچ بير علاج وئرمز.
سايبيكارلار بو ايشدن
هئچ بير زرر گورمز.
اونلار بوتون زررى
دولتدن آلاجقلار.
انجاق يئنه آج قالان
ايشچىلر اولاجقلار...
آركاداشلار، دورونوز،
باش سيزلىق اتتمينيز.
بولشويك يولو دوغرو،
باشقا يول گنتمينيز.
فقط تئروور يستلرين
جوشدوقجا جوشدو قانى
“زاوودلارى بيخمالى...”
سسى توتدو هر يعنى.
باشلاندى تئروور چولوق
فابريكادا، زاووددا،
بير چوخ يئرلر آليشدى،
مهو اولوب گنئدى اوددا.

“تئروور” – دئيه يوزلرله
ايشچىلرى توتدولار.
باغلاييب ال-قولونو،
مهپس لره آتدىلار.
ميليونلر زررى
بوتون دولتدن آلدى،
يئنه ظلم، تجاوز،
اجلىق يئر ينده قالدى.
گونلر كئچدى اولكده
آساييش اولدو، “برپا”
يئنه سايبيكارلارين
اوينده زؤوق و سفا.
يئنه ده كؤهنه دامغا،
اميرلره وورولدو
وارلىلار قاليب چيخدى،
اودوزان يوخسول اولدو...

من ده آغلاميرام

... من كى، حالا بير گنجم، اوميديم وار، شانيم وار،
دامارلاريمدا جوشان، آخان قيزيل قانيم وار.
مادام كى، كوكسوم دمير، آغلاماق، نئچين، ندىن؟
سورونمرم حياتين اوچوروملاريندا من.
قالدير اراق باشيمى ايندى موهيته باخديم،
باخديم كى، سورونميين سونو يوخدور، بوراخديم.
قاپاديم بير مزارا اوكسوزلوگون داشيني.
گوزلر يمدن سيلميشم امير سيزليك ياشيني.
عمللر يمله ائتديم، گوز ياشينا الويدا،
قلىمده ايندى اوميد، بير بوكسك بولودلو داغ
اؤنومده گورونميين نه اوچوروم، نه قازيق،
اوميدسيزليك ايچينده آغلايانلارا يازيق...

من

توخونما، توخونما، دردلى دىر باشىم،
بوراخ، اوز ياراما درمان اندم من.
اوزاقدا قالديقجا تورپاغىم، داشىم،
جنت اولسا بو دونيايى نئدم من؟..

منىم ايمانىم بىر، عشقىم، اوزوم بىر،
بىر چىشمەن آخدىم، قاينار گوزوم بىر،
تورک او غلو تورکم من، مردم، سوزوم بىر،
يول وئر، يول وئر، اوز يوردوما گندم من.

بیر سس گلیر اوزاقدان

بیر سس گلیر اوزاقدان، او یارمی گلدی دیله،
بیر خبرمی یوللاندی بو یارالی بولبوله؟
بولبول، یولون دوشرسه منیم دوغدوغوم انله،
بو یانیق اینیلتیمی داغلارینا سال دا گل،
قلیبه آماق اوچون قاداسینی آل دا گل.

من گلرکن او یوردون مؤوسومو سون باهاردی،
گولشنده گول یئرینه قیزیل تیکان لار واردی...
دورما، بولبول، بو هیجران دردلی باغریمی یاردی،
گنت، بیر آن اولسا دا، گنت، سینه سینده قال دا گل،
کۆنلومه سالماق اوچون دردلرینی آل دا گل.

دورما بولبول، وار دا قون قارلی داغلار باشینا،
تورکومو سال او یوردون تورپاغینا، داشینا،
آل بو گۆز یاشینی، قات او یارین گۆز یاشینا،
دؤنرکن ساچلاریندان بیر-ایکی تنل چال دا گل،
سولغون دوداقلاریندان گیزلی بیر سۆز آل دا گل...

تامارا

عشق سیز قالان بیر دیل کیمی گۆز دیکهرک انگینه،
گیزلی-گیزلی هسرت چکیب آغلارمیان، تامارا!
دالیب دیلیب آخشام لارین یاس دوغورسان رنگینه،
آشیب-داشان دریال کیمی چاغلارمیشان، تامارا!

یادیندامی بیر باهاردا اوز-اوزه گلدیک وجده،
سن منه بیر عشق اوخودون، ائتدیم بو عشقه سجده،
سن دن باشقا آلمادیم من ایلک باهاردان بیر موژده،
سن کۆنلومو زنجیرلیمین باغلارمیشان، تامارا!

یادیندامی مانا سوندون گۆی بورژومون سویونو،
ایلک اولاراق من قوجموشدوم او یوکسلن بویونو،
بیر قهرمان شامیل کیمی گودسم اولوم اویونو،
مانا ایمانلی بیر اومید باغلارمیشان، تامارا!..

سارای لار بیخیلیرکن

اینقیلابی شاعر لاهوتیه

قاسیرغالار، بوران لار، فیرتینالار ایچینده
ایلرله دینلدیگ بیز آجیق لی هارای لاری،
دمیر آتلاری چاپدیق اودلارین قوجاغینا،
بیز بیخدیق، بیز دئویردیگ او قانلی سارای لاری.
او سارای لار کی، اوردا قانلی پئیمانلرده
ایچیلدی یوخسول لارین زهرلی گوز باش لاری،
او سارای لار کی، رنگی قیزیل قاتلا بویانمیش،
اینسان کلله لرین دن یارانمیش دیر داش لاری.
بیز وورارکن زرینی جوتباش لی آغ قارتالا،
بیر تکانلا بیخیلدی اونو بسله مین یووا.
من بیلیرم، سنین ده قلبینده بیر آرزو وار،
او یول چکین گوزلرین اوزاق بیر یوردا دالمیش.
آییرمیش بیر دونیانی ایکییه، باخ بو داغ لار،
بیزده باهار آچیلیمیش، او یئری بوران آلمیش.
من بیلیرم قوینوندا قایناشیر اوزاق اوممان،
عصیان لارین ایچینده کئچر گونلر و آیلار،
من بیلیرم او تیتیرک دوداق لاریندا ایران،
وار اونون دا قوینوندا بیخیلمالی سارای لار...

كرىمدا آخشام لار

م. موشفيقه

انتركن قيزيل گونش قوجا داغ لار آردينا،
باخارديم حئيران-حئيران او ديلبر تيهلردن.
بوي آتینجا دنيزدن نازلی آي، سئودالی آي،
سان بوسه لر آيیردی لپه لر لپه لر دن.

اوه، آخشام لار، آخشام لار، هله ديلبر آخشام لار.
گور ناسیل بير يئردير كي، انلر اوردا آخشام لار.

ساحلده يوكسك بير يئر، قديم دن قالما ساراي،
اوزاق لاردان باخماغا گلير لر بوردا آيا،
سرولر آراسيندا دوغونجا سئودالی آي،
ان موقتدير بير رسسام قوي گلسين تاماشايا.

اوه، من ده ساعت لار جا دوردوم او گوزل يئرده،
دالديم شن طبيعتين او ديلروبا رنگينه.
دوشوندم انلیم نئرده، كريم نئرده، من نئرده،
خيالیم اوچدو همن اوزاق لارا، انگينه...

آي توكدوكجه نورونو گوي دنيزين اوزونه،
ساحل دكي گيجگينه يالديز لارا باتاردی.
چار پديقجا دالغاجيق لار قيرلانغيجين ديزينه،
گوزل ديلبر اوزاق دان مين بير ايشوه ساتاردی.

ليواديدا زوق آلان بير ايشجي نين علين دن
چينلايان قارمون سسي عكس اندركن گنجيه.
گتيريركن خاطره بو يئرین كنجميشيني،
هر كس حئيران قاليردی بو دادلی بيلمهجهيه.

بو سارايدا بير زامان مؤهتريس كنياز لارين
علينده قان دولوسو پئيمانلر ياناردی.
آغ قارتالين عشقينه سسلنيركن قده لر
گنجه لرین قابينه اولوم زهری سوناردی.

بو سارايدا بىر زامان... سۆيلىدىلەر، دندىلەر.
كىنلى گىنئىرال لارىن او وحشى سىنەسىندە،
مىسوم كرىم قىزلارى زۇوق اوچون دىرىلدىلەر،
بىر ھىچقىرىق سۇنرەن بوغولان نەسىندە.

خىيالا گلىرمى ھىچكى، ھامان بو سارايدا،
گۆى كۆملىكى بىر ايشىچى گلىب دە دىنجهلەجك؟
و يا كندلى بىر بوخسول، شاه لارىن گزىندىگى
گۆى سرولر اىچىندە ياتىب سرىنلەجك؟

داغ لار سسلنيركن

اى اوزاق دان گلن يولچو، بۇيله ساپقن گنتمه، دور،
چوخ يولچولار سينه موزده اتتى چاپقن، گنتمه دور...

باشيميزدان فيرتينا لار گليب كنجدى، اولمدىك،
تورپاغيميز قان اوداراق داش لاريميز قيزاردى،
سلطان لارا يول وئرمدىك، شاه لارا يار اولمادىق،
سينه موزدن كچن يولچو دومان لاردان آزاردى...

هر گون يئنى بير اوردو
كوكسوموزده يول آچدى،
هر گون يئنى بير قارتال
قاناد آچدى، قول آچدى.

بير گون بيرى گلدى – “منم بو دونيانين آغاسى”،
گوى ياخاميز بنش گون اولدو آنجاق اونون اويناغى،
او قودورموش اوردولارين بيتمز اولدو قوو غاسى،
زيروهميزده ايز بوراخدى شاهين لر ين جايناغى.

هر گون يئنى بير تانرى
چيخيب گوروندو گوزه.
شاميل لر جانا گلدى،
پناه گتيردى بيزه.

چوخ زامان لار باشيميزدان شاهين اوتدو، سار كنجدى،
چوخ حاكم لر حوكم ائيلدى، ياخشى، يامان بيلمىدى.
عرب گلدى، بو يئرلردن كازاكلار لا چار كنجدى،
لئرونتوون هيديتتين دن ياشيل قافقاس گولمىدى.

بير چوخونون تاختينا
يول لار آچان بيز اولدوق.
بير چوخونون باختينا
اولوم ساچان بيز اولدوق...

گلن لر كنجدى گنتمى، تورپاق قالدى، داش قالدى،
قارتال لار اوچدو گنتمى، ميدان يئنه بوش قالدى.

باخ وارمى دير اونلاردان زرره نيشان، بير اثر؟

نه قيلينج وار، نه قالخان وار، نه ميدان وار، نه ووروش

او چارپيشان اوردولارين اويناغيندا يئل اثر،

گننه ميدان بيزيمدير، باخ، بوساتيميز قورولموش.
ائي اوزاقدان گلن كس،
قاييت گنتمه بو يولو.
سن ده ائتمه گل هوس،
غضببميز قورخولو.

۱۹۲۹، دربند

داغ لاردان خاطر ملر

م.ک. الکبر لیبیه

دون قارشیمدا نوازشکار گولر اوزلر اوینادی،
قلبیمدکی اومید یئنه جوشدو، جوشدو، قابنادی،
اطرافیمدا لزگی، قوموق، آوار، لاک، ترکمه،
اویناق گۆزلر، شن دوداق لار، هپسی یابانچی غمه.
اوزاق لاردان اوجا داغ لار عکس اندرکن گۆزلره،
چیخدیق یاشیل تپه لره، مخمر دون لو دوزلره.
آل گنیلملی قیز لاریمیز هپسی وئریب قول-قولا،
چیچک دریر دوزمک اوچون ساپمادایدی ساغ-سولا.
اورمان لاردان آخیب گلن، قایا لاردان سیزان سو،
گۆی مخمرلی درملرین سوکوتونو پوزان سو،
سسلندیکجه، قلبیمیزین چیرپیناردی تنل لری.
او سئودالی آل مایی سین لاله لری، گول لری،
دوزولودو بیلدیز لار کیمی سیاه، قیوریم ساچ لارا.
باش لاریندا چلنگلری بنزردی آل تاج لارا.
بیردن-بیره قارشی چیخدی مین بیر بیله لبق یاپی لار،
حالا آچیق دورمادایدی قالین، دمیر قاپی لار.
دیو گۆدهلی هاسار لارین چیخدیق سوکوک باشینا،
باخیب دوردوق تاریخ لری تورپاغینا، داشینا،
قلبی قیریق خرابه لر مین بیر داستان اوخوردو،
کنچمیش لری یاد ائتدیرن افسانه لر توخوردو.
بیر واخت واردی زؤوق آلاردی رزالتدن، ظلمدن،
ایندی بو بیخیق سوتون لار خیر وئریر اولومدن،
نه خان لارین مجلس لری، نه ده شاه لار دیوانی،
نه ده حاقا قارشی چیخان، “گوناهکار لار” دیوانی،
نه فریادلار، اینیلتی لر، نه زنجیرلی اسیر لر،
یالینیز آغلار سینه سینده اولوب گندن اسیر لر...
کزیب، کزیب چوخ دولاشدیق، قیز لاریمیز یورولودو.
قارشی چیخدی آل لچکلی بیر تپه،
گول-چیچکلی بیر تپه...
هپسی بیردن هالقا ووردو. جوشغون مجلس قورولودو،
چالغی جوشدو، اینجه، شاقراق لزگینکلر وورولودو.
اویناماچین اینجه چوبوق الدن-اله آتیلدی،
ایشوه، نازلار ساتیلدی.

بیر لزگینکه چاغیرماقدا لزگی لری “کیره” دن،
بیر لزگینکه خبر وئریر خاساویورتدان، “سورا” دان.
بیر لزگینکه اوینادیردی چئن لری ائلینی،
بیر لزگینکه قاپاردی نین خاتیر لادیر دیلینی...
نازلی گونش چکیلدیکجه اوزاق لارا، انگینه،

بويلانيردى قيزيل داغلار ساريمتى راق رنگينه.
داغين زومرود ياخاسين دان باخان كيچيك اوللار،
يازين ديلير آخسامين دان اينجه بير زوق آليرلار.
يالنيز بيرجه كؤهنه قالا دوشونجهيه دالمادى،
يورغون، آغير آدديم لار لا بيزدن اوزاق قالمادى.
آرخاسين دان درين دره، سرين سولار آخاردى،
اتيين دن ايكي دربند بير-بيرينه باخاردى.
داغ باشينا چيخان لارين ايليشديكجه گوزلرى،
ايكي شهري بير-بيرين دن سئجه بيلر اوزلرى.
گون باتاركن بولاق لاردان سرين سولار اچيرديك،
اومروموزدن بير گون بئله اينجه، شاقراق كئچيرديك.
بيز دؤنركن آخشام ماوى كؤملگيني گئيردى،
اوزاق لاردان داغلار بيزه ديك باشيني ابيردى...

لزگی انللىرىندە

گولشن اوچون

من اۇمرومدە گۇرممىشىدىم لىزگى لىرىن انلىنى،
دورمامىشىدىم اوچا، قارلى داغ لارىن دىك باشىندا.
شارابانلا كنجمىشىدىم جوشغون چابىن سىلىنى،
چاپمامىشىدىم ات اوستوندا شالبوز داغىن دۇشوندا.

دون منە بىر قوجا لىزگى بىر حكاىە سۇيلىدى،
بو انللىرىن دىلە گلمز ان حقىقى شانىن دان.
قارتال لارىن اۇلكەسىن دن مىن بىر مثال دىنلدىم،
سۇنمەين بىر آتش دويدوم جوشغون لىزگى قانىن دان.

كۇھنە دونيا بو بىرلردن آتیب گنتمىش كوركونو،
باغرى يانلىق مىنارلەر سون ماھنىنى بىستەر،
حتى قوجا لىزگى آتمىش خنجرىنى، بۇركونو،
بو داغ لاردان اوتوب گلر آل لچكىلى دستەر.

يالىز منىم سۇگىلىمىن ماھنى سىنى دىنلىير،
بو بىرلردە كۇھنە حىيات جان چكىشىر، اينلىير.
جوشغون چاتلار آشىب-داشىر، تورپاقلار قان وئىر،
اوچا داغ لار ديارىنا اينجى سىر، جان وئىر،
گۇزل بولاق تىل-تىل اولور گۇى چمن لىر ايچىندە،
تراكتورلار بىزنىركن ياسمن لىر ايچىندە.

سىر اندىنجه داغ دۇشوندا او دىلروبا آختىنى،
دامارىندا سۇدالى بىر شاعر قانى قاينادى.
من او بۇردە بولدوم يالىز قلىبىمىن شن باختىنى،
گنجلىك عشقى جان لاناندا كۇنول تىل-تىل اوينادى.

آدلایىنجا درملردن، تپلردن ات اوستدە،
من او گون دن بو بىرلردە باشقا بىر حال گۇرموشم.
سحر، آخشام گۇز يىتتىرىب بو ايختىار داغ لارا،
شن، بختىار داغ لارا،
زنجىرلەيبىب اورىمى بو انللىرە وئرمىشم.
اونونچون دور كۇنول سۇپىر آشىب-داشىب، جوشماغى،
قارلى داغ لار آشماغى...

من آنلاماق ایستتم نه مذهب، نه یول، نه دین،
منیم یالنیز اومیدیم تورک قلبی، ایرادهسی،
منیم یالنیز توتدوغوم میللتیمین حاق سسی.
من یالنیز ایمان انتدیم قول لاریمین زوروناً،
بو زور منی قورتاریب، چبخاراجاق یارینا
داغلاری تیتردیرکن قلبیمین داشان کینی،
ائه، سن کی بیلمزسن بو گنج قلبیمدکینی...
من اتمیشام او کؤهنه، اسکی گورکومو، آنه،
دینلهسنه اوزاقدان جوشان تورکومو، آنه!

۱۹۳۰، شامیقلالا

منیم تورکوم

أشيقم، جيسيم اكر بوزلو جهنمه يانا،
داشيماز قورخولو داغلار بو توكنمز ياسيمي...
گور ملكلر وئرملر جنتي-الايي مانا،
سؤي لرم: ايستم اول جنتي، وئر قافقاسيمي!

قافقاسين عشقي بوتون زر دولو دونيايا دگر،
دئسلر يوردو اونوت، آل "يئني دونيا" يي* اكر،
سؤي لرم، عشقيمي وئر، حاقيمي وئر، يوردومو وئر،
دينله سين قوي بوتون عالم بو بو غولماز سسيمي!

۱۹۳۰، شاميقالا

* "يئني دونيا" دئديكده، شاعر كومونيزمي نظرده توتور.

كوپنت داغلارى*

من سانا گلميشم اوزاق بير ائلدن،
منى ده سيننه آل، كوپنت داغلار!
بو اودلو قلوبمه داشقین آرزو وار،
گل منه بير لايلاي چال، كوپنت داغلار!

هر يانين بير چئشمه، گؤي چمن، چايير...
آرتيق من نه يازيم تصويره دايير
گلميش حضورونا اسير بير شاعر،
سئوگيمي قلوبنه سال، كوپنت داغلار!

بير خاتيرات دئيه قالسین درينده،
آدیمی عكس ائتدير درملرينده،
من گندر اولسام دا، سن اوز يئرینده
عصرلر بويونجا قال، كوپنت داغلار!..

* كوپنت داغلاری – آشقاباد شهری نین یاخینلیغیندادیر.

يارالى اولماسايدى

كىم اووچو نىتىلە گزردى بو داغلارى
سىنەسىندە جان آلان مارالى اولماسايدى؟
كىم شاعر ھىسرتىلە سوزردى بو داغلارى،
ايچىن دن قلبى قىرىق، يارالى اولماسايدى.

اوف... دومان چۆكدو يىنە بو كۈنول داغلارينا،
كىم گتيرمىش آدمى سولغون دوداقلارينا؟
كىم دوشردى حياتين گۇرونمز آھلارينا،
بو كۈنول او كۈنول دن ارالى اولماسايدى؟

كىم منى سالدى بىلمم داينىلماز بو درده،
نئردە منىم اوز يووام، اوز انلىم، گونوم نئردە؟
انام منى دوغوروب ياشاتماسايدى اوردا،
يا ايچىمكى بولبول اورالى اولماسايدى...

۱۹۳۱، اشقاباد

آمودریا

آمودریا، منی آل،
او جسور داغ لارین قوینونا سال!
آمودریا، دینله،
من سنین دردینله،
گنج ایکن چکمه دهیم هیجر ایله یاس،
آمودریا، منی آل، باغرینا باس...

گل اووت تو غیانیمی،
سن دویار سان کی، منیم عصیانیمی.
من دندیم کی، دلی، جوشغون خزره،
گنت قوجا قلاش و یار اول،
من دندیم اولکهلری
گول دورن بیر باهار اول.

دندیم بوزلو شمال ایستگینه
اویراق،
بیزدن اوزاق
بیر یتره دول.

سرتیه سن قان لی شمال،
سنی ده ائتدیمی قول؟
کسهرک بول لارینی،
باغلابیب قول لارینی
سنی ده ائتدی کوله؟

آمودریا، نیه بس
وئرمیر سن منه سس؟
یا نئچین دالغالارین گلمیر عصیانلا دیله؟
سؤیله گۆز یاش لاری، قان سنل لری بو غموشمو سنی؟
قوجا شرق داغ لاری قان اودماغا دو غموشمو سنی؟
یوخ، یوخ آرتیق دؤندر
او قودوز سنل لرینی،
بویاسین آل قانا، یا آل چیچیه
دوغما تورک انل لرینی!

آتلیب فیر تینادان-فیر تینایا.
چئینه زنجیرینی قیر،
سنه ان دوغروجا یول، ایشته، بودور!..

داشاراق،
قانلى آتش لرله ديرناقلاشاراق...
ياشاماق
ايستر ايسن، آل سانا حاق!
بۇيله لال آخما، سوکوتدان دوغاماز ايستيقلال!
بو آخشام ايستم اولسون جان سيز،
بیر عمل پارلاياماز قوربان سيز،
أمودريا، منى آل،
او جسور دالغالارين قوينونا سال.
بوراخ، آلسين منى روزگار اولومه،
بو غاراق عشقىمى قان،
اولايم من قوربان.
و قانچدان قاتاراق سئلرینه،
آخ بو تورک انلرین...
بلکه بیر گون ياشاير بیر ايدئال،
بلکه بیر گون بوى آتار ايستيقلال...
يئنه قوی حؤکم انلہسين تورک آغزی،
او غوزون يازديغی فرمان کاغیذی!
أمودريا، منى آل،
قوپاجاق فيرتينانين قوينونا سال.
سن بوراخ دوشمانی گيرسين قانيم،
قانا گيرمک ياراشير اوز شانيم،
بس ندن قورخو دويوب، هورکوم من؟
آتامين اوغلو، ايگيد تورکم من!...

۱۹۳۲، آشقاباد

بۇيوك شھىدىمىزە

مونىر كارى اوچون

اۋزون بىر نور ايكن، قانلى اولدوزون”
ضولمت اولدو غونو قاندىن دئدىلر...
تورك اوچون يارانمىش بو قوجا شرفه،
يئنى بىر گون دوغار ساندىن، دئدىلر.

گۈز دىكىب قارالان داغلار آردىنا،
باخىب قريىسدىن دوغما يوردونا،
اوركدن قىزاراق، شىمال قوردو”نا
آلتون اوردولارى آندىن، دئدىلر.

وطن بىر چىراقدى، سن بىر پروانه،
دولانىب باشىنا قىياردىن جانا،
بىلمدىمى دوشر يورد سئون قانا؟
سن ده مىللت اوچون ياندىن، دئدىلر...

قوياراق مىللتىن قلىبنى داغلى،
دوزدولر قورشونا قوللارى باغلى،
آلتاى قهرمانى، توركوستان اوغلو،
دونىايا دىر بىر جاندىن، دئدىلر.

“پر اودا ووستوكا”يا

يادىندامى، اون ايل اول دوغولدوغون زامانلار،
او زامانلار سنين سسين بۇيله شاقراق دئىلدى.
سېلىندىكجه اوفوقلردن قارا سېسلر، دومانلار،
بىزه قارشى چىخان دوشمن قوتىنله ايىلدى.

عكس ائندىكجه گورلو سسين اوبالارا، يوردلارا،
دالغالانان تارلالاردا آغ قوزالار جان آلدى.
آمان سيز بىر زربه ووردون “ساغ”، “سول” گودن قوردلارا
يايىلدىقجا يارپاقلارين شورا شرقى شان آلدى.

...ون ايل اول اوخودوغون ماهنى بىزيم مارشيمىز،
بو مارش ايله اون ياشىنى سئوينجله ائندىم تامام.
سن گنج شرقين گونشيسن، ايشيقلارى قارشىمىز
بىتىردىگين اون ياشىنا “زحمت” ايمىزدن سلام.

هانی؟

آخشام اولور، قوشلار دؤنر یووايا
منیم دؤنوب قوناجاغیم دال* هانی؟
ساباه اولور چوبان انئر اوبایا
منیم قالخیب-انجیم یول هانی؟

یاز گلینجه داغلار دومان قوشانیر،
درلردن سئلر آخیر، بوشانیر،
کؤنلوم دئییر اونسوز ناسیل یاشانیر؟
سؤیلر – منیم دوغولدوغوم انل هانی؟

هسرت قالیب باهارینا، قیشینا،
سوردوم اونو اوچوب گلن قوشونا،
باخما، دوستوم، گؤزلریمین یاشینا،
منی اوندان آییراجاق قول هانی؟

* دال - بوداق.

قريب قوشوما

قريب قوشوم، بو گلشيشين نئره دن،
اوچوب گلدين هانسی داغدان، دره دن.
من آنلامام کؤکسون دکی یارادان،
بیهوده دیر، منده ملهم آراما،
ملهم اولسا، قویارام اوز یاراما...

هانسی جلالد او کؤکسونو دیشله یین،
اسکی بیر یارامی اویله ایشله یین؟
او سس نه، ایچینده درده باشلایان؟
بیهودی دینلتمه مانا نوانی،
من نه بیلیم کیم لر یاخمیش یوانی...

کیم دوست اولا، یارانا کیم ایلیشه؟
بیر ائش بولسام، بو دردیمی بؤلوشه.
گل آدانما اوزوم دکی گولوشه،
دال روحوما، کنجیردیگیم آنی گور،
گیر قلبیمه، ایچدن آخان قانی گور...

ائی آذری تورک... ائی وطنداشیم...

سنین قارت اولونموش حاقیندان دوغان داشقین لیغینا تر

جومان اولاییم دنیه هایقیردیم... نه یازیق کی، بو هایقیریش سونوندا

قیریق-توکوک چیخان هیچقیر یقلاریمدان عبارت بو غوق بیر سس اولدو...

آه... بو سسده بئله سنی، هم سنین عشقینی، هسرتینی،
قربیلیگینی آراجیق دا اولسا یاشادا بیلدیمسه، نه موتلو مانا!..

آذربایجان لی

آلماس بیل دیریم، ۱۹۳۶.

ايران قیزی

قیرلاردا* نئی سسیله باشلا بیر آخشام،
دالار ماوی لیکلره سارالان انگین.
گۆزل قیز، او گول اوزون نه قدر رنگین؟
ائه، اولسایدیم من ده بیر نشهلی خییام،
ایلاهی بیر عشقله گلهرک وجده،
اندردیم جان آلان گۆزلره سجد...

پارلابیر خوراسانین آلتون قوببسی...
بئش گونلوک اؤمرونوز وار، سان گلیر اولوم.
قالدیر اوزون دن قارا حجابی، گولوم،
دینلمه گل او غملی، بو غولموش سسی،
چیخ بولودلار ایچین دن قالما اؤرتولو،
سولماسین سینن دکى تبریزین گولو...

آخشام مینارلردن وئریلیر اذان،
گۆزلرینده پاریلدار میرواری یاشلار،
سؤیله، نئچین چاتیلیمیش او قلم قاشلار؟
توغیان ائدن دردینی بوخمودور یازان؟
باخیب دالغین گۆزلره داغیلیر هوشوم،
سؤیله، گۆزل شهریار، نندن سرخوشام؟

من کی، چوخدان ایچمدیم قافقاز شرابی،
یا نئچین دؤنر باشیم، آخار گۆزلریم،
سن کنجدیگین یوللارا باخار گۆزلریم،
چارشاف آلتیندان بزن اندیب ساوابی،
گؤستریرسن آی کیمی او گول اوزونو،
سالییرسان خیالیما اودلار قیزینى.

بیر زامانلار منیم ده یاشیل قافقاسدا
سنه اوخشار نازمین بیر انشیم واردی،
سسیندن کور جوشاردی، آراز چاغلاردی،
دئرلر کی، ایندی قالمیش المده، یاسدا
باخار قریبسهیهرک دوغما یوردونا،
گؤندر سلامینی سن داغلار آردینا...

یول اوزون، عمل اوزاق، اؤمروموز قیسا،
بیر گولو چوخ گۆردولر بیزه دونیادا،
گۆزل قیز، وئر ایچیم جوشغون بیر باده،
کیم بیلیر بلکه دؤنم بیر ده قافقاسا،
گل سن مانا اویله بیر تسکین لیک وئر کی،
اوخویاییم یوردوما دایر بیر تورکو...
* قیر – چؤل، سهر، دوزن.
۱۹۳۳، مشهد

بىر پارچا

لنت اشارىما، ھم سۆزلىرىمە،
ائى وطن، گل دە گۈرون گۈزلىرىمە!
گل گۈرون، دوغسون حياتىمدا شافاق،
من وتنسىزىمى دوغولدىم؟ بو نە حاق؟..

۱۹۳۴

آزرىن* دواسى

ھسرت قالىب دوغما يوردون نازلى موشفيق قوجاغيئا،
گۆزلىر باشلى، بويون بوکوک، وتتسىزىمى اولهجهيم؟
گۆز دىکەمک ياد انللىرىن شفا وئرمز اوجاغيئا،
بۇيله قريب، بير پار چاجىق کفنسىزىمى اولهجهيم؟

اولو تانرىم... گوناھىمى بو، باھار گلدى، من چاغلادىم
بو بير انللىن دىلىيى دىر، ياد بير سۆزه اويدوغوم يوخ.
دونيا سئودى، من ده سئودىم، انللىر گولودو، من آغلادىم.
سئودىم، اما دىزلىرىنه بير دفعه ده باش قويدوغوم يوخ.

تانرىم! مانا چوخمو گۆردون اود سوووران تورپاغىمى؟
جنت سنين، کبه سنين، بير مزارلىق يوردومو وئر!
جهنمدن آلسين بوراخ دونيا منىم سوراغىمى،
منه يالنىز بير ايچىم سو، باش قوياجاق بير آز دا يئر.

۱۹۳۴، تىبرىز

* شاعرىن اوغلونون آدى دىر، حال-حاضر دا ايستانبولدا ياشاير.

گۆلجوكل * حسبى-حال

دالغين ماوى گۆز كيمى درد آنديران دالغالار،
جوشدوقجا كۆنول جوشار، دورما، آمان دير، گۆلجوكل!
چوخدان برى قليبمىن تئللىرى اوينامادى،
درديم باشيمدان آشقين، حاليم يامان دير، گۆلجوكل!

آچ قوينونو، اوزاقدان گلهميشم، چوخ ياس ليام،
ائلى، يوردو چالينميش ** بىر قىرب قافقاس ليام،
زنن انتمه كى، يوخسولام، كورلويم، آراز ليام،
باكىدان آيرىلالى ياخين زامان دير، گۆلجوكل!

دولاشيب توركوستانى، ايرانى آددىم-آددىم.
قلىبمى اوخشاياچاق بىر بئلده *** بولامادىم.
سندمى عكس اندهجك بيلم كى، ايندى يادىم،
كۆنول اوزگه بىر آشقا بلكه دوشمان دير، گۆلجوكل!

يولسوز بىر آشيق كيمى سانما كى، سنى بولدوم،
من اوزاق بىر “گۆيگۆل” اون يولوندا بۇيله سولدوم.
بو دوغرو دور، بىر دوستون اوغروندا قوربان اولدوم،
بو بىزىم اننديگيمىز اهدى-پنيمان دير، گۆلجوكل!

ائه .. هر بىر آشينانين، هر بىر دوستون ايشى بو،
كىمسده يوخ دور گوناھ، دونيانين گنديشى بو،
منيم ده ايلك عشقيمين فيرتينالى قيشى بو،
كۆنلومده يالنىز قالان كسكين ايمان دير، گۆلجوكل!..

* گۆلجوكل – ائلازيغ ايلقه سينده بىر گۆلون آدى دير.
** چالينميشام – قارت اولونموش، اوغورلانميش.
*** بئلده – (عربجه بلد) شهر.

منیم پرونستوم

جمعیتی اقواما آچیق مکتوب

دینله، سن ائی حاق دئییه ظلمه ائش اولان یووا،
بیر میللتین فردیگیم، منیم ده بیر سسیم وار.
داغلاری آل قانیملایا بویانمیش بیر اولکده
آنلاسان یاشاماقچین نه قدر هوسیم وار...

اونون "روس" دئیگی یئر تورپاغیمدیر، داشیمدیر،
اونون باشینداکی تاج منیم دؤولت قوشومدور.
ژنئوده سوندوغو مئی، او منیم گۆز یاشیمدیر،
ائه، بیلسیدین باشیمدا نه بلام، نه یاشیم وار.

باکی... او منیم کیم، او منهرابیم، او یوردوم،
یولوندا قانلی چارا ایللرجه قارشی دوردوم.
روس زنجیرینی ایلکین من چئیندیم، من قیردیم،
دونیا یا موژده یازدیم: آزاد بیر قافقاسیم وار...

بیر گون بیر "دوست" گؤرونندو، بیزه بیر باده سوندو،
سوندو دا، باشیمیزا "تولکو" گئتدی، "قورد" قوندو.
یاندی عملیم، عشقیم، وطنیم، اودا یاندی...
اورتادا قان، پوخته لئش، آتش، کول، دومان قالدی.

تفو... تاریخه تفو... ترسینمی دولاندی؟
اولکهمیز پارچالاندی، باغرینا اود قالاندی،
میللتلرین نامینه زنگین ائلر تالاندی.
داغلارا عکس اندن سس: یالنیز آه، آمان قالدی...

آرتیق او نازلی ائلده توتتهجک بیر اوجاق یوخ،
آنهلرین گۆز یاشی آزمايان بیر بوجاق یوخ،
ائیواه کی، باش قویاجاق نه بیر دیز، نه قوجاق یوخ،
آنلادیق کی، دونیادا یاخشی یوخ، یامان قالدی...

دینله، سن ائی دونیانین حاق آرایان دیک باشی،
او بیر وحشی حؤکمدار، ایچدیگی قان منیمدیر.
بیر قولدور بیر زنگین نین اولورمو آرخاداشی؟
سانا بیر جان وئریرسه، البت او جان منیمدیر.

منیمدیر او ساچدیغی آلتون، پارا، چالینمیش...
مجلسده حاقیم دیور، او حاق من دن آلینمیش،
“موسکوو” دئییب کئچمیین، آیاق لارا سالینمیش،
واری-یوخو تالانمیش آذربایجان منیمدیر.

دونیا بیلیر بو حاقی، نئچین ندن دانیلیر؟
اونون چاپقین اولدوغو هپ ایچین دن تانینیر.
میللتلرین دوشمنی بیر دؤولتمی سانیلیر؟
اونا قارشی هر زمان کسکین عصیان منیمدی

دینله، سن ائی جاهانا حاقی گؤسترن ماسا،
داغیستان لی، گورجولو حاکم بیزیک قاقاسا.
عالمه خبر اولسون، او گر بیزیم اولماسا،
یولوندا تۆکولهجک سون داملا قان منیمدیر.

وئرین منه یوردومو اولسون جنت بو جاعی،
بیر دؤولت قوراییم کی، سولهون دوغما او جاعی.
باشیندا دالغالانسا اوچ بویالی بایراغی،
او زمان زئن ائدرم بوتون جاهان منیمدیر.

بوراخین قوجا شرقی بیر آز دا یاشاسین هورر،
یئتر کی، عصرلرین آلتیندا اولدو اسیر،
دونیا ایستیقلال دئییر، بو اونون دا حاقی دیر.
بو او غوردا یئنی لمز قوت، ایمان منیمدیر.

بوراخین پارچالانسین ظلمون حاق سیز یاپی سی،
سیلینسین یئر اوزون دن کومونیزمین کابوسو،
میللتلره آچیلسین اوز یوردومون قاپی سی،
اینسان لارا هورریت! بو دیک، شان منیمدیر!!

مورادى كنجركن...

آخىيور دالغالارين هر درمدن،
بو يوروش حؤكمونو آلدین نئرمدن؟
آغ كفن اورتولو داغلاردانى؟
سانا قان اوددور اجاق وحشى دوداقلاردانى؟
دور، موراد، دور،
يئتر آخدين دلجه،
او نه چؤهرن دكى قان؟
ببر گولوش او غرونا ببر عشقى بيخان،
دلى ببر قلبين او ببر ايشوسىمى؟
گل موراد، بو غما منيم گور سسىمى.
دور، موراد، دور كى، قودوردون، آزدین،
سن منيم قتلیمه فرمان يازدين.
گل موراد، گل ده دييشدير بو يولو،
اولما ظالم فليين امرينه رام.
بو يولون ان سونو دهشتله، فلاكتله دولو،
منى بو غماقسا مرام،
گل قوپار قلبىمى وور داش لارا، وور،
يئنى قوربان ساناراق اينله، قودور...
لاکين افسوس، نه يازيق، كنجدى كنجن،
جانلى ببر تئل قوپاريب آماق اوچون قلبيمدن،
شىمدى بوخ سنده هونر
نه يازيق، كندى كنجن...
شىمدى من
نه سنين سانديغين آجيز بيريم،
نه كرمهر كىمى ببر سرسرييم.
كى دوشوب يالوار اييم ديزلرينه،
بوخ، بوخ، آرتيق او ريالار دولو
دور غون گورونن گوزلرينه.
آلدانيب گيرمم، او ببر قينلى توزاق،
نه يازيق، كنجدى كنجن، قالدین اوزاق...
دور دئديم،
دورما، سن ايسترسه قودور...
آل دا باس باغرينا بوز چؤلرلرينى،
توپلا گل داغلارين آغ سنلرلرينى،
قاپلا دور ساغ-سولومو؛

نه يازيق، سن كسمزسن يولومو.

نه يازيق، كنجدى كنجن...

شىمدى من،

فیرتینالاردان دلی ببر زووقه دالان،

دالغالاردان گوج آلان،

قان، آتاش، دالغا، بوران اويناغى بىر شانلى قوشوم.
مانا قان ايچمىي امر انتدى بو گون هايقىر بيشيم.
چونكى قان ايچمىن حاق الماياجاق،
اجيز اولسام، مانا بئر قالماياجاق.
باخما كۆنلومده بو گون بىر سىرا ياس لار ياشايير،
او بۆيوك كورلر، آراز لار داشيبيير.

آپرنل ۱۹۳۵، كاراكوچان

باتان گونش

سن بئینیمده دوغان قیغیلمیدان اود آلدین،
ائی روحومو، عشقیمی بئیم بوراخان گونش،
سن گندهلی اؤمرومه فیرتینالار اولدو ائش...

نئرده، هانکی بیر اوفقون درینلیگینده قالدین،
بو دوغرومو قلبیمی دوندوردو بیر بوزلو ال،
یا بو ندیر کؤنلومه ساپلانیب قالان عمل؟..

آشیق لرین بیر داها سنی بولماسین دئییه،
بو دوغرومو کئچدیگین یئرلری بیخدی، یاخدی،
یا بو نه، آرخان سیرا قانلی ایزلر بوراخدی؟..

دنیرلر کی، وارلیغین قاریشدی بیر کؤلگهیه،
بس بو نه، مهبوس کیمی ایچیمده چیرپینان جان،
سنمیسن، قریب وطن، سنمیسن آذربایجان؟

۱۹۳۵، کاراکوچان - ائلازیغ

قافقاس

بیر زامان لار پوشكى نین دیندیریب المینی،
اونا منفا* یئرینده گۆزل بیر جنت اولدو.
سئوینجیندن آز قالدی قیرسین دا قلمینی،
او بیر حاکم روس کیمی جوشدو، سن درده دولدون.

بیر زامان لار سؤیلهدی، قورور لا گلدی وجده،
“قافقاس آلتیمدادیر، من اوزریندهیم” – دئدی.
کاز بئکین دیک باشیندان سانا ائدرک سجده،
قوپار دیغین اهلاری بیر سئوینجله دینلهدی.

من نه بیر لئرمونتووام، نه بیر قادیر پوشکینم
کی، بیر روس قلمیله مده انلیم ادانی.
من یالنیز یارانمیشام آماق اوچون قادانی.

قلیبمده “وحشی” دئییه چئچن لره بوخ کینیم،
آذری، گورجو، داغلی بیر روح دئییه آنمیشام،
من یالنیز سنین اوچون اولمیه یارانمیشام.

۱۹۳۵، کاراکوچان / انلازیغ

* منفا – سورگون.

سوسون

دئدى-قودو يايان لارا

يور وگوروك، يولوموز تىكان، چالا، داغ، دره،
قلبىمىز آلو آدى بىر سونمز انهتيراسدان.
يور وگوروك، بو يولدا قوربان لار وئره-وئره،
وارليغىمىز كول اولدو دوشدوگوموز بو ياسدان...

سوسون، سىز بارى سوسون، گلسىن دىلگه داغ لار،
تيتىرەسىن آجى لاردان زهر سونان دوداق لار.
وطن آتشدە، قاندا، آراز جوشار، كور آغلار،
سىز لىر اوتانمادىنيز او تالانمىش قافقاسدان.

۱۹۳۵، انلازىغ

قوربتده

من تورپاغى آتشله بوغرولان بىر ديارين
دو غدوم ياد چكملهرله چئىننن ياخاسيندا.
اومرونو اودوب كئچن هر قيشين، هر باهارين
ايچينده من آغلارام يالنيز اونون ياسيندا...

باسديغيم هر تورپاغين قوى جنت اولسون اوزو،
من اونو بىر آن اوچون تاپداييب كئجهجيم.
وارسين دا بوز باغلاسين هر بىر چنشمهنين گوزو،
من يننه او ايچديگيم آغودان ايچهجيم.

وارسين هر چيچك، مانا وئرسين باهارى موژده،
قلبيمدكى داغلارين گنتمز باشيندان قيشى.
من اندم عشقيمه ياد بىر مبهده سجده،
بوراخ، گننديگيم بولون توفانلار اولسون انشى...

من قوربتده اولرسم قليبينه سالما چيل*،
سؤيله، دوستلار گؤممهسين نشيمي تورپاقلارا.
ياخاراق ووجودومو كول انديب وئرين يئله،
بلكه بىر زرره آلسين روزگار بيزيم داغلارا.

بوخ، من اولمك ايستم، گؤرمهدين دو غما يوردو،
من اوردا آغلاميشام، من اوردا گولهجيم.
سؤيله، قوى سئوينمهسين كرئملين وحشى قوردو،
من توفانلا دوغولدم، توفانلا اولهجهيم!..

۱۹۳۶، ائلازيغ

* چيله – بؤيوك درد، ازاب.

باکی

بیر زامان لار آدینا عشق اوخودوم ائللره،
شیمدی آرتیق قلبیمین ایچینده اینله، باکی...
اوغروندا چارپیشان لار قول لاری باغلی گتندی،
من یاناراق کول اولدوم سنین در دینله، باکی...

بیر گون ایستیقلال دئدین، بیز آتیلدیک قوو غایا،
سن باغریندا قانلی بیر یئر آچدین موسکوا یا،
کیم دندی چنور یله سن لئش قوخان بیر یووا یا؟
کیم دندی بیر موژیکین امرینی دینله، باکی؟

دونیانین آتش دولو سینه سی منم دئییه،
ایلک اولاراق آتشی وئردین پرومئتی...
او زنجیر لندی قافا، سانا جان دئییه-دئییه،
گؤمولدو کونول لره عشقی سنینله، باکی...

سن زومرود بیر تاج ایکن بیزیم قوجا قافقاسا،
دوشمنه سنوینج وئردین، بیزی دوشوردون یاسا.
عشقیمی قانلا بوغدو، من دوستمو دئییم روسا؟
اودلو کؤکسوم قابار میش داشان بیر کینله، باکی...

یانارکن سباینلده هر آخشام یاشیل مایاک،
یولومو ایللر ایله گوزلهمین انتم اویاق...
تالئییه باخ، اوزاق لار یاخین، یاخین لار اوزاق،
اوزاق داغ لار آردین دان گل منی دینله، باکی...

۲۵ یول ۱۹۳۵، ائلازیغ

بیر گونده اولن انکیزلر

آنه لرینه

اندلگز و یورد اوار * اوچون

من دئییردیم کی، بیر گون واریب آنا یوردونا،
اوپرسینیز انامین توز باسان مزارینی...
اؤزلدیگیم او گونده من اولموش اولسام، بئله
سبز من سبز گزردینیز باکی نین خزرینی...
لنت اولسون منه یار اولمایان بیر فلکیه،
دوشمن کسیلدی منده یئتیش هر دیلهیه...

من دئییردیم عشقیمین گول آچمایان باهاری،
سبز بئله فنیز لنیب، یئتیشهچک، گولهچک.
اومرومه قار غیمیشکن سیزه گولمه دی باری،
دینینه اویمادیغیم یول سوز، ایمان سبز فلک،
جوورونه تاب اندرسم داغ لاری دلجهیم،
اونا بیر گون امریمی دینلهده بیلجیم...

آرتیق اونلار گو مولدو... آغلاما، یازیق آنا،
بو بیر تالی جیلوه سی، چکمه لی از ابینی،
بیر گون حساب سورارکن هر گندن قورباتینا،
تانری اولسا دا، قافلار کئچیرر غضبینی.
آغلاما... دیولماسین قوربتین چتین لیگی،
آغلاما... قیر یلماسین قلبیمین متین لیگی.

بیر گونده ایکی قوربان... زررجه توتما دیم یاس،
من بو یول سوز حو کمو ده یئنه سرخوش دینلیم.
آه... بیر گون دونه بیلسم سنه، ائی نازلی قافقاس،
من یالنیز سنین عشقین، هسرتینله اینلیدیم...

بو اینلیش دنیا دا قهرین ان ایمان سیزی،
یالنیز بو اینلیش دیر قلبیمده آچان سیزی.
باشقا بیر شئی دینلم، مانا یوردوم دان اوخو،
آنلات اونون عشقینی، اونوداییم یاسیمی...
سن آدییرما قلبیمه ساپ لانان بو جیفت * اوخو،
اوخو مانا روحومو، جیسمیمی، قافقاسیمی...
اولن اولدو، اولمه یین هسرتیم چیر پینان جان،
اوخو، گوزومه توتسون دو غدو غوم آزر باجان...

۱۹۳۶، کبان - ائلاز یغ

* جیفت - جوت.

* اندلگز و یورد اوار ائله گزمه دن، یوردا وارمادان: شاعرین بیر گونده
اولن زوال لی اوشاق لاری دیر.

منمى؟..

سورمايىن كىملىرىدىنم، ھارالىيام، آ دوستلار،
كۈنۈلدىن فېرتىنالى، بورالىيام، آ دوستلار،
قىزىل بىر قورشون آلدىم، يارالىيام آ دوستلار،

جۇرۇنە تاب اندىرىم، داغلىرى دلەجەيم،

قوربان قبول اندىرسە، يولۇندا اۋلجىم...
دىمىيىن، سىز دىمىيىن، تا قلىپىدىن داغلىيام،
من دونىايا اون* وئرن آلتاى لارىن اوغلىيام،
او تورپاقتا دوغموشام، او تورپاغا باغلىيام.

اىستىم بىر يابانچى گۇز دىكسىن بىر داشىنا،

يول وئىر، يول وئىر قونايمىم او داغلىرىن باشىنا...
ائى بىل لارلا اوزاقدان ھىسرتىنى چكدىگىم،
او غروندا گىزلى-گىزلى گۇز ياشلارنى تۇكدوگوم،
نە بو، دىن سىز تالنىھ بۇيلە بويون بوكدوگوم؟

گۇزوممو كور، قولۇمدا قووتىمىمى يوخ منىم؟

ھارداسان، ائى كىچمىشىم، گل، قلىپمە آخ منىم!
منمىم آلتاى لاردا باشى گۇىلرە دىن؟
تارىخى منمى يازدىم، تارىخى منى اۋىن؟
منمىم ايندىي بۇيلە توككولە باش اين؟

ھانسى ظالم، او منىم قول لارىمى بوكدەجك؟
ھانسى قوت، او منى زنجىرلرە چكەجك؟

* اون – شان، شوھرت.

اسیر آذربایجانیم

نئرده منی گول قوینوندا دوغوران،
خمیریمی گوز یاشییلا یوغوران،
بئشیگیمده "لایلا بالام" چاغیران،
آذربایجان، منیم باختسیز آنام اوی،
ننچه بیر ایل هسرتینله یانام، اوی؟!..

سلام دئسم، روزگار آلیب گؤتورسه،
آغری داغدان آلاگوزه اوتورسه،
گور سسیمی گوی خزره یئتیرسه،
خزر جوشوب زنجیرینی قیرار اوی!..
حؤکم ائتسه، بو سرسم گئدیش دورسا اوی!..

خیر آلسام موغانیمدان، میلیمدن،
نازلی باکیم، او نئفت قوخان گولومدن،
کیم دئمیش کی، دوشموش آدی دیلیمدن،
آذربایجان، منیم انشسیز یوردوم اوی!..
اؤلمز عشقیم، ایچیمدکی دردیم اوی!

گؤنلومه تک کبه یاپدیم سنی من،
سنسبیز نئدم قوربت ائلده گونو من،
سنسبیز نئدم اللهی من، دینی من،
آذربایجان، منیم تاجیم، تاختیم اوی!
اویانمازمی کور اولاسی باختیم اوی!؟!

بىلمم كى...

او غلوم آذرە
گون گليب تا سون و عدەلر بىتئىنجه،
قەر اولاسى بو آبرى لىق بىتئىنجه،
باغچامىزدا سارى بولبول اوتونجه،
ايستكلريم اولاجاقمى، بىلمم كى...

گون سوسلر كن آلنن داكى ناخىشى،
من آردىنجا دىرمانىر كن بو خوشو،
داغ لارا سالدىغىم اوزلمىن * قوشو،
گليب سنە چاتاجاقمى بىلمم كى...

قوووشار كن يورد بايراما، دوگونه،
چال خاناجاق ائل اويونه-اويونه،
سن ائرىنج * * گوزلدىگىم او گونه،
منىم اومروم چاتاجاقمى، بىلمم كى...

* اوزلم - هسرت.

** ائرىنجه - بىتئىنجه.

یورد هسرتی

من یوردومو آندیقجا دریندن،
قلبیم قوپویور سانکی یئریندن،

یوردوم... او ایلاهی اوجا قافقاس،
ونرمیش منه ایلهامی ازلدن.
سوندوم اونون ائشقیله یورکدن
آتش دولو بیر جامی ازلدن.
من روح آلامام باشقا گوزلدن،
عشقیم!.. او ایلاهی اوجا قافقاس...

قافقاس!.. او یاشیل سینهلی داغلار،
هیجران دویاراق دوشدوگو یاسدان،
قاچ یوز سنهلیک ماتمی ساخلار،
بیر رمز اولاراق کوردن، آرزدان.
قوز غون اونو هسرتله قوجاقلار،
دردیله جوشان دالغالار آغلار...

هئیها... نه یازیق، بیر قانادیم یوخ،
بیر آنلیق اوچوب داغلاری آشسام،
ترلان کیمی گوی گولده دولاشسام...
آزغین پوسودان بیر آتیلان اوخ،
قلبدن وورولوب یئرلره دوشسم،
بیر لهزه او تورپاقلا اوپوشسم...

تورپاق، او یاشیل کولگهلی تورپاق،
قوینوندا مزاریم دا سرین لر.
روزگارلا دوشن هر ساری یارپاق،
روحومدا جوشان شارقینی دینلر...

شرقى

اۋت، قومروم، اۋت، سن كى، من دن بختيار،
ھىچ اولماز سا، قوناجاق بىر يووان وار،
سنين بو ياشىلىق، سنين بو داغلار،
نە بىر يورد ھىسرتى، نە سيلا* دردى...
بون لارى كور فلک ھې منە وئردى...

سنين قانادين وار، منده قول قىرىق،
سندە گۈزل بىر سس، منده ھىچقىرىق،
سار دىقجا كۈنلومو ملون آيرىلىق
قار دوشموش داغلارا بنزىير باشىم،
بىر بولود اولمايىر بىلە يولداشىم.

اۋت، قومروم، اۋت، سن كى، من دن بختيار،
قانادين وار، ھورلوگون وار، يووان وار،
اوچ، منىم يئرىمە او داغلارى سار،
سسلىن او يوردا بىر نوا شرقىسى،
ھورريت شرقىسى، يووا شرقىسى...

* سيلا – وطن.

قوربانين اولاي بيلسم

آغلاما، آغلاما، ائي گوزلري بولودتلو يار،
باري اوزاقدان اولسا، قاداني آلا بيلسم...
بيري ترلان كيمي قونسام او قار ياللي داغلارا،
بيري اوچو وورسا، دوشسم، سيننده قالا بيلسم،

قوربانين اولاي بيلسم...

يننه ياشلار گوزوندو او دالغين گوزلرينده،
بيري قوربانمي گندن وار او بوز دنيزلرينده؟
ايللر بويو بيري باهار گورمهين دوزلرينده،
گول كيمي آچيلسام دا، گول كيمي سولا بيلسم،

من سنين اولاي بيلسم...

دون بيري يارالي دورنا بيري خبر وئردى آجى،
دئدى: "داغلارين ايسسيز، بوخ قومروسو، توراجى"
بيري درده دوشموشسن كى، بولونماز ميش الاجى...
او دردينه بيري ملهم، دير درمان بولا بيلسم،

من سنه گلّه بيلسم...

قوز غون اوچون

بیر زامان لار وجده گلديم جوشغون سسیندن،
دینلدیکجه دردلرینی ساریلیم سارا.
ایلهم آلیب دالغالارین کیشتمه سیندن،
دیار-دیار سور وکلندیم درد یازا-یازا...
ایچیمدکی درین سیزی یادینمی، قوز غون؟
دوداغیمدا دونوب قالان آدینمی، قوز غون؟

سؤیله، سنه نندن “دلی خزر” دئمیشلر؟
کور تالئیین الدن-اله گزر دئمیشلر،
سنی سئون اؤز جانیندان بئزر دئمیشلر؟
یئنتمز اولدو بول لارا گۆز دیکدیگیم، قوز غون،
بیئتمزی بو کور فلکدن چکدیگیم، قوز غون؟

سؤیله ندیر اوزوندکی او قیزیل لکه؟
قانمی وئردی یاراسیندان قوجدو غون اولکه؟
خیالینمی گۆزلریمده بو ماوی کؤلگه؟
ائی اوزاقدان قاداسینی آدیغیم قوز غون،
گور سسینی دوست ائلینه سادیغیم قوز غون..

سىلايا* واراچاغام

يول وئر، چكىل اۆنومدن، ائى يولومو كسن داغ،
گون گلدى، يئتر آرتىق، سىلايا واراچاغام...
آل منى قوينونا، ائى دوغويا آخان ايرماق،
من ده آخىب او دردلى تورپاغى ساراچاغام...

يئتر آرتىق، چوخ اولدو قوربت ائلده قالدېغيم،
ايرى ليق سىتميله قيور يليب بونالديغيم،
چيخ، گۇرون گۇزلريمه، ائى قاداسين آلدېغيم،
فرهاد كيمي يولوندا داغلارى ياراچاغام...

ياغى اولدو سانماسين آلدېغيم بو ياپادان،
مين كره بۇيله چيخديم فيرتينادان، بورادان،
گون گلر قالدير اراق بو داغلارى آرادان،
چئورن دكى زنجيرى يئنه من قيراجاغام...

كيم دئير كى، كۆنولده خاطر ن يوخ، يادين يوخ،
لنت او شعريمه كى، اوندا سنين آدين يوخ،
سانما كى، كۆنولرده قريپ بير فريادين يوخ،
من سنه چاتماق او چون سنى چاغيراجاغام.

* سىلا - وطن

بیر گون

سانما گنتمز باشیمدان بو کشتولی بولودلار،
شیمشک اولوب اوقوقدن یئنه چاخاجام من.
گۆزلی اوزاق بولو بکلەین نیشانلییا
ظفرلردن رنگ آلان بیر گول تاخاجام من.

توخونما گل باشیما قونان دؤولت قوشونا،
بوراخ منی گۆتورسون بیر عمل ساواشینا،
بیر گون چیخیب کازبنکین او مغرور، دیک باشینا،
او قهرمان ائلله شانلا باخاجام من.

سؤیلبینیز یوردومو چئینهین آمانسیزا،
دیمه سین او تنللیری پریشان دوران قیزا.
بیر گون کونول تاپشیریب داغ دنویرن بیر هیزا*،
جوشغون نهرلر کیمی اوردا اخاجام من.

اوردادیر هم وارلیغیم، بشیگیم، مزاریم دا،
اوردادیر گنجلیگیم ده، عشقیم ده، باهاریم دا،
هله تیتربیر آدی سولغون دوداق لاریمدا،
کندی می آتشینده بیر گون یاخاجام من...

* هیزا – گوج، سرعت.

نئىلىيىم

كۈچدى باھار، بىتدى گوز*، او داغ لارى قىش آدى،
دوست ائلىن دن بىر خبر آلامدىم، نئىلىيىم؟
باخىب، باخىب يول لارا گوز لرىمى ياش آدى،
من او ائلىن يولچوسو اولمادىم، نئىلىيىم؟

گزيب، گزيب دولاشدىم، دونيانى سرخوش كىمى،
بوخ اولاسى ياد ائلده هر يئر منە بوش كىمى...
چىر پىناراق دىدىلدىم يارالى بىر قوش كىمى،
دىنجهلەجك بىر يووا بولامادىم، نئىلىيىم؟

آه، او وطن، او يوردوم... ائشسىز، جنت بىر اولكە،
اونسوز بۇيله ياشاماق، منجه، ىرنج بىر لكە،
اونسوز دىن بىر افسانە، اونسوز تانرى بىر كۆلگە
اونسوز خىلقتدن اىلھام آلامادىم، نئىلىيىم؟

وئرىن منە يوردومو، قايا اولسون، داغ اولسون،
اىاق لارىمدا زنجىر، دوشدوگوم بىر آغ** * اولسون،
من اولورسم يولوندا، سئون لرى ساغ اولسون،
اوزومو تور ياغىنا سورمدىم، نئىلىيىم؟
كلىب ياشىل قوينونا كىرمدىم، نئىلىيىم؟

* گوز - پايىز.

** آغ - تور.

آ دوست

گولشن ياپدېم، گول لرېنى يئل آلدى،
بېر تېك قۇنچەسېنى درمدېم، آ دوست!
بېر باغچا سالدېردېم، گلدى سئل آلدى،
بېر جە مئۈهسېنى گۇرمدېم، آ دوست!

دوستا بئل باغلا دېم، توزاغا دوشدوم،
جانانە جان دندېم، اوزاغا دوشدوم،
افسونلانمېش قېزىل بېر آغا دوشدوم،
بېر لېك دېلېنە انرمدېم، آ دوست!

من باخاركن او سئودېگېم دوغويا*،
سن اورتاق اول بو ايچدېگېم آغويا،
اوردا بېر گلېن وار، قالدې ياغويا،
اونو بېر دويونجا سارمادېم، آ دوست!

بو چارپان قلب اونون، بو تېك جان اونون،
دامارلارېمداكى آخان قان اونون،
كۇنلومو جوش دوران بو ايمان اونون،
من اوزگهيه كۇنول وئرمدېم، آ دوست...

* دوغو - شرق.

اۆلمكى، ياشاماقمى؟

بىر آن سوسماق سرىن تورپاق آلتىندا،
قور تولماق بو آغىر، سون سوز ذلتدن.
زورمو اجب ازرايىلېن پنجهسى،
داوسىللا* دىنن بو گوج ايلتدن؟..
كىم داياتار بو ايچىلمز آغويا،
تائىرېم اونو وئرمەسىن بىر ياغىيا؟..

ورم اولسا، حۆكمونو تئز بىلدىرېر،
اجل گلېر سولغون اوزو گولدرور،
ايگىرمى ايلدىر نه بىتر، نه اۆلدورور،
جىگرلردن قوپان آه دا قالمادى...
اوز توتاجاق بىر درگاہ دا قالمادى...

سن ايستەسن يان ارييه-ارييه،
بىر گول اومسان، باھار دۇنر گئرىيه،
ايللر كئچر، يول يىتتىشمز يارىيا،
بىر سارابمى منىم اوميد ساندىغىم،
او عملين اينامىيلا ياندىغىم؟..

زامان قىسىر، دادسىز اؤمور بىتمىور،
دعوت اوچون اۆلومە ال گنتمىور،
تك بىر قورشون، يوخسا نامە يىتمىور،
اۆلمكى... يا اوميدە بئل باغلاسام،
يوردم اوچون بىر آز داھا آغلاسام؟
* * *

دئرلر اوردا بىر جنت وار،
سئودا سونار ملكلر،
اۆز يوردونو قئىب انتميش بىر
شاعر اوردان نه بکلر؟

دئرلر اوردا يوخموش اۆلوم
زىزم سويو ايچىنجه،
تائىرېم! منە سن اۆلوم وئر،
قاف داغىن دان كئچىنجه.

دئرلر اوردا نه بىر وطن،
نه ھىجران وار، نه دە كام،
منە خوش دور قوربت ائلدە
وطن ھىجرىلە يانسام...

* داوسىللا – وطن ھىسرتى.

قوربت مکتوبلاری

اوراداکى همشیرم*
چوخدان اولدو آلمادیم،
باجیم، سندن نه بیر مکتوب، نه سوراق،
بیلسم نه قدر دریندن اؤزلمیم،
گؤز لیمده بیلسن نجه تیریر،
او سؤیودلو، او شام قوخولو تورپاق.
هله بیزیم او ویشنهلی باغچامیز،
او منیم نار آغاجیم،
بئرینده دورورمو، باجیم؟
هانى بس، سن بو یاز منه
نیشانلیمین ایشلیدیگی،
گؤز یاشلاریبلا اؤپوب گوموشلیدیگی،
ماوی، اییک بیر مندیل** یوللایاجاقدین؟
چوخ گؤز لیم، یای کچدی،
قیش دا بیتدی،
باهار گلدی، باداملار چیچک آچدی،
هله سندن خبر یوخ،
هاردا منیم اییک، ماوی مندیلیم؟
هله گلجک دئییه،
بوینومو اییه-اییه
ایلرله گؤز یاشلاریمی قورودان،
قوربت قوخولو مندیلیمی قوخلارام.
منیم بیر جیک باجیم،
دینله، سانا آلتاییم قوربتی،
قهر اولاسی، چکیلمهین نازی وار،
قوربت دئیکلری ایسیز بیر آدا،
دؤرد طرفی اوجسوز-بو جاق سیز دنیز،
ساحلرینده یالنینز،
قایالارا چاریان سولارین سسی،
بیر ده قریب مارتیلارین* شر قیسی...
بوردا نه آنا سسی،
نه ده سنین سسین وار،
نه ده او قارا گؤز لو نیشانلیمین نغمهسی،
عشق نه، سئوگی نه،
بیلمز بو داغلار.
بیر قریبین اوزونه
باخیب گولمز بو داغلار...

* شاعرین باجی سی سونانی او ایلر نادان بیر شخص، “بو ساتقی نین باجی سی دیر” دئییه
نیشان وئرمیش دیر. بو ناهاق تنه من سارسیلان سونانین باشینا هاوا گلیمیش، قارداشی نین یاد گؤز لردن سیله
قورودوغو مکتوبلارینی یان دیرمیش، شعور و دورولمادان وفات انتمیش دیر.
** مندیل - یای لیق.

* مارتى - قاغایی.

لنت شاپرليگيمه

دورما، گۆزل سئوگيليم، اوخشا منى، سئو منى،
چوخدان برى دير كى، من بير گولوشه مؤهتاجيم...
دوغدوم، دوغالى ساردى قيزيل بير آلوو منى،
هاردا ياشيل ديليم، هاردا منيم آماجيم*.
نئيليم، فلک منى محكوم انتميش قوربتنه،
لنت اولسون سوندوغو آغو دولو شربت... .

من بيليرم بو يولون يوخ اوجو، يوخ بوچاغى،
اوتوز بنش باهار كنجدى، اوتوز بنش قيشا دوشدوم،
ترك اندهلى او ديلير، او سئودالى قوچاغى،
چكن لر بيلير آنجاق، نه ظالم ايشه دوشدوم.

اينسانا ان مقدس سادىت، اوجا ديلك،
سئوگىلى لر يانيندا، دوغوغو يئرده اولمك.

ياد يئر آنجاق غم چيلر بير آشيقين ايچينه،
دورد چنوره گولشن اولسا، ايستم من اوزگه يئر.
بير داشيني دگيشم مصره، هينده، چينه،
تانرى جنتى وئرسه، من دئيرم، اونو وئر.

جهنم اولسا بئله، مانا اوز يوردوم گرک،
آتى لارام قوينونا سئوينىرک، گولهرک.

اوردا بير قايا اولسام، ياسلانسا** يار كؤلگمه،
اونسوز بوردا شوهرتى، شاعرليگى نئدم من؟
انم منى دوغاركن قوربان دنميش اولكمه،
بوراخ منى گۆزل قيز، اوز انلیمه گندم من!

لنت شاپرليگيمه، شعریمه، هوسيمه،
هارداسان، آى نازلى يورد، سس وئر منيم سسيمه!

* آماج – مقصد.
** ياسلانسا – سويكنسه، اوز توتسا.

قالخ، سئوگيليم

قالخ، سئوگيليم، قالخ دا منى يولا وور،
گنج گلينسه يورد باشينا چؤكجك...
من آرتيق گؤزلم گون دوغسون دنيه،
كيم بو بيتمز اينتيزارى چكهجك؟

قالخ كى، يول لار اوزون، عمل اوزاقدا،
بو اوغوردا اولوم ده وار، توزاق دا.

قالخ سئوگيليم، قالخ دا آتيمي گمل*
سيجاق بير اوشله آلنيمي نمله،
يئتر، گون كنجيرديم من بو اوزلمله.

سن آلديرما، داغ لار كنجيد وئرمزسه،
فیرتینالار قوپوب يولومو كسسه!

قالخ سئوگيليم، قالخ دا، قوش لار اوتويور،
گؤزومده بير ساواش عكسى توتويور،
قالخ كى، زامان كنجدى، گونوم بيتيور...

ائل نه دئيير، باخ بو ميسكين دوروشا،
قول لاريندا گوج يوخمو بير وروشاش؟

قالخ سئوگيليم، وئر اوخومو، ياييمي،
چك آلتيما او كوھئيلان** تاييمي،
كيم او منيم اينكار ائدن سويومو؟

هانسى قوت بوكن منيم قولومو،
من گندرسم كيم كسهجك يولومو؟

* گم - يوين.

** كوھئيلان - تمير قانلى (آتا ايشار مدير).

قالخ سئوگيليم، قالخ تا منى يولا وور.
دوشمنه كى، قليبمده چوخ آجى وار،
چؤكمم ديزه، وورولماز سام آرخادان
هله منده بوزقوردومون گوجو وار.

سن آلديرما، داغلار كنجيد وئرمزسه،
فيرتيناالار قوپوب يولومو كسس...

“قىزىل كۆلەر” دۇنياسىنا

ھورر اىنسانلىق ھايقىردى: قەر اولسون ظلم، قورخو، كىن.
وئردى مىليونلار قوربان... بس يئنه بو قورخو نه؟
مىللتارى قىزىل بىر اوراقلا بىچمك اوچون
خورتلايان باربارليغىن اسكى سىن دن فاركى نه؟

دۇنيا يئنه ترسىنه دۇنر، سرخوشمو بىلمم،
قانلى بادىرلرل * ايلنمك خوشمو بىلمم،
بونجا چكىلمىش امك بيهوده، بو شمو بىلمم،
موزتريب دوداق لاردا بو بىتمهين شاركى نه؟

ھاردا تھككوم، زولوم، مىليونلوق اسير اىنسان،
ھاردا تعقيب لر، سورگون، توپ-توفنگ، اولوم و قان؟
قالدير دمير پردنى، حۇكمونو وئرسىن جاھان،
لنت قىزىل دۇنيانين كۆلەر جنتينه!

آچ، گۇستر ھر گوشنى، ھر كسى وار، كسى بوخ،
من بىليرم كى، اوردا اوچان قوشون سسى بوخ،
ھوررىتمى دئيرسن؟ يالان... اونون عكسى بوخ،
مىليونو بنش پارادير اوردا گمىگىن، اتين...

* باديره – گۇزلىلمز حادثه، درد، غم.

مقدس ايختيالل*

قارانليقدا گۇزلىرىم دىكىلميش اوفوقلره،
بىر فىرتىنا سسى وار، بولودلار گۆيدە دال-دال
آچميش دوغو باغرىنى سۆكەجك شفقلره،
قوپ، ائى دلى فىرتىنا، ريشنى كۆنلومه سال،
ايختيالل ايسيتيرم، مقدس بىر ايختيالل...

دوغان گونشله قوپسون بىر آخين ولولهسى،
گۇرونسون قان كۆپوكلو قاسير غانين يئلسى**،
بىتسين اسير توركلوگون، بىتسين آرتىق چيلهسى،
نه زنجيرلى بىر قافقاس، نه قان قوسان بىر اورال،
ايختيالل ايسيتيرم، مقدس بىر ايختيالل...

سوورسون اوممانلارا گۆوده، باجاق، بىلك، باش،
يئره گيرسين، كرئملين قالماسين داش اوستده داش،
هورر اينسانلىق اوغروندا باشلاسين قتلى-ساواش،
واخت گلميشدير، ائى زامان، بىر اولوم شرقىسى چال،
ايختيالل ايسيتيرم، مقدس بىر ايختيالل...

* ايختيالل – عصيان، اينقىلاب.

** يئله – يال، اوزون ساچ.

بیر گون گلهجک

اوردا اورتا زامانین وهشتین دن یادیگار،
قاران لیق لار ایچینده قورولموش بیر “جنت” وار.
بیر جنت کی، اوزی قانلی بیر کرئملین
میلیونلا قافا اودموش تمیلینده یوکسلیر.
روح آلیب دلی پنترو و بیر مودهیش ایوان دان،
دونئیانی بیخیب یاخماق عملینده یوکسلیر...
کرئملین، اوانو سورون تاریخین یاپراغینا،
او اولوم قالاسی نین ناسیل قورولدوغونو
نئچه میلیونون قانی چیلنمیش توپراغینا،
نئچه میلیون گوناھسیز باشین وورولدوغونو.
کرئملین، او اسکی دن بری ظلمون قاینای،
کرئملین، هورریتین قیرینی قازان قالا،
کرئملین، او ایندی ده قیرمیزی لار اوینای،
نثرون لارین روماسی یانیندا هئچ دیر بئل...

اوردا قورموش یووانی جیفته باشلی قارتال لار،
اوردا وحشی چارلارین تاغی – ظفرلری وار.
اوردا هورر اولکلری ساران زنجیرین اوجو،
اوردا قانلی پرنس لر و کنیاز لارین گوجو،
اوردا کوتوزوولارین، نئوسکی لرین یادی،
اوردا سوووروولارین، دونسکوی لارین آدی.
قانلی دهلیزلرینده جان لانییر کوزما مینین،
دیوار لاردا کولگهسی تیتزر کروپاتکی نین.
اوردا دلی پنترونون هیرسی وار، عملی وار،
اوردا سوسیالیست لرین روسلاشان تمهلی وار.
کرئملین، او چارلیغین قانلی تاختینا یووا،
کرئملین، او بو گون ده خیرچینلاشان موسکوا...
یوخ اوردا هورریتین گوزله گورونن عکسی،
بلکه وار دا، بوغولموش سولو زین دانداسسی.
اوردا قان لکھسی دیر تورپاقتا قالان ایزلر،
اورتا چاغین جانلی سی اولوم قوخان دهلیزلر.
اوردا قورخونج گنجهلر، قانلی سابه لار اوردا،
جسدلرله دنیزه گومولن آھلار اوردا.
اوردا آنی وئرلین محکمه سیز فرمان لار
اوردا قورشون باش لارین آغری سینی درمان لار،

اوردا زنجیر سسین دن چینلایان اووالار وار.
یابیلیر انگین لره اوردا قیرباج سسلری،
یول لاردا سورگون لرین توکنن نفس لری.
اوردا اولوم کامپلاری* آج میلیون لاری بکلر،
گنجهلر نئوبتچی سی قان ایچجی کؤپکلر.

اوردا قونار قارغالار هر گون مین لرجه لئشه،
 بیر اولوم دونیاسی دیر، سیبیریا باش دان-باشا...
 سیبیریا... او بیر مزار هر سورولن بیغینا،
 تانری بئله پئشمان دیر اونو یاراتدیغینا.
 سیبیریا، او اوزلری دونلا کاووران بوچاق،
 آتشلی کۆنوللری بوزلا یاخان بیر قوجاق.
 روزگاری اولوم قوخار، گونشی دوندوروجو،
 اوزاندیقجا اوزانیر، نه سونو وار، نه اوجو.
 آتیلانلار قوبوننا “ساکیتلشیر”، “اوسلانیر” **،
 اوردا زنهینلر دورور، اوردا فیکیر پاس لانیر.
 یالیز قوللار چالیشیر، کسکینلشیر دیرناقلار،
 بوز باغلامیش تورپاغی قازیب، انشیر دیرناقلار،
 اوردا بیر تسلی دیر گۆزلرده گیزلنن نم،
 آلولوو بیر جنتله ایشته بوزلو جهنم.
 بوزلو جهنم، او دون بیر چارلیغین تمهلی،
 بوزلو جهنم، بو گون بیر وارلیغین تمهلی.
 وارلیق کی، ایچدیگی قان، یئدیگی ده جانلی ات،
 سوموکلرین اوستونده بوکسلیر قیزیل جنتت...
 دون اوردا ساکین، یاشیل بیر کریم واردی نرده؟
 نئرده قوجا قافقاسین باغربندا چئچن یوردو؟
 اونلار دوا آراکن دوشدوکلری او درده،
 فقط آزغین موسکوا قودوردوقجا قودوردو.
 بیر امر، اوت، یالیز کسکین بیر امر... “باش دان،
 بیر باش کی، وجود ائتسه، قلبی، جیری داش دان.
 بیر امر... کریم، چئچن، سیبیریایا... بو قادار!
 یوز ایللرله او یئرده مسکن قوران یووالار.
 سوورولدو یول اوستونه بیر اوووج تورپاق کیمی،
 چولوق-چوجوق، گلین، قیز - قوروو بیر یارپاق کیمی

سپیلدی سیبیریانین او سویوق سینه سینه،
 سس وئردی قیرباج سسی آج قوردلارین سسین...
 اثرمک او چون “زوربا شئف” قیقیزیل عملینه،
 میلیون داها گومورلو “جنتین” تملینه.
 سوئله، هانسی تاریخده، هانسی دؤورده، نئرده،
 گورولموش میلیونلاری آشان سورگون سوروسو؟
 هانسی قلم ترجمان اولموش بو قانلی درده،
 یئمیا ملارین ایچینده واری بؤیله بیر سی؟

* کامپ - دوشرگه.
 ** اوسلانماق - عقلانماق (بورادا ایستئهزا ایله ایشلدیلیب)

لنت! ھورر بېر عالمده اينسان ھورر ېتېنه،
ملون بېر قوت كېمې زنجير وورانا لنت!!!

قاپېلب بېر زومرەنېن زور گودن نېتېنه،
مقدس دېلكلرە قارشى دورانا لنت!!!
عصرلرېن اېچېنده اېگېر مېنجىسى دېر بو،
چكېلېرمى چارمېخا ھور بېر دېلك، ھور دويغو؟
بېر “جنت” كى، ساچدېغى اولوم، وئردېگى قايغى،
رنگى شفق دېر، گوياء، ساچدېغى قانا لنت!!
بوخ، بوخ، بو يول دئېل دېر حياتا داد وئرمجك،
اينسان ھورر ېتېنه روح و قاناد وئرمجك.
بېر “جنت” كى، ضولمتېن پردەسېنى ھورمجك،
اونو قاران لېق لاردا اؤيله قورانا لنت!!
وئرسېدى تانرېم منە كئچمېش دېن بېر انېمى،
ياخاراق بېر مشەلە، قورار دېم بېر ھور اوجاق،
گوتوروب اينسان لېق دان روح آلان فرمانېمى
سالار دېم دورد بېر يانا، شنلنردى ھر بوجاق...
قازار دېم كۆنول لردە يالنىز بېر تك ايدئال:
“اينسان لارا ھورر ېت، ميللنتلرە اېستېقلال!”
ھار داسان، ائى خېلاسكار بوز قوردوم، چېخ يولوما،
ھار داسان، ائى تئېمورون قودرتى، گل قولوما،
شېمشكلر كېمى بېر آن من چاخماق اېستېيوروم.
ھورر بېر دونيا، ھورر بېر دېن، ھورر بېر تانرى، ھورر بېر يول،
ھورر بېر حيات، ھورر وېچدان، ھورر بېر قافا، ھورر بېر قول،
ھورر بېر شنېر، ھورر بېر عشق، ھورر بېر مسكن، ھورر امك.
اينسان او غلونون اصېل ھورر جنتى بو دئمك!
اېندى، بؤيله بېر عالم، بؤيله بېر دونيا دئېه،
ھر كېرلى بېر بوجاغا، بېر سو كېمى آخمالى.
كول لرىنى روزگار وئرمك اوچون ھدېه
ھورر اينسان لېق او غر وندا كرئملى ياخمالى.

آراز لا دردلشمه

او غلوم آراز اوچون

گلین کیمی قورولورسان،
آخیب، آخیب یورولورسان.
گۆی خزرده دورولورسان
دورنا گۆزلوم، داشقین آراز،
ندیر سنین آشقین آراز؟..

ایلان کیمی آخیشین وار،
جئیران کیمی باخیشین وار،
اینجه سوزدن چاخیشین وار،
دیلبیر اوزلوم، تئلیم آراز،
منیم آنا ائلیم آراز.

مین گۆل لرین قایناغین دان،
آخیب یاقوت اویناغین دان،
اؤپوب یارین یانناغین دان،
دردی-دردی آخان آراز،
دوست قلبینی یاخان آراز.

ارزورومون اوواسین دان،
شاهین لرین یوواسین دان،
آخیب تورکون قوواسین دان،
کۆنلوم کیمی جوشان آراز،
گنت قوز غونا بوشان، آراز.

بیزیم بوز کیردان کنچرکن،
بیرلشیب کوردن کنچرکن،
دوغدوغوم یئردن کنچرکن،
گل اول منیم دیلیم، آراز،
سور، نجه دیر میلیم، آراز...

هئی آخیرسان، دوردوغون یوخ،
دوست حالین دان سوردوغون یوخ،
پاردان خبر وئردیگین یوخ،
قلبین داش دان سرتمی، آراز؟
بو سنده بیر دردمی، آراز؟..

سونرا ندىن دۇندۇ خويون،
دۇوران سىنە قوردۇ اويون،
ايدىن او ياغييا بويون،
اسكى عشقين سولدۇ آراز،
وئردىگىن سۇز نولدۇ، آراز؟..

فیرتینالى، بوراليسان،
اسكى درددن ياراليسان،
سوران اولسا هاراليسان،
سۇيله توركدور سويوم، آراز،
سىنە اولماز دويوم، آراز...

قافقاز داغ لارينا

اولكوداشيم لئيلايا

قاناديم يوخ اوچوب گلسم ياخانا،
سنين دكى شاهين لره ائش اولسام.
يا دا مغرور بير قارتالين قوندوغو
كوكسونده بير اسيرديده داش اولسون...

گۇى بير بولود اولوب سنده گريلسم،
تورپاق اولوب آياغينا سريلسم،
بير گول اولوب سنين اوچون دريلسم،
يا اوچونون شيكارى بير قوش اولسام...

باخيپ دورسام اوزاق-اوزاق ايزلره
قولاق وئرسم سنى آنان سوزلره،
هسرتينله بولودلانان گوزلره،
سندن آخان بير داملاجيق ياش اولسام...

من كيمم؟

بیر زامان لار آلتای لاردان ائنیب یاشیل دوزلره،
آسیانین گوبینده آتش یاخان منمیم؟
گۆی خاقانین دان سلام گتیریپ دنیزلره،
باتییا جوشغون بیر سنل کیمی آخان منمیم؟

منمیم قیر باجلایان قریبن اوفوق لرینی؟
هاردا قیر باجیم منیم، گۆستر مانا یئرینی؟
من کیمم، کیم لردنم، هاردا منیم ائل-اوبام؟
بو دوغرومو، دئییر لر اوغوز موش ایگید بابام،
سار یلمیش اویماق لارا وئر مک اوچون بیر نیزام.
مینهرک شیمشکلره گۆیده چیخان منمیم؟
آنلات مانا منتئ کیم، جنئی کیم، سابوتای کیم،
چینگیز، تئیمور وار مییمیش، گورشاد کیم، جیغاتای کیم؟
سؤیله، منمیم قوران ایلک بیر لیک اساسینی،
سؤیله، منمیم یاپان تورکون تک اساسینی.
منمیم شیمدی توتان تاریخیمین یاسینی؟
شیمدی هسرتله بؤیله دونه باخان منمیم؟

منمیم اولو، دورغون بیر دنیز کیمی بؤیله،
سؤیله، انی بوز قوردلارین یاشیل دیاری، سؤیله!

شېكايەت

منىم دە دردىم وار، حاكم، دىنلە سن،
اۋمور كىتابىمى قارالانمىش ياز.
كنچدى اوتوز سىككىز ايليم ھىچ اولدو،
قلىبىمى يوز بىردن پارالانمىش، ياز.

ياز، دوستلارى ساغىر، دۇورانى سرخوش،
ياز، كۇنلوندە چارپان عمللرى بوش،
سورما نئردن گلەمىش، نئردە وورولموش،
داغدان-داغا چارپمىش، يارالانمىش، ياز.

بوردا باھار، قىش بىر، تىكانلا بىر گول،
او غورسوز بايقوشدان فرق سىزدىر بولبول.
بىر زامان داغلارا حۇكم ائدن كۇنول
ايندى بىر اكمگە كىرالانمىش*، ياز.

ياز، حاكم! نە يازسان، منجە، بوش قنئىرى،
قىرىق بىر قانادىن يوخ منە خنئىرى،
ياز! بىر شاھىن دوشموش قافىندان آبرى،
ھاردا دوغموش، ايندى ھارالانمىش، ياز.

* اكمگە كىرالانمىش – بىر پارچا چۆرىيە وئرىلمىش، تسلىم ائدىلمىش.

گۆزل يورد

قافقاس... او گۆزل يورد، او موبىد* وطنىمدير،
من هورر اولاراق دو غنوم او زومرود ياخاسيندا.
داغ لار بنشىگيم، گنيدىگى قار لار كفنيمدير،
ايلرله، عصر لرله سورونسىم ده ياسيندا،
ان سوندا او، موتلق كى، منيمدير، او منيمدير!

قافقاس... او ياشيل يورد، او موبىد وتنىمدير...
قافقاس... اونو من گۆرمەدن اولسىم، اونا داير
قبريمده يازيلسىن ايكي مىصراع بو كيتابه:
“اشيقدى گۆزل يوردونا قوربتده ده شاعر،
خبيام نجه اشيقديسه، گول رنگلى شراب...”

* موبىد – ابعدى.

كوسدوگوم باھار

بئنه گلدی كؤنلومون كوسدوگو بوی لك باھار،
بئنه آچدی، شعریمه روح وئرمهین چیچكلر...
عشقی باھاردا دو غموش و باھاردا سولان بیر
شاعر او غورسوز گلن بو باھاردان نه بكلر؟

بوراخ، ائللر سئوینسین، بو گلش دن منه نه،
اؤمرو قیش كسین بیر آشیق اوندان نه آنلار.
یاد بیر جنت نه وئریر اوز دردیله یانانا،
قلبیمین تسللیسی فیرتینالار، بوران لار.

من آنلامام چیچكدن، یاشیل لیق دان، باھاردان،
یئتر کی، اوفوقی سارسین بیر شیمشگین چاخیسی.
من اوزاق یاشادیقجا او دوغولدو غوم دیاردان،
ایلک باھار سنین اولسون، وئر منه قارلی قیشی.

اون سككيز ایل اولدی، نیسان * ایگیرمی یئددی،
گولرکن تالنییمین دؤندو باھاری قیشا.
اون سككيز ایلدن بری قلب او گونه اینلهدی،
اون سككيز ایلدیر هسرت قالدیغیم او دوغوشا.

من نجه كؤكسومده بئر وئریم بیر یاد گوله،
باخ، حالا قان سیزیور قلبیمین یاراسیندان...
اؤلورسم، قبریم اوسته گلیرسه بیر یاد بئله
آنلاتسین اودلو یوردون کوروندن، آراسیندان.

۱۹۳۸، انلازیغ

* نیسان – آپرئل (شاعر ۱۹۲۰-جی ایلین ۲۷ آپرئلینده آذربایجان خالق جومهوریتی نین سوقوتونا ایشاره ائدیر).

موسکوا

اوردا هورر اولکهلری ساران زنجیرین اوجو،
اوردا پوچ نئرون لارین اولوم، قان یابان گوجو.
آدانیب توزاغینا دوشن هر دیار بیلیر،
اوراگی اینسان بیچر، چکیجی اولدوروجو.

کرئملین... اونو سورون تاریخین یارپاغینا،
قاچ میلیون اینسان قانی چیلنمیش تورپاغینا؟
ایچدیکجه قان ایستبور، ایچدیکجه قودوز لانیر
دقت! دورد بیر طرفی هورولو اینسان آغینا*.

اوردا دلی پئترونون** هیرسی وار، عملی وار،
اوردا سوسیالیستلیگین روسلاشان تملی وار.
نئرده بیر جانوارلیق، بیر جینایت چیخارسا،
اوردا باربار، کومونیست موسکوانین علی وار.

موسکوا، بیر جنت او سرسری بیر بیغینا،
کورلار آنجاق او قیزیل مزهیايا*** سیغینا
ساجدیگی وهشتلرین قوربانیدیر بو کوره،
تانری بئله پئشماندیر اونو یاراتدیغینا...

* آغینا – تورونا.

** دلی پئترو – I پیوتر.

*** مذهیا – ساللاقخانا.

الله نامينه

روما پاپاسينا

ائى قلبى تانرىسى نين ائشقىله چارپان پاپاس،
بو تانرى سيز شاعرى دىنلمز ميسن بير از؟
دون تئلقراف تئل لرى خبر وئردى درين دن
بو ايمان سيز انلله كوسوب دار يلدیغینی،
كین پوسكورن گیزلی بير حربه سار يلدیغینی...

او دوغرو دور، بيز آتدیق تانرى لارى يئرین دن،
بیزده الله نامينه كیرلی بير شئی قالمادی.
میدلردن سیلیندی كؤهنه اللهین آدی،
او مبدلر کی، اوردا بير زامان لار شاه لارین
فیرون لارین نامينه رسمی كنجید دوز ولدو.

او مبدلر کی، اوردا يئر دکی الله لارین
بیر امریله مین لرجه اینسان قانی سوز ولدو.
اوردا کی، سننن کیمی پاپاس لارین دیزینه
یوز لرله باکیر ملر گؤز یاش لاری تۆکور لر.
مقدس مئهراب لارین قان چیلنمیش اوزونه،
الله لارین نامينه قیز لار دیزه چۆکور لر.

اوردا کی، بیر زامان لار اللهین او غلو عیسی
“مقدس” مریم لرین چکردی كئشیکینی.
پاپاس لارین بئلین دن گلن او بير چوجوق لار
گؤز آچینجا چۆل لرده گؤرردی بئشیکینی.

او مبدلر کی، ایندی مئهراب لاری بوش قالمیش،
الله لارین يئرینده توز-تورپاق و داش قالمیش.
او مبدلر کی، آرتیق کیمسه چالماز زنگینی،
بیز اونلارین بوسبوتون دیشدیریب رنگینی
قیرمیزی فیر چالار لا بویامیشیق قاپی سین.

اۆلکه ده چوخال دیریق مدنیت تاپی سین.
فقط سننن بئیننده یئنه الله نامينه
دیننن قارا فیتنه سی وار لیغیلا اویناشیر.
گل یئنی دن آنلاتما بیزه تانرى نه، دین نه،
او قهه لیک دؤرونه بیزده نیفرت قایناشیر.

بىز حالا اونوتمادىق مىليون لارلا بىشىن
بۇيوك الله نامىنه توكدوگو آل قان لارى.
بىز حالا اونوتمادىق هر زنجىرلى اورىين
بۇيوك الله نامىنه وئردىگى قوربان لارى.

بىز حالا اونوتمادىق ايكى دوغما قارداشىن
دىن اوچون بىر-بىرىنى دوغرايىب چاپدىغىنى،
بىز حالا اونوتمادىق بىشىن تارىخىندە،
آتانى اوز اوغلونا بىر دوشمن ياپدىغىنى.

بس دىر الله نامىنه گوناھسىزلار بوغولدو،
بس دىر الله نامىنه فاهىشەلر دوغولدو.
يئتر ساغىر گۇلرىن هوكمران ليغى بىتدى.
گنتدى آرتىق اللهين، پىغمبرين دە گنتدى.
زنىمجه، پاپام، سنىن اومرون دە پك آز قالدى.
سن اوزون ويجدانىنلا، سويله، وارمى دىر الله؟
ائى روما قىزلارى نىن قوينوندا ياتان پاپا...

دۆنۈك قارداش

۱۹۴۴-جو ایلده آنا يوردا* سيغينيب، سونرا
دوشمنلره تسليم انديلن و روسلار طرفیندن
سرحدده مکیتهلی توفنگله بیچیلیب اولدورولن
۱۸۷ آذری قارداشیمین عزیز روحونا

تورک دئیینجه، اوزو، سوزو مرد اولور،
دوست دئیینجه، آیریلماز بیر فرد اولور.
قارداش دئییب دارا دوشسم، سیغینسام،
بوندان سورا بو مانا بیر درد اولور...
من ده دئییم بو وفاسیز داغلارا،
اوز قارداشی دۆنۈك اولان آغلار - آ.

تورک ... او آلتایلارین دونکی اریمی؟
بولوندا جان قویدوم، وئردیم سریمی.
دوشدوگو آغلاردان قورتارسین دئییه،
سردیم آياغینا دوغما یئریمی.
قارداش ارمغانی تۆكولن قانلار،
مانا موکافاتمی گئدن قوربانلار؟

من دئییردیم قایخاندير** سویوموز،
بیر قاینادان وارلیغیمیز، بویوموز،
دیلم دیلی، یولوم یولو، عمل بیر،
بیر بایراقتا اولدوزوموز، آییمیز،
آذری، تورک، تورکمن... وارمی آیریلیق،
هاردان دوغدو بو ایمان سیز ساییرلیق؟

آلنیمیزین یازیسی قارادیر، قارا،
قارادان بیر یایلیق یوللادیم یارا،
یول اوزون، یار اوزاق، یئتیشمز اللر،

تورکلوگون قاینایان قلبینی سارا...
فلک قییمیش بس لنن بو دیلگه،
لنت تورکو خنجرلهین بیلگه!

بیر سوچمو دوشمنه کؤکس گریدیگیم؟
کوناھمی تورکلوگه کؤنول وئردیگیم؟
دوشمنین آچدیغی یارادان درین،
آنا یورددا اوز قارداشدام گوردوگوم.
سسلسیدیم سس چیخاردی هر داشدان،

نە بکلرسن ساغیرلاشان بیر باشدان؟

قاچدیر * علی قانلی چیخدی اویوندا
نە بیلیم قههبلک وارمیش سویوندا.
گیردیگیم اوزیوردان دوندریلرکن،
قانیمین آخدیغی سینیر بویوندا،
آچان لالهردن بیر چلنگ هورسم،
تورکلوک دونیاسینا ارمان وئرسم...

* تورکییه نظردە توتولور (بو فاکت ۱۹۴۴-جو ایله تورکییهده چیخان
“اورقون” درگی سیندن گوتورولموش دور).
** قاییخان – اوغوز بویلاربندان بیرینین آدی.
* قاچدیر – نئچەدیر، نئچە دفعەدیر.

قارا داستان

كىمىسە بىلمىز تانرىداغىن ياسىنى،
دومان آلمىش آلتاي لارىن باشىنى.
اوچورموش دور باشدان دۆولت قوشونو،
سنتۆين* اوز چنوپرمىش زامان ھنى...
قوجا توركون دوشدوگو درد يامان ھنى...

دۆرد بىر يانا داغىلمىش تورك سوي لارى،
سۇنموش اوجاق، كۇچوب گنتمىش بوي لارى،
دردى-دردى آخار بوزكير چاي لارى،
ساخ لار ايچدن گيزلى اوميد، كومان ھنى...
قوجا توركون دوشدوگو حال يامان ھنى...

آغ آلتىنا قارا يازى يازىلمىش،
يايلا لاردا دوگون-دمك پوزولموش،
گلين لرين گور ساچ لارى چۆزولموش،
يادا قالمىش، ديلر ائلدىن امان ھنى...
قوجا توركون دوشدوگو حال يامان ھنى...

داغدان-داغا چارپىب گنتمىش دوغان لار،
قايلارا ايز بوراخمىش آل قان لار،
اوردولارا بوپروق وئرمز ايلان لار،
ھاردا قالمىش سدلر بيخان فرمان ھنى؟
قوجا توركون دوشدوگو درد يامان ھنى...

خاراب اولموش بوخاراسى، باشكندى،
ماتم توتموش سمرقندى، داشكندى،
كندى سوي لر، تۆكر كۆزدن ياش كندى،
نه اوزان وار، نه يازان، نه شامان ھنى...
قوجا توركون دوشدوگو درد يامان ھنى...

قازان، باشقورد باتمىش، كيريم سورولموش،
منيم بابام، گۆزلو ياريم سورولموش،
قونوم-قونشوم، بوتون واريم سورولموش،
بولونورمو سيبيريادا ايمان ھنى...
قوجا توركون دوشدوگو درد يامان ھنى...

تورک انلری بیر-بیرینه یادلانیر،
قازاخ، قیرغیز، تورکمن، اوزبک آدلانیر،
آذری تورک یانیر، ایچدن اودلانیر،
آنا یوردون ایچدن حالی دومان هئی...
قوجا تورکون دوشدوگو درد یامان هئی...

اورغون چاغلار، یاتمیش انلر آیلماز،
تاریم چایی دوغرو یولا قویولماز،
هئی سس-لنیر اودریا دویولماز
بو دریادا قالمیش دیر درمان هئی،
قوجا تورکون دوشدوگو درد یامان هئی...

خزر جوشار، خبر سالار کورونه،
آخار گندر، کور سورونه-سورونه،
ایدیل* آغلار، آلتون اوردو یئدینه،
آرال کندی وارلیغین دان پئشمان هئی...
قوجا تورکون دوشدوگو درد یامان هئی...

آذربایجان درد ایچینده بوغولموش،
سنونلری دیار-دیار قوولموش،
آغلا، شاعر، آغلا، یوردون داغیلیمیش،
نئرده قوپوز، نئرده قیریق کامان هئی؟..
نئرده بؤیوک وطن، نئرده توران هئی؟..

* ستوت – قوت، قودرت
* ایدیل – وولقا.

ايگيدلره چاغيريش

تورک دوست لار يما

I

گلین دوست لار، گلین ده بیر آرایا،
درمان بولون قلیبم دکی یارایا،
چاره ندیر بو یازیلان قارایا،
ایگیدلر، ایگیدلر، داشقین ایگیدلر،
دردیم باشیمدان چوخ آشقین ایگیدلر.

یارالی بیر بولبول، قیریق بیر دالدان*،
قوپارسا بیر فریاد، سن آنلا حالدان
سؤکوب ایچیمی قورتاران و بالدان**،
اثلیم، گولوم، حالیم یامان ایگیدلر...

فلک بوساتینی قوردو قورالی،
اومروم کنجدی فیرتینالی، بورالی،
یارالیم، دوست لار، ایچدن یارالی،
ایگیدلر، ایگیدلر، جانیم ایگیدلر،
قوروموش داماردا قانیم ایگیدلر.

II

گننه بورونموش آل قانا اوفوقلر،
گننه قورخو وئریر مانا اوفوقلر،
گنبدیر*** چتین بیر آنا اوفوقلر،
بو قورخونج سوکوتو ندیر بو غاجاق؟
یوکخسا بیر قانلی گونشمی دو غاجاق؟

ایگیدلر، قورخوم وار، یاخین "دان"، دوست "دان"،
خاین بیر زور اندر ایگیدی پوستدان****
ایچین اورپشمزمی او چیلغین سس دن،

کیمدیر اجب بیئه بیر قان قوساجاق،
اومو، یوخسا تار یخیممی سوساجاق؟

دوست لار، دقت او دیکیلن گوزلره،
کیم قاناجاق زهر ساچان سوزلره،
بیر اولوم سونماقدا دؤوران سیزلره،
سپیرمی ایسترسن، تونج کؤکسون بیر داغ،
اینانماق ایسترسن، باغرینی سؤک، باخ...

III

آمان، دوستوم، ندى قاش لار چاتىلدى،
بوخسا گوجوم يابانامى * اتىلدى؟
تميز قانا بير آفيونمو * قاتىلدى؟
ندى، بۇيله بو ميسكىنجه سوسدو غون؟
ندى، سۇيله كئچميشينه كوسدو غون.

باخ هيرسدىن چاتلايىر قبرىنده اتان،
اجب اوردا بير ايسكلنتى ياتان؟
سيغىنميش او بۇيوك روخا بو واتان،
واتان تورپاق دئييل، داماردا قان دير،
اوندان قئيرى تاپاجاق يئر، يالان دير.

هانسى ملون اونا اوزاداجاق ال،
كۈنولده چارپاركن بو اولمز عمل.
گل، ائى كئچميش، كئچميش دكى شانيم، گل.
كىمدير اجب يول لاريمى باغلايان،
يادىنمى ايچيمده بۇيله آغلايان.

IV

باخيپ اوچا قافقاس لاردان اوزاغا،
كىم ميدان اوخوردو روسا، كازاغا،
ساليپ بۇيوك اوردولارى توزاغا،
كىمدير ياپان دۇرد بوجاغا آخين لار،
سيز سۇيلىين، سيز ائى بيزه باخين لار.

او كيم، بير ووروشدا بيخان هر بورجو،
اۇنونده ديز چۇكدو اثرمنى، گورجو،
نر ايگيد قوجا بير اوردونون هارجى *
سۇيله، دوستوم، سۇيله، بون لار يالانمى؟
بير ماسال دان خاتيرمده قالانمى؟

هاردا سنين زير هين *، چليك قوشاغين،
قايىندا سئرب، يونان، بولقار اوشاغين،
سۇيله، ايندى ناراهاتمى دۇشبين؟
ايگيديم، ايگيديم، ميسكىن ايگيديم،
عشقينه، باختينا كوسگون ايگيديم.

V

ايگيدلر ... اتيلين كۇهلىن اتلارا،
ساريلين چليكدىن گۇى قانادلارا،
قويمايىن ياس چۇكه بيزيم يوردلارا،

ايگيدلر، ايگيدلر، يامان ايگيدلر،
يئنه داغلار باشى دومان ايگيدلر.

آچ، تاريخ سؤيلهسين يئنه بير داستان،
سيلينسين او اسكى قېلىنچ لار پاسدان،
ياشيل بوزكير لارين *** سييريلسين ياسدان،
ايگيدلر، ايگيدلر، متين ايگيدلر،
دوشمنله دؤيوشوم چتين، ايگيدلر...

سيلكين، گوزوم، سيلكين منيم قوچاغيم،
يئنه چيچكلنسين يوردوم، اوچاغيم،
يولوندا ايلك قوربان من اوچاغيم،
ايگيدلر، ايگيدلر، شانلى ايگيدلر،
اينتيقامى مودهيش، قانلى ايگيدلر.

ائى گوزومده نوروم، قليبده قانيم،
تاريخده سوزلرى دينيم، قورانيم،
چار پيشديغيم تورپاق، قوفلو تورانيم...
ايگيدلر، بو يانيق كلام، ايگيدلر،
كؤنلومدن سيزلره سلام، ايگيدلر.

* دال – بوداق.
** وبال – مسوليت، ازاب.
*** گئيه – هاميله.
**** پوست – آد، سان، وظيفه.
* يابان – چؤل.
** آفيون - تيريك.
* هارج – بورادا اوردونون اساسى، اوردويا برابر.
** زيره - زيرئه.
*** بوزكير – چؤل، دوزن.

گنج لره اومیدیم وار

سن ایسترسن قلبیمی پارچالا، قیر، چئینه، از،
منیم یئنه بو یولدا توکنمز بیر جانیم وار!
سن اولوم اول، باشیمدا هر آن دولاش، هر آن گز،
منیم یئنه ده بیر گون سانا بیر عصیانیم وار.

خوشمو گلدی سانا بو، بیر آن اوچون سوسدوغوم؟
منی بو یولدان انتمز حوكمونله قان قوسدوغوم.
ائی قوینوندا دونیا یا گلیب آیاق باسدیغیم،
دامارلاریمدا سانا وقف ائدیلمیش قانیم وار.

منیم عشقیم، آ دوست لار، از ملی دیر، از ملی،
کیم سالاجاق کؤنولدن او سئودالی گؤز ملی؟
یوخ بیر قوت کی، یاخسین قلبیمدکی عملی،
منیم کی، او قورتولوش گونونه ایمانیم وار.

سن آلدیرما، ایچیمدن یارالبیام، یارالی،
بوراخ، کنجسین گنج اؤمر و فیرتینالی، بورالی،
من بیلیرم، سونوندا چیخمام اوزو قارالی،
یوردومون گنج لره اومیدیم، اینامیم وار!

نە اولوردو...

نە اولوردو كور اولسايدىم، گۇرمسىدېم ازلدن،
گۇرمسىدېم او دوغدوغوم درەلرى، داغلارى،
آلماسايدىم ايلھامىمى او تالى سىز گۇزلدن،
گۇزلىرىمدە قالماسايدى گۇى شووہلان باغلارى...
نە اولوردو، گۇز آچاركن قوزغونومون دىيىندە
من كندىم* يوسونلانمىش، دىل سىز بىر داش بولايدىم،
چوماغىيلا سورو گودن بىر چوبانين اۇنوندە
يار يولوندا كسىلەجك بىر قوربانلىق اولايديم...
من نە بىلیم بو قوربتين چكىلمەين نازى وار؟
غملىرىنى يازا-يازما اۇمور كنجدى، گون بىتدى،
من دردى يوخ اندم دئركن، دردىم منى اريتدى...

وورما، كۇنول، وورما، البت بو قيشين بىر يازى وار،
بو قارا گون كنجىجى دىر، بىر گون بىتر، اينلمە،
باغچامىزدا سارى بولبول يئنه اوتر، اينلمە.

* كندىمە – اۇزومە.

بوراخيليشا مسئول: عزيز گولليئو
تئكنيكي رنداكتورلار: رۇوشن آغايئو
ترتibatچى-رسسام: نرگيز اليئوا
كومپيوتئر سهيفالييجىسى: آلياننا دو خانينا
كوررئكتور: پريناز سمدووا

بيغيلماغا ونريلميش دير ۲۰۰۴.۰۴.۲۴. چاپا ايمزالانميش دير ۲۰۰۴.۱۱.۱۶.
فورماتى ۶۰ خ ۹۰ /۱۶. فيزيكى چاپ ورقى ۱۰. اوفسئت چاپ اوسولو.
تيراژى ۲۵۰۰۰. سيفاريش ۱۷۵.

كىتاب “شرق-قرب” متبهه سينده چاپ اولونموش دور.
باكى، اشيق السگر كوچ، ۱۷.